

Vnímaná sociální opora u osob ve výkonu trestu

Bc. Sylvie Marešová

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Sylvie MAREŠOVÁ**
Osobní číslo: **H118486**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Vnímaná sociální opora u osob ve výkonu trestu**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách"(IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:
- na vnímanou sociální oporu u osob ve výkonu trestu, kterou na jedné straně zprostředkovávají odborní pracovníci a na straně druhé styk s rodinou
- na možnosti sociální pedagogiky při nápravě osob ve výkonu trestu

Součástí práce bude empirické šetření zaměřené na různé typy sociální opory, které se osobám ve výkonu trestu dostává např. od odborných pracovníků, spoluvězňů a rodiny, dále bude empirické šetření zaměřeno na odlišnou míru vnímané soc. opory u vězňů osob v souvislosti s délkou trestu a počtem trestání.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Baratta A., Sociologie trestního práva, Brno: Masarykova univerzita, 1995
Czapów C., Jedlewski S., Resocializační pedagogika, Praha
Černíková V., Makariusová V., Úvod do penologie, Most
Hála J., Teorie a praxe vězeňství I, II České Budějovice: ZSF JU, 1997, 1999
Jůzl M., Penitenciární pedagogika, Sborník učebních textů pro IV VS ČR
Kebza V., Komunikace a stres, Praha: Státní zdravotní ústav, 2004
Kebza V., Psychosociální determinanty zdraví, Praha: Academia, 2005
Kebza V., Zvládání stresu, Praha: Státní zdravotní ústav, 1997
Kraus B., Sociální aspekty výchovy, Hradec Králové: Gaudeamus, 1998
Kraus B., Poláček V., et al. Člověk – prostředí – výchova, Brno, 2001
Procházka M., Sociální pedagogika, Praha: Grada Publishing a.s., 2011
Sochůrek J., Vybraná témata z forezní psychologie pro pracovníky vězeňství, Brno
Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Olga Doňková**
Katedra psychologie
Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2011**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. František Vízdal, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Sylvie MAREŠOVÁ

.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně ..... 12 -03- 2013

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevědecké veřejně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosažených v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělků dosažených školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

MAREŠOVÁ Sylvie. Vnímaná sociální opora u osob ve výkonu trestu.

Práce se snaží zmapovat v kostce vývoj vězeňství a dále v první části teoreticky téma sociální opory a následně vnímání, respektive poskytování sociální opory ve věznicích a vazebních věznicích České republiky na jednotlivých skupinách odsouzených. Pro tuto práci jsem si rozdělila odsouzené do tří skupin a to na recidivisty, mladistvé a prvovězně odsouzené.

Praktická část obsahuje empirické šetření, ke kterému jsem použila kvantitativní metodu prostřednictvím dotazníku, kde jsem zjišťovala postoje jednotlivých skupin odsouzených. Průzkum byl proveden na oddělení výkonu trestu odnětí svobody Vazební věznici Praha – Pankrác. Součástí praktické části je i verifikace, či falzifikace předem stanovených hypotéz.

Klíčová slova: výkon trestu odnětí svobody, sociální opora, odsouzený recidivista, odsouzený mladistvý, prvotrestaný, věznice, vnitřní diferenciaci.

ABSTRACT

MAREŠOVÁ Sylvie. Perceived social support for people in prison.

The work aims to map briefly the development of the prison system in a summary and in the first part theory about the social support and consequently perception, or providing social support in prisons and remand prisons in the Czech Republic for the individual groups of convicts. For this work, I have divided the prisoners into three groups: repeat offenders, juveniles and first condemned.

The practical part contains empirical investigation. I used a quantitative questionnaire method, where I examined the positions of groups of prisoners. The survey was conducted at the Department of imprisonment Remand Prison Prague - Pankrác. The practical part also includes the verification or falsification of predetermined hypotheses.

Keywords: imprisonment, social support, convicted offender, convicted juveniles, convicted for the first time, jail, internal differentiation.

*„Kdo chce, hledá způsoby,
kdo nechce, hledá výmluvy“.*

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Mgr. Olze Doňkové, za cenné rady a odborné vedení při zpracování diplomové práce.

Rovněž děkuji své rodině za morální pomoc, podporu a trpělivost, kterou mi poskytli při zpracování diplomové práce.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Vnímaná sociální opora u osob ve výkonu trestu zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Milovicích, 25. března 2013

.....

Sylvie Marešová

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VNÍMANÁ SOCIÁLNÍ OPORA	13
1.1 DEFINICE VNÍMANÉ SOCIÁLNÍ OPORY	13
1.2 KLASIFIKACE SOCIÁLNÍ OPORY	16
1.3 ZDROJE SOCIÁLNÍ OPORY	18
2 ŽIVOT OSOB VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	21
2.1 POPIS SPECIFICKÉHO PROSTŘEDÍ.....	22
2.2 SOCIÁLNÍ VZTAHY	28
2.3 PŮSOBENÍ PROSTŘEDÍ NA JEDINCE.....	29
2.4 PROSTŘEDÍ U MLADISTVÝCH A OSTATNÍCH ODSOUZENÝCH – HLAVNÍ ROZDÍLY	31
2.4.1 Mladiství odsouzení	31
2.4.2 Prostředí ostatních odsouzených	32
2.5 KRÁTKÝ TREST, DLOUHÝ TREST, DOŽIVOTÍ	39
3 VNÍMANÁ SOCIÁLNÍ OPORA	41
3.1 ZDROJE SOCIÁLNÍ OPORY UVNITŘ VĚZNICE PRO OSOBY VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	42
3.2 ZDROJE SOCIÁLNÍ OPORY PRO ODSOUZENÉ VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY MIMO VĚZNICI	51
3.3 JAK VNÍMAJÍ SOCIÁLNÍ OPORU OSOBY UMÍSTĚNÉ VE VÝKONU TRESTU S KRÁTKÝM TRESTEM A DLOUHÝM TRESTEM.....	62
II PRAKTICKÁ ČÁST	65
4 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ	66
4.1 CÍL EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ	66
4.2 FORMULACE HYPOTÉZ.....	66
4.3 POUŽITÁ METODA.....	67
4.4 VÝBĚR A CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU	67
4.5 ANALÝZA DAT.....	68
4.6 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	81
5 ZÁVĚR	86
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	89
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	93
SEZNAM OBRÁZKŮ	94
SEZNAM PŘÍLOH	95

ÚVOD

Společnost ke své ochraně před kriminálním chováním vyvíjela v průběhu své historie řadu obranných a ochranných systémů. Samozřejmě i v moderní společnosti je nutné přiklánět se k těmto sankcím, které jsou zastřešovány trestním právem.

Nejvýznamnější a nejvíce kritizovanou sankcí je výkon trestu odnětí svobody. Trest odnětí svobody je primárně trestem za spáchaný zločin, jde o určité omezení pachatele. Jeho sekundární úloha spočívá v ochraně společnosti před pachatelem a dalším pácháním jeho trestné činnosti, dále také v prevenci, myslím tím k odrazení dalších potencionálních pachatelů trestné činnosti. Výkon trestu odnětí svobody má také funkci resocializační, výchovnou. Účelem výkonu trestu odnětí svobody je snaha o možnou reintegraci odsouzené-ho se zřetelem na individuální osobnost každého jedince.

„Podle Černíkové (1997, s. 55-56) je trest a odměna jedním ze dvou základních výchovných prostředků. Účelem trestu je ochrana společnosti před pachateli trestných činů, avšak jeho poslání je nutno vidět i v oblasti preventivní. Podmínkou účinnosti jakékoliv sankce - trestu je individuální přístup, přičemž trest by měl následovat v co možná nejkratší době po provinění. Velmi důležitým ukazatelem represe je míra pocitu viny a přijetí trestu. Značná část odsouzených, zejména zkušených recidivistů s narušenou osobností pocit viny nemá a nejsou ochotni akceptovat, že trest je důsledkem jejich protiprávního jednání, důsledkem za nerespektování obecně platných pravidel ve společnosti. Za těchto okolností lze jen těžko očekávat posun směrem k lepšímu a jakýkoliv impuls k nápravě“.

Podle Černíkové (1997, s. 59) základní funkci trestu odnětí svobody nazývá penologie funkcí regulativní. Obsah této funkce ve vězeňství předpokládá uplatňování progresivního výkonu trestu s diferenciovaným zacházením s různými skupinami odsouzených. Další funkcí trestu je funkce vyrovnávací, která si klade za cíl eliminovat nebo alespoň kompenzovat negativní emoce poškozených. Velmi důležitým aspektem vyrovnávací funkce trestu je skutečnost, že pachatel dostává příležitost a prostor k zamyšlení nad tím co spáchal, vyrovnávání se s pocitem viny a přijetí odpovědnosti za svůj čin se všemi důsledky z toho vyplývajícími.

Jedním ze subjektů, který ochraňuje naši společnost v této zemi, je Vězeňská služba ČR. Vězeňská služba zajišťuje nejen sociální služby, ale také se chce podílet na změně

chování odsouzených, na jejich resocializaci a opětovném začlenění do společnosti po propuštění.

Po roce 1989 došlo v českém vězeňství k transformaci. K transformaci vězeňství došlo v krátké době, byla zásadní, byl kladen důraz na jeho humanizaci, decentralizaci řízení a demilitarizaci (Hála, 1997, s. 21).

Úkolem přeměny byla také reakce na změnu trestných činů, se kterými se vězeňství do té doby nesetkávalo. S tím souvisela i budoucí přeplněnost stávajících věznic. Tento problém byl řešen jak výstavbou nových věznic, rozšířením věznic stávajících, tak vyhledáváním nových objektů. Problém přeplněnosti trval až do počátku letošního roku, kdy bylo ve věznicích umístěno necelých 24 000 vězňů. V současné době po amnestii prezidenta republiky ubylo ve věznicích přes sedm tisíc vězňů. Samozřejmě úkolem vězeňství není jenom jejich izolace, ale jde o jejich převýchovu, resocializaci a o plnohodnotný život po propuštění bez porušování zákonů, jak jsem psala výše.

Hlavní náplň výkonu trestu odnětí svobody je orientováno na nápravu pachatele, na jeho resocializaci. Resocializace je v systému vězeňské služby realizována pomocí programů zacházení, pod které spadají metody pracovní, vzdělávací, terapeutické, zájmové. Programy zacházení se řídí obecnými metodami zacházení (tj. metodami, které stanoví zákon a další normy, které zajišťují kázeň a pořádek), dále metodami speciálními které jsou určeny pro zacházení s vězni (tj. metody pedagogické, sociální, které jsou zaměřeny jak na práci s jednotlivcem, tak na práci se skupinou) (Koncepte rozvoje českého vězeňství do roku 2015, s. 8, 16-20).

Cílem diplomové práce bylo analyzovat vnímanou sociální oporu u osob ve výkonu trestu: jak k sociální opoře přistupují osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, jakým způsobem ji hodnotí, zda je pro ně přínosem při vyrovnání se s životní situací. Dílčími cíli diplomové práce bylo ověřit, zda mají odlišný přístup k vnímané sociální opoře odsouzení prvotrestaní, odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody již poněkolidáté, nebo mladiství odsouzení. Jaká sociální opora je pro odsouzené nejdůležitější, která jim přináší největší pomoc. Dále si toto šetření kladlo za cíl zmapovat přístup odsouzených k nabízeným sociálním oporám.

Obsahem praktické části bylo společenskovední výzkumné šetření, kterému lze na základě naplnění přiřadit několik přívlastků. Šlo o šetření empirické. Z hlediska jeho realizace se jednalo o výzkum terénní, protože bylo provedeno ve Vazební věznici Praha –

Pankrác. V rámci empirického šetření byla využita dotazníková metoda. Použila jsem dotazník, který mi poskytla vedoucí práce. Cílem empirického šetření bylo zjistit postoje odsouzených k vnímání sociální opory, která je jim poskytována.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VNÍMANÁ SOCIÁLNÍ OPORA

„Sociální opora je spojována se stresem, respektive s jeho zvládnáním, ale může být také spojena s ovlivňováním jedince při jeho výchově zaměřené na altruistické jednání, filantropické cítění, vzájemnou pomoc. K tomu, aby byl jedinec schopen poskytnout někomu relevantní pomoc, je nezbytná jeho vlastní zkušenost s obdržáním podobné pomoci. Na základě tohoto prožitku je potom sám schopen vyhodnotit situaci, kdy je schopen po-moci druhému, a určit vhodný způsob a míru pomoci. V nouzi je schopen a ochoten poskytnout to, co mu bylo v minulosti také poskytnuto. Sociální opora se v tomto smyslu stává důležitým a pozitivním prvkem v psychice člověka, jež má na jedné straně kapacitu pozměňovat nepříznivý vliv různých životních situací a vypořádání se s nimi. Na straně druhé můžeme skrz sociální učení upravovat přístup jedince k druhým. Sociální opora funguje jako jeden z důležitých faktorů při zvládnání životních událostí. Její vliv lze využívat i v oblasti sociálně patologických jevů, adaptace na obtížné situace nebo optimalizace sociálně podpůrných skupin (Doňková, 2010, s. 267)“.

1.1 Definice vnímané sociální opory

Sociální opora je termín pro popis různých aktivit, jako je vyjadřování pozitivních emocí mezi lidmi, zlepšování sociálního postavení, poskytování skutečné nebo symbolické pomoci, rad či informací (Scharer, 2005 In: Doňková, 2010, s. 261).

Tento pojem není nikde jednoznačně vysvětlen, jde o mladý pojem, byl zaveden do odborné terminologie pány Caplanem, Casselem a Cobbem v 70. letech 20. století (Mareš, 2001, s. 151). Ale v podstatě ihned se tento pojem dostal do pozornosti odborné veřejnosti, vytvořilo se mnoho různých definic sociální opory, jež se více či méně prolínají a odrážejí různé úhly pohledů na danou problematiku (Doňková, 2010, s. 262).

Co je sociální opora? Je to vědomí, že jiní lidé jsou připraveni jedinci pomoci, vytváří pocit sociální jistoty, která zjednodušuje podstoupení rizika a pomáhá člověku k tomu, aby se pokusil řešit problém sám. Také si ji můžeme vysvětlit jako pomoc, která je poskytována jinému člověku, který je v tíživé životní situaci. Taková pomoc člověku v tísní život ulehčuje, zjednodušuje. Člověk s nízkou sociální oporou je vůči fyzickému nebo psychickému tlaku zranitelnější než člověk v opačném postavení. Člověk, který je sociálně začleněn do sociální struktury, má vazby s dalšími osobami, skupinami, je mu

těmito lidmi a skupinami poskytována sociální opora, ze které může čerpat v případě potřeby, při snaze dosáhnout vytyčených cílů. Ve starší české literatuře se můžeme setkat i s termínem „sociální podpora“. Tento termín byl v České republice nahrazen termínem sociální opora, a to po vzniku nového systému sociálních dávek, kdy termín sociální podpory byl spojen s peněžitým plněním. Pod pojmem sociální opory si můžeme představit osobní pohodu, dobrou náladu, ale také profesní, ekonomickou a sociální stránku každé osobnosti (Kebza, 2005, s. 151-152).

O sociální opoře mluvíme zpravidla v situaci, kdy jde o pomoc, podporu od lidí, které jsou danému člověku v tísní nejbližší, například matka, přítel, rodina.

V širším pojetí je úroveň sociální opory pomocí pro velký počet lidí, kteří jsou postiženi stejným problémem, například při povodních, tsunami, ve výkonu trestu odnětí svobody.

Dalším pojetím je pomoc člověku v nouzi, který je začleněn v určité skupině osob, je jejím členem, například parta lidí, sportovní kroužek.

Sociální oporu se snaží využívat každý člověk jako pomoc v těžkých chvílích a situacích, tato opora může být definována také jako systém sociálních vztahů, ze kterého člověk čerpá v případě potřeby.

„Podle Kebzy (2005, s. 151-152) je sociální opora jedním z prvních faktorů, jež byly identifikovány jako faktory, moderující vliv nepříznivých životních událostí na psychickou pohodu a zdraví člověka“.

Jak uvádí Kebza ve své knize, podpůrné sociální vztahy (Supportive social relationships): jsou taková mezilidská pouta, z nichž člověk může získat zdroje, které mu mohou být pomocí při zvládnutí těžkých životních situací. Lidé s rozvinutými sociálními vazbami žijí podle některých výzkumů delší a spokojenější život ve vztahu k duševnímu i fyzickému zdraví, než lidé bez těchto vazeb. Výzkumy, které byly v této oblasti ve vztahu k různým typům nemocí a depresím skutečně ukázaly, že opora pozitivních mezilidských vztahů pomáhá lidem tyto nemoci a deprese zvládat lépe, než osobám, kterým tyto sociální vazby chybí, nebo jimi disponují v malém měřítku. Opora v pozitivních mezilidských vztazích pomáhá lidem zvládat například nemoci, krizové životní situace, zatímco absence takové opory vytváří jakýsi primární předpoklad horšího zdraví, horšího zvládnutí psychicky náročných situací. Negativní stranou rozvinutých sociálních vazeb naproti tomu může být větší riziko osobních ztrát a problémů souvisejících s interpersonálními vztahy.

Dalším výrazem v souvislosti se sociální oporou je sociální izolace. Jde o opak sociální opory. Izolace se projevuje osamoceností, opuštěním, ostrakizací, výrazným sociálním zavržením (např. vězení - samotka).

Z hlediska přijímání sociální opory musíme rozlišovat sociální oporu anticipovanou (očekávanou) a oporu získanou. Rozdíl mezi těmito oporami se v literatuře objevuje až počátkem 90.ých let dvacátého století.

„Anticipovaná sociální opora je anticipativně založený konstrukt, zatímco získaná, „obdržená“ sociální opora je retrospektivně založený konstrukt. Anticipovaná opora je přesvědčení, že významné blízké osoby jsou připraveny pomoci, objeví-li se taková potřeba (Schwarzer, Leppin 1991, In: Kebza, 2005, s. 162, Terry, Nielsen, Perchartd, 1993, In: Kebza, 2005, s. 162, Vahtery, Pentti, Uutela, 1996, Krause, 1997, a, In: Kebza, 2005 s. 162). Anticipovaná sociální opora je primárně reflexí sociálního prostředí. Reprezentuje obecný pocit jedince, že je ostatními akceptován, že se o něj zajímají a že mu pomohou, bude-li to potřebovat. Anticipovaná sociální opora je tedy reprezentací toho, jak jedinec percipuje své sociální začlenění („social embeddedness - Schwarzer, Leppin, 1991 In: Kebza, 2005, s. 162)“.

Kebza (2005, s. 163) píše, že anticipovaná sociální opora je některými autory chápána jako individuálně odlišná proměnná, která úzce souvisí s některými osobnostními charakteristikami jedince (např. extraversí, sebevědomím, sociální kompetencí). Nejlépe ji lze charakterizovat jako pocit přijetí, akceptace, který přispívá k percepci sociální opory odděleně od toho, co sociální prostředí aktuálně nabízí (Sarason at. al., 1987, Terry, Nielsen, Perchartd, 1993). Podle E. R. Greenglasové et. al. (1997) v sobě anticipovaná sociální opora zahrnuje výměnu informací, které vedou k přesvědčení jedince, že na něm druhým záleží. Anticipovaná sociální opora bývá řazena – podobně jako např. smysl pro koherenci A. Antonovského, odolnost ve smyslu hardiness S. Kobasové et al. a lokalizace kontroly J. Rottera – mezi zdroje zvládání stresu. V rámci kognitivního hodnocení stresogenní situace je anticipovaná sociální opora brána v úvahu spolu s ostatními zdroji zvládání stresu.

Získaná sociální opora je naproti tomu sociální nebo transakční proměnnou, determinovanou specifickým vzorcem sociální interakce. Získaná sociální opora je součástí procesu zvládání stresu, který obsahuje mobilizaci, získání a obdržené pomoci. Získaná opora se může od anticipované opory lišit, jak ve směru přecenění, tak ve smyslu

podcenění. Příčiny této diskrepance mohou být jak na straně jedince, tak na straně obklopujícího sociálního okolí. Na straně jedince jsou to individuální osobnostní charakteristiky – např. osoba s vysokým sebevědomím může mít tendenci k přecenění očekávané úrovně sociální opory.

Získaná sociální opora naproti tomu představuje pomocné transakce (např. emocionální, instrumentální nebo materiální povahy), jejichž se jedinci skutečně dostalo.

Anticipovaná sociální opora reflektuje obecná očekávání jedince, zatímco získaná sociální opora je založena na konkrétní zkušenosti ve specifické situaci. U anticipované sociální opory je předpokládán pozitivní vliv na pohodu a zdraví. U získané sociální opory nejsou podle některých výzkumů vyloučeny ani negativní důsledky (Schwarzer, Leppin, 1991, Lu 1997, Krause 1997, a, b, In: Kebza, s. 162-163).

„Doňková (2010, s. 266) uvádí, co se týká potřeb sociální pedagogiky, je nutné si uvědomit, že mezi oběma typy sociální opory může být podstatný rozdíl, jenž je navzájem posiluje, či naopak redukuje. Je-li například sociální opora jedince dostupná, ale on si ji neuvědomuje, výrazně se toto prolíná na její působnosti. Oproti tomu u jedince silně zažívající sociální oporu, která ve skutečnosti nedosahuje takové míry, může mnohdy lépe fungovat až do doby, než je konfrontována s reálným stavem věci. Zatímco v případě anticipované sociální opory se předpokládá pozitivní vliv na pohodu a zdraví člověka, získaná sociální opora může mít i účinek negativní, je-li jedinci poskytnuta v nevyhovující podobě, tzn. nepřijatelné pro jedince jak po stránce kvalitativní (např. člověku je nabídnuta pomoc, která je proti jeho přesvědčení), tak kvantitativní, kdy je člověku pomáháno víc, než potřebuje, jedinec ztrácí důvěru ve své schopnosti a stává se závislým na pomáhajícím.

1.2 Klasifikace sociální opory

Většina autorů se shoduje na obsahu sociální opory, která je rozdělena na oporu emoční, instrumentální, hodnotící a informační. Dle mého názoru jsou všechny typy sociální opory stejně důležité, protože každý jedinec se může orientovat na jiný typ opory, takže pro každého je důležitější jiný druh.

emoční opora - možnost pohovořit si o problémech s chápajícím jedincem, poskytování důležitých emocí jako např. lásky, víry, empatie, náklonnost, při pocitech beznaděje je mu podána pomocná ruka, je uklidňován.

instrumentální opora - praktická konkrétní pomoc při nějaké činnosti, praktické druhy pomoci nebo hmotná, materiální pomoc - poskytnutí půjčky v obtížné finanční situaci, výpomoc, zajištění obstarání různých věcí, které si postižený nemůže sám zajistit, zařídit. Jde o pomoc v nouzi, která je věčná.

hodnotící opora - zprostředkování informací nebo rad, jež pomáhají vyrovnat se s osobními problémy. Funkcí této opory je posilování sebevědomí postižené osoby, která na sebe získává lepší náhled. Jde o zpětnou vazbu, např. pochvalu.

informační opora - zprostředkování informací nebo rad, které by mohli postiženému pomoci v situaci, do které se dostal, pomohly by se mu se situací vyrovnat. Jsou mu poskytovány rady jak od profesionálů, tak od lidí, kteří se do podobné situace dostali. Jedná se i o takovou pomoc, která spočívá pouze v naslouchání, při kterém můžeme zjistit jak postiženému konkrétně pomoci.

Na sociální oporu se můžeme také dívat z několika úrovní, jde tedy o další rozdělení sociální opory. Sociální oporu můžeme rozdělit do několika úrovní a to podle toho, v jakém rozsahu a z jaké vzdálenosti je opora poskytována.

Makroúroveň – jde o takovou sociální oporu, kdy pomáháme ve velkém měřítku sociálně nebo ekonomicky potřebným jedincův v celostátním měřítku nebo i za hranicemi naší země například při zemětřesení, tsunami.

Mezoúroveň – jde o takovou sociální oporu, kdy se jedinci určité skupiny snaží pomoci jednomu ze svých členů nebo jde o pomoc lidem ve svém okolí, kteří nejsou sice členy jejich skupiny, ale nachází se v určité nouzi. Může jít o pomoc spolužákovi, o pomoc sdružených starým lidem.

Mikroúroveň – jde o sociální oporu, kterou jedinci poskytuje osoba, která je mu v okolí nejbližší. Může se jednat o pomoc partnerovi, o pomoc matky dítěti.

Nesíme zapomenout ani na skutečnost, kterou zmiňuje Kebza (2005, s. 166), že sociální opora může mít i negativní stránky a to v případě, kdy obvykle pozitivní vliv sociální opory se mívá účinkem - jde především o situace, kdy sociální opora:

- vytváří závislost,
- eliminuje či ruší možnost řešení konfliktů,

- záměrný rozvoj mezilidských vztahů umožňuje realizovat různé strategie mocenské manipulace

Poskytnutá sociální opora:

- je v rozporu s jeho představou o vlastní autonomii a sebevládě,
- ohrožuje jeho sebeúctu, sebedůvěru,
- je v rozporu se širokým chápáním toho, jak se má zachovat „správný“ muž či žena,
- znamená riziko sebe – znevážení, diskreditace,
- navozuje pocity bezmoci,
- neodpovídá potřebám jedince,
- má negativní dopad na příjemce sociální opory.

Proces sociální opory působí odlišně ve vyšších a nižších sociálních třídách, říká se tomu sociálně ekonomický status. Přístup k osobním zdrojům zvládnutí stresu je lepší u vyšší třídy, takže jedinci z vyšších sociálních vrstev si lépe poradí. Osoby náležející do tříd s nízkým sociálně ekonomickým statutem vykazují nižší pocit kontroly nad událostmi, nižší pocit zvládnutí, nižší sebevědomí a více tíhnou k vnější lokalizaci kontroly. Vysoká hustota bydlení je příznačná především pro třídy s nižším SES, ukázalo se, že dlouhodobé přelidnění může obecně vést ke znehodnocení sociálních vztahů a specificky ke znehodnocení sociální opory.

1.3 Zdroje sociální opory

Za zdroj sociální opory můžeme považovat osoby blízké, se kterými je jedinec v osobním vztahu. Na druhou stranu mohou sociální oporu poskytovat odborníci, profesionálové, mezi které řadíme lékaře, sociální pracovníce, psychology, psychoterapeuty.

Jistě nemusím připomínat, že umístění odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody, je zátěžovou situací jak pro jednotlivce, tak jeho rodinu.

Mezi zdroje sociální opory řadím:

- rodinu,

- blízké přátelé,
- sousedy,
- spolupracovníky,
- komunitu,
- profesionály.

Dalším pojmem sociální opory je sociální síť. V rámci koncepce sociální směny může být sociální opora definována jako probíhající transakce zdrojů mezi členy sociální sítě („social network“).

Soubor lidí kolem dané osoby, s nimiž je či byla tato osoba v sociálním kontaktu a od nichž je možno očekávat, že by jí v případě potřeby poskytli určitou pomoc.

Tato síť obsahuje šest hlavních komponentů (kategorií) – rodinu, blízké přátelé, sousedy, spolupracovníky, komunitu, profesionály.

Sociální síť se může ve vztahu k jedinci uplatňovat pozitivně, negativně nebo indiferentně. Rozlišuje se též pojem struktura sociální sítě, jenž je charakterizovaný a) hustotou, b) reciprocitou, c) složením podle různých kritérií – věku, pohlaví, profesí, zájmů, atd. d) stabilitou v čase, e) homogenitou. K. Pugliesiova a S. L. Shook (1998 In: Kebza, 2005, s. 161) ve svém výzkumu potvrdili, že struktura osobní sociální sítě je ovlivňována pohlavím jedince, jeho věkem, skutečností, zda je zaměstnán, rodinným stavem a rodičovstvím (Kebza, 2005, s. 160 - 161).

Další výzkumy sociální opory z pohledu J. G. Bruhna a B. U. Philipse (1984 In: Kebza, 2005, s. 161-162) přinesly následující shrnutí:

1. Sociální opora je dynamický proces, jehož forma a úroveň se mění v čase.
2. Sociální opora má interakční, kvalitativní a kvantitativní dimenze, jež je třeba současně respektovat.
3. Významnými faktory sociální opory jsou vnímaná dosažitelnost a potřebnost sociální opory.
4. Potřeba sociální opory se mění v různých životních situacích a cyklech.
5. Sociální opora je jedním z přirozených aspektů každodenního života, ačkoli potřeba sociální opory se může měnit pod vlivem stresu.

6. Změny na úrovni fyzické, psychické či sociální mohou ovlivnit vnímání dosažitelnosti a potřebnosti sociální opory.
7. Jednotlivci, skupiny, instituce a komunity by měli být schopni ze systémového hlediska definovat přiměřeně svoji sociální oporu.
8. Sociální opora může vyvolat pozitivní i negativní účinky.
9. Sociální opora se může měnit jako funkce kultury a sociokulturní faktory by měly být brány v úvahu při měření úrovně sociální opory.
10. Výzkum by měl být soustředěn především na podstatu účinku sociální opory.
11. Je třeba longitudinální studie, zahrnující psychosociální i biologická data, ke zjištění průběhu sociální opory v různých skupinách populace (V. Kebza, 2005, s. 161,162).

2 ŽIVOT OSOB VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

„Hlavní náplní a cílem výkonu trestu odnětí svobody je orientovat se na nápravu pachatele, na jeho resocializaci, která má vést ke změně jeho chování. Zaměřuje se na osobnost pachatele a jeho vývoj v procesu socializace. Poznání vývoje jedince v procesu socializace je podstatné pro budoucí proces resocializace. Jako východisko pro budoucí proces resocializace je poznání vývoje jedince v procesu socializace, který se utváří v základní sociální jednotce, kterou je rodina. Dítě prožívá příjemnost prvních sociálních kontaktů, projevů lásky a sympatie, prožívá první konflikty svých přání s požadavky druhých spojené s nezbytností podříditi se jim. V rodině prožívá povzbuzení a hodnocení svých prvních samostatných pokusů o zvládnání různých činností. Všechny tyto projevy vztahů dospělých k jedinci v dětském věku, sociální odezvy na jeho chování, vzájemné chování členů rodiny mezi sebou na jejich jiné činnosti působí na formování jeho motivačních dispozičních struktur, působí na vývoj motivace k sociálnímu chování jedince. Vytvářející se základ motivačních dispozičních struktur, zejména jeho kvalita, rozhoduje o budoucím sociálním chování jedince, o tom zda se bude jeho chování ubírat prosociálním, disociálním, asociálním či antisociálním směrem“ (PhDr. V. Černíková, CSc., 1997, s. 59).

Účelem výkonu trestu je také regulativní funkce, která spočívá v orientaci trestu na změnu chování pachatele v prosociálním smyslu. Ve stejném významu se též používají názvy funkcionální, penitenciární či resocializační funkce trestu. Další funkcí trestu je i odstrašení pachatele od další trestné činnosti (penologové hovoří o individuální prevenci) a mimo to i funkci k odstrašení všech ostatních od podobné činnosti (zde jde o generální prevenci) (PhDr. Mařádek, 2000, s. 60).

Podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody může být trest vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody, tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti. S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.

2.1 Popis specifického prostředí

Z vývoje vězeňství je patrná postupná humanizace, která se tedy promítá i do výkonu trestu odnětí svobody. Samozřejmě i přes veškeré pozitivní snahy bude trest odnětí svobody vždy omezovat základní lidská a občanská práva. Výkonem trestu samozřejmě nesmí být ponižována lidská důstojnost vězně, ale jeho lidská a občanská práva mohou být omezena v nezbytné míře. Vzhledem k tomu je nezbytné, aby rozsah omezení výše uvedených práv a svobod a také všechny podstatné otázky výkonu trestu odnětí svobody byly upraveny zákonem.

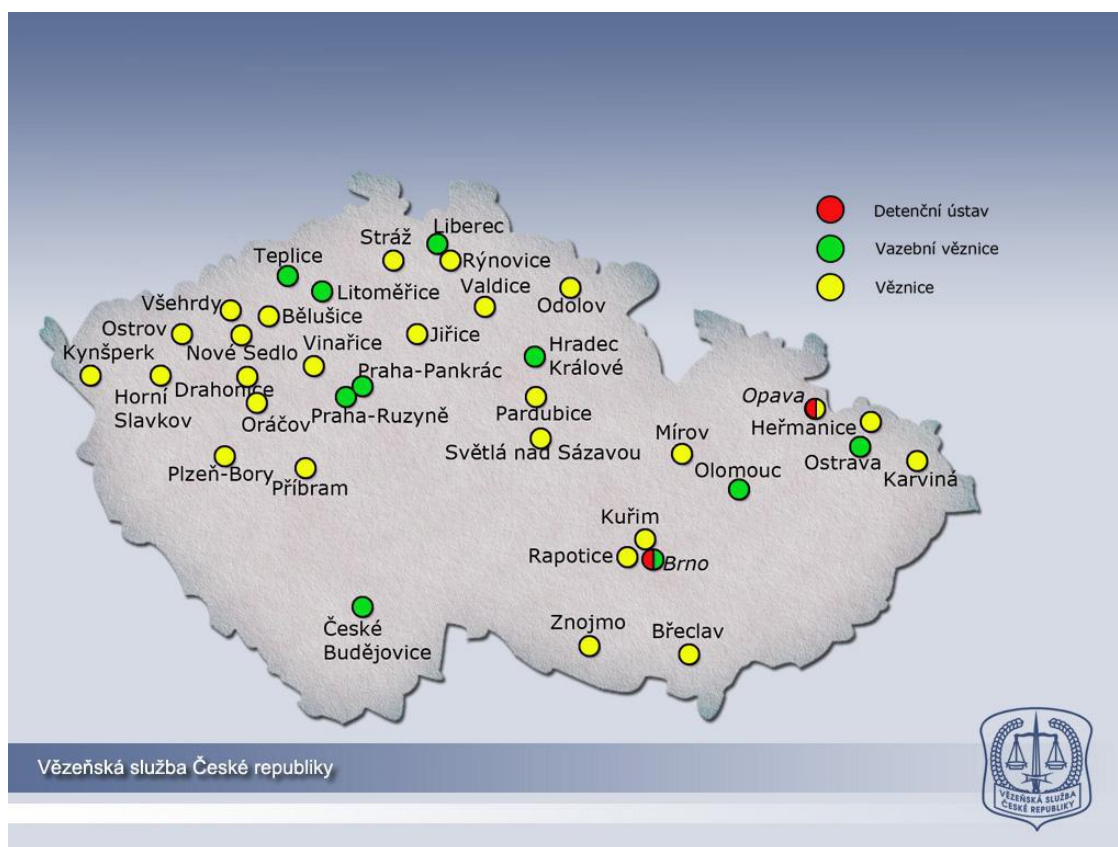
V roce 1990 byla vypracována první koncepce reformy vězeňství ČR, která je v souladu s mezinárodně uznávanými zásadami zacházení s osobami umístěnými ve výkonu trestu odnětí svobody zakotvenými ve Standardních minimálních pravidlech pro zacházení s vězni. V letech 1991 – 1992 byla ředitelstvím Sboru nápravné výchovy zpracována Koncepce rozvoje vězeňství v České republice v návaznosti na Evropská vězeňská pravidla. Tato koncepce na jedné straně samozřejmě chrání společnost před kriminálními živly, na straně druhé se ale snaží o připravenost odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, na jejich začlenění do společnosti. Zaměřuje se na rozvoj jejich schopností, zajišťuje doplnění vzdělání. To vše napomáhá, nebo by mělo napomáhat jejich reintegraci.

Dnem 1. 1. 1993 vznikla na základě zákona č. 555/1992 Sb. Vězeňská služba České republiky.

Začátkem roku 1994 byl novelizován zákon o výkonu trestu odnětí svobody a to zákonem č. 294/1993 Sb., který doplňoval a zároveň měnil zákon č. 59/1965 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V roce 1999 byl schválen zákon č. 169/1999 Sb., s účinností od 1. 1. 2000, což byl zcela nový zákon o výkonu trestu odnětí svobody. V roce 2004 byl tento zákon novelizován a zároveň s ním byla vydána i prováděcí vyhláška k tomuto zákonu pod č. 378/2004 Sb. Postupem času byla tato vyhláška novelizována a to v roce 2006 pod č. 243/2006 Sb. Samozřejmě i zákon o výkonu trestu odnětí svobody byl postupem času několikrát novelizován a to v roce: 2006 (109/2006 Sb.), 2007 (346/2007 Sb.), 2009 (7/2009, 41/2009 a 281/2009 Sb.), v roce 2010 (341/2010 Sb.), 2011 (181/2011, 375/2011 Sb.), a k poslední úpravě došlo v roce 2012 zákonem č. 399/2012 Sb.

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody (169/1999 ve znění pozdějších předpisů) určuje několik typů věznic. Věznice se člení podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti do čtyř základních typů:

1. s dohledem
2. s dozorem
3. s ostrahou
4. se zvýšenou ostrahou

Obrázek č. 1 Mapa vazebních věznic a věznic na území České republiky

Zdroj: Vězeňská služba České republiky, <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>

Vedle základních typů věznic uvedených výše se zřizují zvláštní věznice pro mladistvé a v rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím nebude ohrožen účel výkonu trestu např. TPN = tělesně postižení odsouzení.

O tom, do jakého typu věznice bude odsouzený k výkonu trestu zařazen, rozhoduje soud podle zvláštního zákona. Odsouzený nastupuje výkon trestu ve věznici, kterou soud ve výzvě k nástupu trestu určí. Z důležitých důvodů může odsouzeného k nástupu výkonu trestu přijmout i jiná věznice.

Věznice s dohledem a dozorem jsou mírnější věznice. Rozdíl mezi dalšími dvěma je v tom, že nejsou používány speciální stavebně technické prostředky ani ozbrojené stráže k zabránění útěku odsouzených. Kontrolou odsouzených ve věznici jsou pověřeni vychovatelé a ve věznici s dozorem i dozorcí.

Ve věznici s ostrahou a se zvýšenou ostrahou jsou používány speciální stavebně technické prostředky a ozbrojené stráže, které mají zabránit případnému útěku odsouzených.

Co se týká žen a pokud je to ve prospěch dítěte, může mít žena ve výkonu trestu odnětí svobody u sebe své dítě a to zpravidla do tří let věku dítěte. Této možnosti je uzpůsobena v České republice jedna věznice, Věznice Světlá nad Sázavou.

V každé věznici je zřízeno nástupní oddělení, kde proběhne vstupní lékařská prohlídka, je zpracována komplexní zpráva na každého odsouzeného, podle které se potom s jednotlivými odsouzenými pracuje. V době kdy je odsouzený umístěn na tomto oddělení, se také odsouzený seznamuje se zákonem o výkonu trestu odnětí svobody, dále s vyhláškou kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, vnitřním řádem a prostředím věznice.

Součástí každé věznici je také výstupní oddělení, kam je odsouzený umístěn na přiměřenou dobu před propuštěním, zpravidla 6 měsíců před ukončením výkonu trestu. Úkolem výstupního oddělení je připravit odsouzeného na život mimo věznici.

Ve věznicích jsou také zřizována specializovaná oddělení, která jsou zřizována například pro odsouzené pracovně nezařaditelné, invalidní, důchodce, odsouzené s duševními poruchami, poruchami chování, odsouzené s mentální retardací a také pro odsouzené, kteří před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody užívali návykové látky.

Výkon trestu odnětí svobody chápeme jako zátěžovou situaci, která závisí také na tom, zda je pokračováním výkonu vazby nebo přímým nástupem do výkonu trestu. To, o jakou míru zátěže se bude jednat, je u každého odsouzeného jiné a závisí zejména na níže uvedených okolnostech:

1. osobnost odsouzeného – na jeho zvládnání náročné životní situace, na jeho schopnosti adaptovat se, na vlastních schopnostech poznat svou osobnost, přístup ke změně chování a změně životního stylu atd.
2. o podmínkách výkonu trestu – na typu věznice, na sociálním zázemí oddělení, kam je umístěn.
3. na novosti požadavků a podmínek – jedná se o tom, zda je pro něj tato situace nová, neznámá, zda nastupuje přímo do výkonu trestu.

Sociální atmosféra věznice je velmi důležitým faktorem, který však není doposud teoreticky důkladně zpracován. Sociální psychologové a sociologové popisující jako významný znak každé sociální skupiny její atmosféru a chápou ji jako poměrně stabilní „zvenku“ i „zevnitř“ „dobře čitelné“ emocionální nalezení této skupiny, které můžeme kladně nebo záporně ovlivňovat. Atmosféru vězeňského zařízení můžeme s určitým zjednodušením popsat jako souhrn několika vrstev nálad, pocitů, postojů i přesvědčení určitých jedinců v té které věznici (PhDr. Mařádek, 2000, s. 53).

Černíková (1997, s. 68) konstatuje, že pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody pro ty odsouzené, kteří plynule přecházejí z výkonu vazby, je sice zátěžovou situací, v níž pociťují určitou úlevu, zejména ti, kteří vykonávají pevnou vazbu, dále ti, kteří navíc dostali příležitost pracovat. Jinak budou situaci prožívat ti, kteří nastupují do výkonu trestu přímo. Ti projdou počátečním „šokem ze ztráty svobody“ zejména, dostanou-li se do věznice s nedostatkem pracovních příležitostí pro odsouzené. Adaptace na zátěžové podmínky výkonu trestu bude silně poznamenána působením „druhého života odsouzených“, neformální asociální vězeňskou strukturou, jíž se daří nejlépe v těch věznicích, kde není dostatek pracovních příležitostí pro odsouzené.

Každá věznice má ještě svou vnitřní diferenciaci, která navazuje na § 39 vyhlášky, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Vnitřní diferenciaci je dána vnitřním řádem věznice. Každá věznice si samostatně zpracovává vnitřní řád pro výkon vazby a samostatně řád pro výkon trestu odnětí svobody. Rozhodnutí o tom, do jaké vnitřní diferenciacní skupiny bude odsouzený zařazen, závisí na komplexní zprávě o odsouzeném, kterou zpracovávají a předkládají řediteli věznice spolu s návrhem na zařazení odborní pracovníci např. speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník, vychovatel.

Vzhledem k tomu, že můj průzkum bude zpracováván s odsouzenými, kteří jsou umístěni ve Vazební věznici Praha – Pankrác, pro popis vnitřní diferenciaci jsem použila Vnitřní řád Vazební věznice Praha – Pankrác pro odsouzené muže zařazené k výkonu trestu do věznice typu s dohledem, dozorem a ostrahou a odsouzené ženy a muže v příjmovém oddělení. Tento vnitřní řád byl vydán pod č.j.: VS 117/2011-02/Všeob/301 ze dne 31. 5. 2011, platný po 15 dnu schválení Generálním ředitelstvím Vězeňské služby ČR, kdy ke schválení došlo 8. 2. 2012.

Vnitřní diferenciaci se zpravidla neuplatňuje v přijímacím, nástupním a výstupním oddělení. Vnitřní diferenciaci vyjadřuje zařazení odsouzeného do tří přístupných skupin vnitřní diferenciaci (dále jen „PSVD“) podle přístupu odsouzeného k naplňování stanoveného cíle programu zacházení, chování, jednání, postoje ke spáchanému trestnému činu a přístupu k plnění povinností v průběhu výkonu trestu. Cílem vnitřní diferenciaci je motivovat odsouzeného k aktivnímu a zodpovědnému přístupu k plnění svých povinností a naplňování programů zacházení prostřednictvím diferencovaného zacházení. PSVD tvoří ucelený systém pozitivní motivace odsouzených. V průběhu výkonu trestu odnětí svobody může být odsouzený přerazován na základě rozhodnutí ředitele věznice z nižší diferencní skupiny do vyšší a naopak. Odsouzený se po ukončení pobytu v nástupním oddělení zařadí na návrh odborné komise rozhodnutím ředitele zpravidla do II. PSVD.

Motivační činitelé jsou rozděleny samostatně pro věznicí s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou a dle PSVD.

Rozdíly v motivačních činitelích jsou zejména:

- podání návrhu k podmíněčnému propuštění
- udělování odměn
- opuštění věznice v souvislosti s návštěvou
- udělení volného pohybu k návštěvě akcí realizovaných mimo věznicí
- realizace vycházek – různý čas pobytu
- povolení návštěv – různý počet navštívených osob
- přednostní zařazení do práce
- realizace nákupu potravin a věcí osobní potřeby minimálně 2x týdně
- výše povolené finanční částky k nákupu
- účast na pořádání kulturních akcí v areálu věznice

- využití místností pro kondiční cvičení
- sledování televizních programů (Vyhláška 345/1999, vnitřní řád VV Praha-Pankrác).

Vyrovnání se s zátěží, se kterou přijde odsouzený do styku po nástupu do výkonu trestu odnětí svobody, píše i Černíková (1997, s. 68) si můžeme ukázat i na obecných zákonitostech vyrovnávání se člověka se zátěží:

1. Cílem vyrovnávání se s zátěží je obnovení rovnovážného stavu mezi člověkem a prostředím.
2. Způsob vyrovnávání se se zátěží má dopad na posílení nebo oslabení duševní rovnováhy, na ovlivnění hladiny sebedůvěry, sebevědomí člověka.
3. Náročné životní situace mobilizují člověka k aktivnímu překonání, jsou předpokladem učení a vývoje člověka – tak je tomu, daří-li se člověku je zvládat.
4. Přerůstají-li náročné životní situace člověka, projevují se zvýšeným napětím, pohybovým neklidem, nespavostí nebo naopak strnulým postojem a mlčením, v oblasti prožívání vznikají pak stavy úzkosti a nejistoty.

Problematikou vyrovnávání se zátěžovou situací výkonu trestu odnětí svobody neboli adaptací na podmínky výkonu trestu odnětí svobody se u nás zabýval J. Čepelák (In: Černíková, 1997, s. 68-69), který rozlišuje 5 základních typů adaptace na výkon trestu odnětí svobody:

1. Realistické přizpůsobení – odpovídá resistantní formě vyrovnání se, týká se odolných jedinců, kteří si vytkli reálné cíle, jichž chtějí ve výkonu trestu dosáhnout. Předpokládaným osobnostním typem je jedinec sociálně zralý a psychicky odolný vůči zátěži. Takový jedinec se orientuje na vyhlídku podmíněčného propuštění, je motivován k hlubšímu poznání své osobnosti a ke změně svého chování.
2. Agresivně nepřátelské přizpůsobení – odpovídá agresivní formě vyrovnání se s zátěží. Agresivní nepřátelství bývá namířeno jak proti personálu, tak proti spoluvězňům. Tato adaptace na pobyt ve výkonu trestu se projevuje ironizováním, zesměšňováním nebo zastrasováním, fyzickým napadáním druhých, tedy celkovým postojem „proti všem“. Výchovná práce s takovým

- jedincem je nesnadná, vyžaduje si důkladný rozbor příčin takového chování, které tkví většinou v hluboké minulosti, až v zážitcích z dětství.
3. Přizpůsobení nepřiměřenou kompenzací – spočívá v přehlušení obvyklých reakcí na výkon trestu (starostí, pocitů porážky apod.) tím, že se vychloubá svou trestnou činností dosavadní i tím, co spáchá, až se dostane na svobodu. Takový jedinec hraje ve vězení roli „velkého zločince“. Obvykle si říká: „Nemám vůbec vyhlídky, celý svět stejně za nic nestojí, až se dostanu ven, budu dělat větší věci, ale „šikovněji“. Jedinec, který se chvástá svými budoucími zločiny, si ve skutečnosti není jist sám sebou.
  4. Přizpůsobení se nepřiměřenou projekcí – jako nejjednodušší způsob zacházení s pocitem viny. Spočívá v obvinění někoho jiného. Je to nejjednodušší způsob sebeobranu nebo vyhnutí se odpovědnosti tvrzením, že za trestný čin může někdo jiný nebo ho způsobil někdo jiný. Jedná se o tvrzení: „Kdyby manželka byla doma, nešel bych do hospody, neopil bych se a dnes bych nebyl ve vězení“.
  5. Přizpůsobení se úniku – představuje takový typ přizpůsobení se podmínkám vězení, při nichž člověk plánuje, jak ve skutečnosti ze situace unikne nebo uniká do denního snění. Adaptace únikem bývá často provázána drogou a může snadno vyústit do vzniku drogové závislosti, může být i jejím pokračováním.

Pokud se s těmito typy přizpůsobení nepracuje, může dojít spíše ke zhoršení psychického stavu jejich nositelů (PhDr. Černíková, CSc., 1997, s. 68-69).

2.2 Sociální vztahy

Při nástupu výkonu trestu odnětí svobody v základě přivyká odsouzený k novému prostředí, ve kterém se musí adaptovat, přivykat novému řádu, který je na oddělení dán. Tomuto řádu se musí podřídít, aby nebyl sankcionován (vnitřní diferenciací).

Později vznikají i nové sociální vazby např. mezi odsouzenými na ložnici, na oddíle, na pracovišti. V těchto sociálních vztazích má každý odsouzený vymezenou svou roli ve skupině. Každé přiřazené roli jsou dána práva i povinnosti a sociálně patologické formy chování.

Dalším typem sociální vazby mohou být vazby mezi odsouzeným na jedné straně a zaměstnanci a občanskými pracovníky Vězeňské služby ČR na straně druhé. Sociální vazba může vznikat zpravidla mezi odsouzeným a takovým zaměstnancem či pracovníkem, se kterým je v častém a dlouhodobém kontaktu. Mezi takové zaměstnance patří příslušník, který vykonává dozorní službu na daném oddělení, kde jsou ubytováni odsouzení. Mezi pracovníky, kteří mají častý kontakt s odsouzeným, řadíme například vychovatele, učitele ve Středních odborných učilištích pro odsouzené, sociální pracovníce, speciální pedagogy, psychology a dále mistry, vedoucí na pracovištích, zdravotnický personál (součástí Vazební věznic Praha- Pankrác je nemocnice, kde zdravotnický personál je vedoucím pracovníkem pro sanitáře z řad odsouzených) a nemůžeme opomenout ani kaplany. Na druhou stranu nesmíme zapomenout na to, že příslušník i zaměstnanec má svou náplň práce, své povinnosti a samozřejmě nesmí dojít k nepovolenému styku mezi odsouzeným a příslušníkem či zaměstnancem Vězeňské služby České republiky.

Samozřejmě v takovém prostředí vznikají jak kladné, tak i záporné sociální vztahy.

Pokud začne nějaký sociální vztah vznikat, je z počátku pouze povrchní a postupem času se buď prohlubuje, nebo stagnuje. S odstupem času se i ze záporného vztahu může stát sociální vztah kladný.

2.3 Působení prostředí na jedince

Výkon trestu odnětí svobody není aktem msty. Jeho účelem není zastavit vývoj člověka, jeho osobnosti a jeho charakteru po dobu trestu odnětí svobody. Zaměstnanci věznic, kteří se přímo zabývají činností odsouzených zařazených na jejich oddělení, si plně tuto skutečnost uvědomují a snaží se ji naplňovat každodenní prací.

Uvěznění je jednou z těžkých životních situací. Nástupem do výkonu trestu odnětí svobody se člověku radikálně změní život. Může to být období, kdy si odsouzený klade spoustu otázek, kdy přemýšlí co dál. Problémem se jeví také to, že vězeň může jen omezeně ovlivňovat dění mimo věznic, například život rodiny, nemůže plnit roli rodiče či manžela, nemůže konat důležitá rodinná rozhodnutí, důsledkem toho se u vězně objevuje pocit nepotřebnosti.

Vězeňské prostředí představuje instituci, kde dochází z pohledu odsouzeného ke ztrátě aktivity a iniciativy. Toto prostředí je zaměřeno na kázeň, pořádek, vojenský dril, bez osobních potřeb odsouzených. Pokud chce vězeň v prostředí obstát, musí přijmout vnitřní normy, pravidla ale i styl jazyka.

Vězeň je při nástupu do výkonu trestu odnětí svobody vystaven kritické situaci.

V krizových situacích se mohou v psychice objevit tyto změny:

1. zúžení pozornosti – s rostoucí úrovní stresu roste nebezpečí, že důležité aspekty situace budou zcela odsunuty mimo vědomí
2. zkreslené vnímání – zprávy bývají zkreslovány ve směru očekávání jedince, tato zkreslení se objevují zejména, když jsou podněty neurčité a když je jejich interpretace ovlivněna minulou zkušeností a přáním
3. mentální rigidita – pod silným emocionálním tlakem ztrácejí poznávací procesy pružnost, schopnost přijímat nové informace je redukována – zvláště se týká informací, které neodpovídají očekáváním jedince (Kebza, 2004, s. 16).

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody obsahuje jak práva, tak povinnosti které je povinen odsouzený dodržovat (zákon č. 169/1999 Sb., vyhláška 345/1999 Sb.).

Mezi práva odsouzených patří:

- Právo na zdravotní péči
- Zajištění základních sociálních podmínek
- Odsouzený má právo na přijímání a odesílání korespondence
- Odsouzený má právo na telefonní kontakt s blízkou osobou
- Odsouzený má právo přijímat návštěvy blízkých osob jedenkrát měsíčně, návštěva může trvat až 3 hodiny
- Mezi další práva odsouzených patří právo na duchovní a sociální služby
- Odsouzení mají právo na uspokojování kulturních potřeb jako je půjčování knih, objednávání časopisů a denního tisku

- Dalším právem odsouzených je právo na přijímání balíků s potravinami a osobními věcmi do hmotnosti 5 kg a to 2x ročně. Balíky jsou odesílány zpravidla při příležitosti narozenin a vánočních svátků.
- Odsouzení mohou přijímat peníze, které jsou jim ukládány na účet, který spravuje Vězeňská služba. Z těchto prostředků si mohou nakupovat potraviny a věci osobní potřeby.
- Posledním právem je právo na právní ochranu.

Podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody musí odsouzený dodržovat i povinnosti „ Odsouzený je ve výkonu trestu povinen dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, pokud je mu přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce, plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice. Dále je povinen dodržovat opatření a pokyny podle zvláštních právních předpisů k zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární ochrany“ (Zákon 169/1999).

Odsouzený je dále povinen podrobit se osobní prohlídce, umožnit kontrolu svých osobních věcí, dodržovat hygienické zásady.

2.4 Prostředí u mladistvých a ostatních odsouzených – hlavní rozdíly

2.4.1 Mladiství odsouzení

Prostředí pro odsouzené mladistvé - pro účely VS ČR je mladistvý ten, který během výkonu trestu odnětí svobody nedovrší 18. rok věku. V penitenciární praxi je mladistvý odsouzený ten, který dosud nedovrší 26. rok věku. Vychází se z toho, že vzhledem ke svému psychickému vývoji by měli být tyto jedinci spíše ovlivňováni speciálními pedagogickými prostředky, než pouhou represí, a to i přesto, že spáchali trestný čin. Proto se věznice především zaměří na jeho výchovu a zabezpečení jeho přípravy na budoucí povolání.

Mladistvému, který má plnit povinnou školní docházku, věznice zabezpečí její plnění vyučováním místo výkonu práce.

Má-li ředitel věznice za to, že u mladistvého, který ve výkonu trestu dovršil 19. rok věku, bude dosaženo účelu výkonu trestu jeho výkonem ve věznici pro ostatní odsouzené, podá soudu návrh na přeřazení mladistvého. Přitom přihlíží zejména k dosaženému stupni jeho výchovy a k délce nevykonaného zbytku trestu.

I když soud rozhodne o ponechání mladistvého po dovršení 19. roku věku ve věznici pro mladistvé, může ředitel věznice podat návrh na jeho přeřazení, jestliže odsouzený soustavně porušuje nebo závažným způsobem porušil stanovené povinnosti, pořádek nebo kázeň.

U mladistvých odsouzených jsou oproti ostatním odsouzeným nastavena jiná pravidla, co se týče např. přijímání návštěv, přijímání balíčků, udělování odměn, kázeňských trestů.

Mladiství mají právo přijímat návštěvy na dobu 5 hodin během jednoho kalendářního měsíce.

Mladiství mají právo čtyřikrát ročně přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg. U udělování odměn můžeme zmínit například zvýšení doby trvání návštěvy až na 8 hodin, udělení věcné nebo peněžité odměny až do výše 1000,-- Kč, mimořádné povolení balíčku, rozšíření osobního volna, povolení opustit věznici až na 24 hodin a v neposlední řadě přerušování trestu.

Co se týká kázeňských trestů, lze mladistvému uložit jen několik kázeňských trestů: důtku, snížení kapesného o 1/3 na dobu 2 kalendářních měsíců, zákaz přijetí 1 balíčku v kalendářním roce, propadnutí věci, umístění do uzavřeného oddělení až na 14 dnů, s výjimkou doby plnění programů zacházení, umístění do samovazby až na 10 dnů a odnětí odměn vyplývajících z předchozích kázeňských odměn.

2.4.2 Prostředí ostatních odsouzených

U ostatních odsouzených oproti mladistvým odsouzeným jsou nastavena jiná pravidla v podstatě u všech jejich práv.

Odsouzený má také právo na korespondenci. Jak příchozí, tak odchozí korespondence je kontrolována pracovníkem věznice. Taktéž je tomu u telefonování, kdy je odsouzenému zprostředkován telefonní hovor s osobou blízkou a v zájmu nápravy

odsouzeného ve výjimečných případech lze použít telefon ke kontaktu s jinou osobou. I zde dochází ke kontrole obsahu telefonního hovoru. Co se týká návštěv, zde je první zásadní rozdíl oproti právům mladistvých, kdy doba návštěvy je pouze 3 hodiny během jednoho kalendářního měsíce, počet osob návštěvy jsou čtyři osoby včetně nezletilých dětí. Ředitel věznice může povolit návštěvu bez zrakové a sluchové kontroly zaměstnance VS ČR, naopak může také povolit návštěvu pouze za oddělenou přepážkou.

Odsouzený má právo dvakrát ročně, zpravidla u příležitosti narozenin a vánočních svátků, přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg. Balíčky podléhají kontrole zaměstnanců VS ČR. Odsouzenému se nepředají věci, které odporují účelu výkonu trestu odnětí svobody nebo které není povoleno mít u sebe, zejména věci, které by mohly ohrozit život, zdraví vlastní nebo jiných osob. Nepředané věci se odešlou zpět odesílateli na náklady odsouzeného.

Další práva, jako například právo na sociální podmínky, zdravotní služby, právo na rovnost práv, duchovní a sociální služby, uspokojování kulturních potřeb, nákup potravin, příjem peněz a nakládání s nimi, ochrana práv odsouzených jsou v podstatě u mladistvých a ostatních odsouzených stejná.

K dalším odlišnostem u osob ve výkonu trestu odnětí svobody dochází podle toho, zda jsou odsouzení zařazeni do věznice s dohledem, dozorem, ostrahou či se zvýšenou ostrahou. Každá tato kategorie je ještě rozdělena do tří skupin vnitřní diferenciaci. Každá kategorie postupně zpřístupňuje režim odsouzených, a to jak v každodenním životě, tak v činnostech, které vykonávají periodicky. Vnitřní diferenciaci si každá věznice, vazební věznice tvoří podle svých vnitřních potřeb (Vnitřní řád VV Praha – Pankrác pro odsouzené muž...):

Věznice s dohledem:

- V prostorách věznice se odsouzení pohybují bez omezení
- Odsouzení pracují zpravidla na pracovištích mimo věznici
- V mimopracovní době se odsouzeným umožňuje volný pohyb mimo věznici např. k účasti na kulturně výchovných, sportovních osvětových akcích
- Návštěvy odsouzených se uskutečňují zpravidla bez dohledu zaměstnance VS ČR. V souvislosti s návštěvou odsouzený po povolení ředitelem věznice, může opustit věznici na dobu nejdéle 24 hodin

I. PSVD – motivační činitelé uplatňované v I. PSVD:

– podání návrhu ředitele věznice k podmíněčnému propuštění nebo připojení se k takovému návrhu

- udělení odměny formou opuštění věznice až na 24 hodin
- udělení odměny formou přerušování výkonu trestu
- udělení volného pohybu k návštěvě akcí realizovaných mimo věznici
- realizace vycházek podle možností věznice v maximální možné míře
- povolení návštěv až 6 osob
- povolení návštěv bez zrakové a sluchové kontroly
- přednostní zařazení do práce
- realizace nákupu potravin a věcí osobní potřeby minimálně dvakrát týdně
- jednorázový nákup do výše 800,-- Kč
- účast na pořádaných kulturních akcích ve věznici bez omezení
- využívání místnosti pro kondiční cvičení bez omezení
- sledování televizních programů bez omezení

II. PSVD – motivační činitelé uvedené v předcházejícím odstavci se ve II.

PSVD uplatňují ve výjimečných případech s tím, že:

- jednorázový nákup je umožněn do výše 600,-- Kč
- rozsah sledování televizních programů je omezen do 24. hodiny

III. PSVD- motivační činitelé v odstavci I. PSVD se ve III. PSVD neuplatňují

s tím, že:

- jednorázový nákup je umožněn do výše 400,-- Kč
- rozsah sledování televizních programů je omezen do 22. hodiny

Věznice s dozorem:

- V prostorách věznice se odsouzení pohybují zpravidla pod dohledem zaměstnance

- Odsouzenému, u kterého je předpoklad, že toho nezneužije, může ředitel věznice povolit volný pohyb uvnitř věznice

- Odsouzený pracuje zpravidla na nestřežených pracovištích mimo věznici

- V mimopracovní době lze též organizovat akce mimo věznici, vždy se jich účastní zaměstnanec věznice

- Návštěvy odsouzených se uskutečňují zpravidla bez dohledu zaměstnance VS ČR

I. PSVD – motivační činitelé uplatňované v I. PSVD:

- podání návrhu ředitele věznice na přearažení odsouzených do věznice s mírnějším režimem
- podání návrhu ředitele věznice k podmíněčnému propuštění nebo připojení se k takovému návrhu udělení odměny formou opuštění věznice až na 24 hodin
- udělení odměny formou přerušení výkonu trestu
- udělení volného pohybu k návštěvě akcí realizovaných mimo věznici
- realizace vycházek podle možností věznice v rozsahu až 2 hodin
- povolení návštěv až 5 osob
- povolení návštěv bez zrakové a sluchové kontroly
- přednostní zařazení do práce
- realizace nákupu potravin a věcí osobní potřeby minimálně dvakrát týdně
- jednorázový nákup do výše 800,-- Kč
- účast na pořádaných kulturních akcích ve věznici bez omezení
- využívání místnosti pro kondiční cvičení bez omezení
- sledování televizních programů do 24. hodiny

II. PSVD - motivační činitelé uvedené v předcházejícím odstavci se ve II. PSVD uplatňují ve výjimečných případech s tím, že:

- jednorázový nákup je umožněn do výše 600,-- Kč
- rozsah sledování televizních programů je omezen do 23. hodiny

III. PSVD- motivační činitelé v odstavci I. PSVD se ve III. PSVD neuplatňují s tím, že:

- jednorázový nákup je umožněn do výše 400,-- Kč
- rozsah sledování televizních programů je omezen do 22. hodiny

Věznice s ostrahou:

- V prostorách věznice se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem zaměstnance VS ČR

- Odsouzenému, u kterého je předpoklad, že toho nezneužije, může ředitel věznice výjimečně povolit volný pohyb uvnitř věznice při plnění pracovních úkolů

- Odsouzení pracují zpravidla na pracovištích uvnitř věznice nebo na střežených pracovištích mimo věznici
- Odsouzenému, u kterého je předpoklad, že toho nezneužije, mohou být zaměstnání na nestřežených pracovištích mimo věznici
- Návštěvy odsouzených se uskutečňují zpravidla za dohledu zaměstnance VS ČR
- V souvislosti s návštěvou může odsouzený opustit věznici nejdéle na dobu 24 hodin

I. PSVD – motivační činitelé uplatňované v I. PSVD:

- podání návrhu ředitele věznice na přearažení odsouzených do věznice s mírnějším režimem
- podání návrhu ředitele věznice k podmíněčnému propuštění nebo připojení se k takovému návrhu
- udělení odměny formou opuštění věznice až na 24. hodin
- udělení odměny formou přerušení výkonu trestu
- udělení volného pohybu k návštěvě akcí realizovaných mimo věznici
- realizace vycházek podle možností věznice v rozsahu až 1,5 hodiny
- povolení návštěv bez zrakové a sluchové kontroly
- přednostní zařazení do práce
- jednorázový nákup do výše 800,-- Kč
- účast na pořádaných kulturních akcích ve věznici
- využívání místnosti pro kondiční cvičení bez omezení
- sledování televizních programů do 24. hodiny
- používání dalších věcí pro aktivity programu zacházení

II. PSVD - motivační činitelé uvedené v předcházejícím odstavci se ve II. PSVD uplatňují ve výjimečných případech s tím, že:

- jednorázový nákup je umožněn do výše 600,-- Kč
- rozsah sledování televizních programů je omezen do 23. hodiny

III. PSVD- motivační činitelé v odstavci I. PSVD se ve III. PSVD neuplatňují s tím, že:

- jednorázový nákup je umožněn do výše 400,-- Kč
- rozsah sledování televizních programů je omezen do 22. hodiny

Věznice se zvýšenou ostrahou:

- V prostorách věznice se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem příslušníka VS ČR
- Odsouzení pracují na pracovištích uvnitř věznice nebo mohou vykonávat vhodnou práci na celách
- Odsouzeným se nepovoluje volný pohyb uvnitř věznice ani při plnění pracovních úkolů
- Návštěvy odsouzených se uskutečňují zpravidla za dohledu příslušníka VS ČR

I. PSVD – motivační činitelé uplatňované v I. PSVD:

- podání návrhu ředitele věznice na přerazení odsouzených do věznice s mírnějším režimem
- podání návrhu ředitele věznice k podmíněčnému propuštění nebo připojení se k takovému návrhu
- realizace vycházek podle možností věznice v rozsahu až 1,5 hodiny
- povolení návštěv bez zrakové a sluchové kontroly
- přednostní zařazení do práce
- jednorázový nákup do výše 800,-- Kč
- účast na pořádaných kulturních akcích ve věznici
- využívání místnosti pro kondiční cvičení
- sledování televizních programů do 24 hodin
- používání dalších věcí pro aktivity programu zacházení

II. PSVD - motivační činitelé uvedené v předcházejícím odstavci se ve II. PSVD uplatňují ve výjimečných případech s tím, že:

- jednorázový nákup je umožněn do výše 600,-- Kč
- rozsah sledování televizních programů je omezen do 23. hodiny

III. PSVD- motivační činitelé v odstavci I. PSVD se ve III. PSVD neuplatňují s tím, že:

- jednorázový nákup je umožněn do výše 400,-- Kč
- rozsah sledování televizních programů je omezen do 22. hodiny

Zásady realizace vnitřní diference:

Odsouzený se po ukončení pobytu v nástupním oddělení zařadí na návrh odborné komise rozhodnutím ředitele věznice do II. PSVD, ve zvlášť odůvodněných případech lze odsouzeného zařadit do I. nebo do III. PSVD, např. při přemístění z jiné věznice stejného typu s přihlédnutím k dosavadnímu hodnocení odsouzeného.

Do I. PSVD se zařazuje odsouzený, který převážně aktivně plní program zacházení i své další povinnosti a chová se a jedná v souladu s vnitřním řádem, dále se aktivně se zaměstnanci podílí na činnostech souvisejících s organizací života ve věznici nebo mimo ni.

Do II. PSVD se zařazuje odsouzený s nevyjasněným a kolísavým postojem a přístupem k programu zacházení a svým povinnostem, dále se občasně se zaměstnanci podílí na činnostech souvisejících s organizací života ve věznici i mimo ni.

Do III. PSVD se zařazuje odsouzený, který převážně program zacházení neplní, nebo jej odmítá, neplní své povinnosti, chová se a jedná v rozporu s vnitřním řádem.

Do I. nebo do II. PSVD se přeřadí odsouzený vždy o jeden stupeň, přičemž 1) lhůta pro přeřazení z III. do II. PSVD je po uplynutí dvou hodnotících období, pokud odsouzený vzorně plnil všechny stanovené povinnosti, nespáchal žádný další kázeňský přestupek nebo mu byly dříve uložené kázeňské tresty zahlazeny a vyhovuje stanoveným kritériím a nejedná se o odsouzeného k výjimečnému trestu odnětí svobody. U odsouzeného k výjimečnému trestu odnětí svobody je to po uplynutí čtyř hodnotících období, pokud je zařazen do věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. 2) lhůta pro přeřazení z II. do I. PSVD je zpravidla nejdříve po dvou hodnotících období, pokud odsouzený vzorně plní všechny stanovené povinnosti, nespáchal žádný kázeňský přestupek nebo mu byly dříve uložené kázeňské tresty zahlazeny a vyhovuje kritériím a nejedná se o odsouzeného k výjimečnému trestu odnětí svobody. U odsouzeného k výjimečnému trestu odnětí svobody je to po uplynutí čtyř období, pokud je zařazen do věznice s ostrahou nebo se zvýšenou ostrahou.

Do II. nebo do III. PSVD se přeřadí odsouzený 1) z I. do II. PSVD při uložení kázeňského trestu a dále odsouzený, který nevyhovuje kritériím pro zařazení do

I. PSVD, 2) z I. do III. PSVD při uložení kázeňského trestu umístění do celodenního uzavřeného oddělení nebo samovazby anebo při důvodném podezření ze spáchání trestného činu, 3) z II. do III. PSVD se přeřadí ten odsouzený, který po uplynutí zpravidla jednoho hodnotícího období neplní program zacházení nebo jej odmítá, soustavně neplní své základní povinnosti, chová se a jedná v rozporu se zákonem, řádem o výkonu trestu odnětí svobody a vnitřním řádem nebo byl za závažný přestupek kázeňsky trestán celodenním umístěním do uzavřeného oddělení nebo umístěním do samovazby.

2.5 Krátký trest, dlouhý trest, doživotí

V současné době trestní zákoník neřeší problematiku krátkého a dlouhého trestu, ale pokud se podíváme na § 14 zák. č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů zjistíme, že tento paragraf se zabývá rozdělením trestných činů na přečiny a zločiny.

Toto rozdělení by nám mohlo pomoci k rozlišení, co si máme představit pod krátkým a dlouhým trestem.

Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

Dle trestního zákoníku jsou zločiny všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny: zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

Takže můžeme říci, že krátký trest je trest s trestní sazbou do pěti let. Tito odsouzení jsou na základě rozhodnutí soudu umístováni zpravidla do věznic s dohledem a dozorem. Naopak odsouzení s dlouhým trestem jsou zpravidla zařazováni do věznic s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. K lednu 2013 bylo ve věznicích s dohledem umístěno celkem 376 odsouzených, z toho 351 mužů a 25 žen. Ve věznicích s dozorem bylo umístěno 4540 odsouzených, z toho 4196 mužů a 344 žen. Ve věznicích s ostrahou bylo umístěno celkem 7911 odsouzených, z toho 7594 mužů a 317 žen a ve věznicích se zvýšenou ostrahou bylo umístěno celkem 1113 odsouzených, z toho 1086 mužů a 27 žen.

Z výše uvedených podkladů vyplývá, že nejvíce odsouzených je zařazených ve věznicích s ostrahou a se zvýšenou ostrahou, v podstatě se toto zařazení týká více jak poloviny všech odsouzených.

Jaké rozdíly jsou v jednotlivých typech věznic, je uvedeno v předchozí kapitole.

Co se týká výkonu doživotního trestu, tomuto typu vězňů se samostatně věnuje jak zák. č. 169/199 Sb., o výkonu odnětí trestu svobody, tak i vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Pro doživotní trest jsou zpracovány další předpisy, které nejsou veřejnosti dostupné, podléhají utajení z důvodu bezpečnosti věznice i vězně.

Trest odnětí svobody na doživotí je trest výjimečný. Doživotní trest lze uložit pouze za taxativně vymezené trestné činy. To vše při splnění podmínek, že stupeň nebezpečnosti takového trestného činu pro společnost je mimořádně vysoký vzhledem ke zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a že uložení takového trestu vyžaduje ochranu společnosti nebo, že neexistuje naděje, že by se pachatel mohl napravit trestem odnětí svobody nad patnáct až do dvaceti pěti let. Doživotní trest je zaměřen především na ochranu společnosti před další trestnou činností odsouzeného jeho izolací ve věznici a na usměrňování jeho jednání tak, aby odpovídalo dobrým mravům.

Odsouzení k doživotnímu trestu vykonávají trest zásadně ve specializovaných odděleních věznic zřízených generálním ředitelem Vězeňské služby. Těmto odsouzeným může být umožněno v době stanovené vnitřním řádem navštěvovat kulturní a společenské místnosti společně s dalšími odsouzenými k doživotnímu trestu. Odsouzení k doživotnímu trestu mohou pracovat pouze na pracovištích uvnitř specializovaných oddělení nebo mohou přidělenou práci vykonávat v celách. Návštěvy, vycházky a výkon kázeňských trestů probíhají zpravidla odděleně od ostatních odsouzených. V průběhu vycházek mohou být doživotně odsouzení v odůvodněných případech poutáni. Návštěvy odsouzených jsou ve většině případů prováděny za přímého dohledu příslušníka Vězeňské služby a jsou odděleny od návštěvníků přepážkou. Odsouzenému k doživotnímu trestu nelze přerušit výkon trestu nebo mu udělit kázeňskou odměnu spočívající v povolení dočasně opustit věznici v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení.

Pro zajímavost uvádím, že v současné době máme 44 odsouzených s doživotním trestem, z toho se jedná o 41 mužů a 3 ženy.

3 VNÍMANÁ SOCIÁLNÍ OPORA

Zdi věznice komplikují emocionální i institucionální procesy jedinců. Dochází k přetváření vztahů v období uvěznění.

I ve výkonu trestu odnětí svobody vznikají nové mezilidské vztahy, sociální i individuální vztahy i zde dochází k sociálnímu styku, sociální komunikaci a všechny tyto segmenty podporují nebo ovlivňují sociální oporu.

Při nástupu do výkonu trestu odnětí osoby se dotyčné osobě změní život. Dá se říci, že se jedná o „druhý život“ odsouzeného. Druhý život odsouzených představuje zvláštní neformální strukturu vztahů a pozic ve skupinové hierarchii odsouzených s přesně vymezenými rolemi, jimž jsou přiřazena odpovídající práva a povinnosti a sociálně patologické formy chování (Černíková, 1997, s. 65-66).

Podle Černíkové a Makariusové (1997, s. 65-66) se vězňům přiřazuje několik rolí. První rolí, je role Krále, což je neformální vůdce určité skupiny, může po svých poddaných požadovat různé služby, přenechávají mu část svého majetku, například z balíčků. Další rolí je role Kmeta, což je děsloužící jedinec, který je obeznámen s chodem věznice a vztahy, které na místě panují. Poslední přiřazenou rolí je role Neandrtálce či „Pakárna“, což je role outsidersa. Zpravidla se jedná o jedince se sníženým intelektem, stává se z něj obětní beránek.

Vnímanou sociální oporu u osob ve výkonu trestu odnětí svobody můžeme pomyslně rozdělit na dvě části. První částí je vnímaná sociální opora, která vzniká uvnitř věznice a druhou částí je sociální opora vně věznice, která je zpravidla spojená s vazbami na rodinu, kamarády. Sociální opora vně věznice je pro odsouzené velice důležitá, ale je omezena, což odsouzení velice těžce nesou.

Pokud má odsouzený dostatek sociální opory, ale hlavně vlastní snahy a vytrvalosti, může pomocí sociální opory pracovat na tom, aby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody změnil svůj život. Nevrátil se do starých kolejí, ale má čas pracovat na změně k lepší budoucnosti.

3.1 Zdroje sociální opory uvnitř věznice pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody

Při nástupu do výkonu trestu odnětí svobody postupně vznikají nové vazby, nové typy sociální opory. Tyto vazby vznikají jak mezi odsouzenými, tak mezi odsouzenými a zaměstnanci nebo příslušníky Vězeňské služby ČR. Sociální oporu může poskytnout každý příslušník a zaměstnanec VS ČR, ale pouze v mezích zákona, nesmí dojít k překročení povolené hranice, poté by šlo o nedovolený styk či kontakt s odsouzeným.

Po opuštění nástupního oddělení, kde je odsouzený zpravidla dva týdny se přemístí trvale na celu, ložnici, kde začnou vznikat první kontakty s dalšími odsouzenými a začnou se utvářet nové vazby, které mohou vyústit v sociální oporu. Vazby mezi odsouzenými spojuje stejná životní situace, řešení stejných problémů, odtržení od rodiny, hledání svého postavení v určité komunitě. To jaké vztahy se mezi odsouzenými postupně utváří, záleží na mnoha faktorech. Mohou vznikat vztahy účelové, ochranné, ale také vztahy se sexuálním podtextem, vztahy dobrovolné či nedobrovolné. Mnohdy odsouzené spojuje trestná činnost, kterou spolu páchali nebo stejný typ trestné činnosti.

Zcela jiné postavení má mezi ostatními odsouzenými tzv. vězeň VIP, tímto vězněm je míněn vězeň, který má vyšší nebo vysokoškolské vzdělání, kontakty s vlivnými lidmi mimo vězení a disponuje důležitými informacemi. K tomuto vězni ostatní vzhlízejí s respektem, žádají ho o radu. On sám zpravidla není na radu skoupý, zajímá se o život ve vězení všeobecně, nehodnotí život ve věznici jenom ze svého pohledu. Podává podnětné připomínky vedení věznice, ale i různým neziskovým a státním organizacím.

Jak je uvedeno v předchozí kapitole, sociální oporu mohou poskytnout a poskytují zaměstnanci věznice, kteří jsou zařazeni na oddělení výkonu trestu. Mezi tyto pracovníky patří speciálního pedagoga, psychologa, sociologa, sociálního pracovníka a vychovatele oddělení výkonu trestu.

Všichni vyjmenovaní pracovníci jsou odbornými zaměstnanci oddělení výkonu trestu, kteří garantují u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciací. Odpovídají ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými v návaznosti na jejich komplexní zprávy.

Plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly:

- a) zpracovávají, v rámci komplexního zacházení s odsouzenými koncepci na ucelené období při zachovávaní zásad vnější a vnitřní diferenciaci pro jednotlivé kategorie odsouzených, která obsahuje zpravidla cílovou skupinu odsouzených, složky programu zacházení rozpracované v konkrétních projektech,
- b) provádí diagnostiku a zpracovávají posouzení v rámci komplexní zprávy s příslušným doporučením pro program zacházení, přičemž výběr diagnostických metod je na jejich uvážení,
- c) společně stanoví konkrétní programy zacházení jednotlivým svěřeným odsouzeným,
- d) podle svého odborného zaměření a místních podmínek mohou osobně vést další aktivity programu zacházení z oblasti speciálních výchovných nebo vzdělávacích aktivit, které se zaměřují na oblast příčin a důsledků páchání trestné činnosti a podporují takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění řádný soběstačný život,
- e) sledují kvalitu účasti svěřených odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, přičemž vhodné změny podněcují a upevňují,
- f) předkládají odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v návaznosti na změny v chování a jednání jim svěřených odsouzených navrhují umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny. Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytipování konfliktních a psychicky labilních odsouzených,
- g) spolupracují v součinnosti se zákonným zástupcem mladistvého při řešení přípravy mladistvého na budoucí povolání, podílí se na výběru odsouzených k zařazení do práce, vzdělávání a rekvalifikace, zabezpečuje všeobecné a odborné vzdělávání odsouzených v případě, že ve věznici není zřízeno školské vzdělávací středisko Středního odborného učiliště Vězeňské služby,
- h) provádějí dle svého zaměření orientační pohovory z podnětu odsouzených, zaměstnanců nebo na základě vlastních poznatků, poskytují poradenskou pomoc v souladu s povahou daného případu a podmínkami, zabezpečuje individuální péči o odsouzené, kteří jsou v krizových psychických stavech,

i) spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězněným osobám a navrhuje ze svého hlediska příslušná opatření, vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci,

j) realizují svěřenou kázeňskou pravomoc, podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušení výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, vyjadřují se k výběru odsouzených k zařazení do práce, návštěv bez zrakové a sluchové kontroly a přeřazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění (Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 21/2010).

Z výše uvedených bodů vyplývá, že práce odborně zaměřených pracovníků oddělení výkonu trestu je pro rozvoj a život odsouzeného ve věznici velice důležitá. Jsou to lidé, se kterými tráví odsouzení převážnou část svého volného času. Poskytují odsouzeným sociální oporu, každý dle svého zaměření, postupně je připravují na opuštění věznice a „život za zdí“. Každý z výše vyjmenovaných pracovníků výkonu trestu se podílejí na extramurálních aktivitách. Tyto aktivity můžeme rozdělit na tři typy (zákon 169/1999 Sb., NGŘ č. 61/2006):

Prvním typem extramurální aktivity je přerušení trestu, což je nejvyšší forma odměny. Tuto odměnu uděluje ředitel věznice, uděluje ji maximálně na 20 dní během jednoho kalendářního roku. Doba přerušení se počítá do výkonu trestu. Dalším typem přerušení výkonu trestu je udělení této odměny pro naléhavé rodinné důvody, k přerušení může dojít maximálně na 10 dnů v jednom kalendářním roce. Posledním typem přerušení výkonu trestu je přerušení z důvodu poskytnutí neodkladné zdravotní péče, a to na dobu maximálně 30 dnů v jednom kalendářním roce, doba se započítává do výkonu trestu. Zvláštním typem přerušení výkonu trestu je přerušení výkonu trestu u odsouzených žen. Tato odměna se uděluje ženě, která před nástupem do výkonu trestu řádně pečovala o své nezletilé dítě. Odměna se uděluje až na 10 dnů v kalendářním roce k návštěvě dítěte, které se nachází v péči jiné osoby.

Druhým typem extramurální aktivity je opuštění věznice v souvislosti s návštěvou. Tato odměna může být udělena až na 24 hodin. K tomuto časovému intervalu se dochází postupně při prodlužování návštěvy. Udělení takové odměny předchází šetření v místě pobytu odsouzeného při návštěvě.

Obdobou předchozí odměny je opuštění věznice v souvislosti s programem zacházení kdy doprovodem je vždy zaměstnanec věznice, tehdy se jedná o třetí typ extramurální aktivity. Jedná se buď o návštěvu sportovních utkání, kulturních akcí (návštěva divadla, kina, výstav, prohlídky kulturních památek), ale i o návštěvy úřadů, které odsouzeného připravují na život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, jedná se například o návštěvu úřadu práce nebo české správy sociálního zabezpečení. Další takovou návštěvou je návštěva zdravotnických, rehabilitačních nebo obdobných zařízení.

Činností sociologa je například sledování sociálních vztahů mezi odsouzenými, neformální struktury mezi odsouzenými navzájem a mezi odsouzenými a ostatními zaměstnanci (Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 21/2010).

Sociální pracovník je garantem sociální práce, v jejímž rámci udržuje přímé pracovní kontakty s orgány státní správy, církvemi, charitativními a zájmovými občanskými sdruženími v místě věznice a podle potřeby i v místě trvalého pobytu odsouzených; zprostředkuje příslušnému orgánu sociálně právní ochrany dětí pravidelné sledování vývoje dítěte, o které odsouzená žena pečuje ve věznici. Navazuje potřebné kontakty s blízkými osobami svěřených odsouzených, podílí se na řešení sociálních problémů, u mladistvých odsouzených si vyžádá v součinnosti se speciálním pedagogem opis zprávy orgánu péče o mládež; v součinnosti se speciálním pedagogem požádá zákonného zástupce a příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí o vyjádření k formě a obsahu přípravy mladistvého na budoucí povolání (Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 21/2010).

Vychovatel zná osobně a pedagogicky usměrňuje jemu svěřené odsouzené, zná sociální vztahy a skupinovou atmosféru v přidělené skupině (Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 21/2010).

Vychovatel - terapeut poskytuje poradenství odsouzeným zaměřené na problematiku návratu do společnosti (Nařízení generálního ředitele VS ČR č. 21/2010).

Dalším typem sociální opory je například Střední odborné učiliště (dále SOU), kde jednou z vazeb jsou nové kontakty opět mezi odsouzenými a další oporou jsou kontakty s pedagogickými pracovníky, se kterými odsouzení zařazení do školského programu tráví v pracovních dnech většinu času. Pracovníci – pedagogové, mistři výcviku SOU, poskytují sociální oporu zpravidla ve svém oboru, ale také oporu praktickou. Dalším aspektem SOU je příprava pro život po propuštění, kdy jsou pro odsouzené, ale i pro obviněné zajišťovány

učební obory a kurzy, a to celkem v sedmi věznicích. Ve školním roce 2011/2012 bylo zařazeno ve studijních oborech celkem 280 odsouzených s 83% úspěšností ukončení školního roku.

SOU - Střední odborné učiliště je výchovně vzdělávací zařízení, poskytující osobám ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody přípravu pro výkon povolání a odborných činností v učebních a studijních oborech, doplnění základního vzdělání v kursech pro získání základního vzdělání, doplnění nebo rozšíření kvalifikace ve vzdělávacích kursech.

Je nutné konstatovat, že pokud odsouzený ukončí učební obor závěrečnou zkouškou, z dokladu o složení zkoušky není patrné, že výuční list získal ve výkonu trestu odnětí svobody.

Výchovně vzdělávací činnost Středního odborného učiliště zajišťují pedagogičtí pracovníci s odpovídající kvalifikací a to na školských vzdělávacích střediscích.

Požadavky na odsouzené, kteří mají zájem pro zařazení do učebního oboru či kurzu jsou následující:

- dobrá zdravotní klasifikace
- zájem o studium
- bezproblémový průběh VTOS

dále co se týká zařazení do učebního oboru je nutné, aby měl odsouzený dokončené základní vzdělání a minimální délka do konce trestu byla 3 roky od zahájení školního roku, samozřejmě může dojít k tomu, že odsouzený je podmíněčně propuštěn před ukončením učebního oboru, potom je věznice schopna zajistit dokončení učebního oboru docházením do věznice.

Přehled Školských vzdělávacích středisek a nabídka jejich učebních oborů a kurzů (<http://vscr.cz/stredni-odborne-uciliste/informacni-servis-1657/vzdelavaci-aktivity>):

Věznice Heřmanice:

Zajišťuje v současné době pouze následující kurzy:

- Kurz dělníka v elektrotechnice, zámečnické práce

Věznice Pardubice:

Zajišťuje v současné době následující učební obory:

- Šití prádla, práce ve stravování,

Zajišťuje v současné době následující kurzy:

- Kurz základů výpočetní techniky, kurz malířských a natěračských prací, kurz základní školy, kurz anglického jazyka, kurz zahradnických prací, pečovatelský kurz, kurz výtvarného zpracování keramiky

Věznice Plzeň:

Zajišťuje v současné době následující učební obor:

- Strojírenské práce

Zajišťuje v současné době následující kurzy:

- Dělník v elektrotechnice, zahradník – květinář, kurz doplnění základního vzdělání, kurz německého jazyka, kurz pro pologramotné, kurz všeobecně vzdělávací, kurz informačních a komunikačních technologií, kurz českého jazyka pro cizince

Věznice Světlá nad Sázavou: zde jsou umístěny ženy

Zajišťuje v současné době následující učební obor:

- Výroba oděvů

Zajišťuje v současné době následující kurzy:

- Kurz základní školy, kurz praktická rodinná škola, základní práce s PC, obsluha PC pro pokročilé, kurz základy kuchařských prací, šití interiérového vybavení, český jazyk pro cizince, základy první pomoci a ošetřovatelství

Věznice Rýnovice:

Zajišťuje v současné době následující učební obor:

- Obráběč kovů

Zajišťuje v současné době následující kurzy:

- Kurz ovládání Surfcam – PC obrábění, kurz základů ovládání PC, kurz Solidworks – PC modelování, kurz knihař – vazač, kurz knihař – zlatíci technika, kurz anglického jazyka.

Věznice Valdice:

Zajišťuje v současné době následující učební obor:

- Obráběč kovů

Zajišťuje v současné době následující kurzy:

- Malíř – natěrač, knihař, kurz celoživotního vzdělávání

Věznice Všechny:

Zajišťuje v současné době následující učební obory:

- Sadovnické a květinářské práce, práce ve stravování, strojírenské práce, elektrotechnická výroba, zpracování dřeva

Zajišťuje v současné době následující kurzy:

- Kurz květinářských prací, kurz stavební výroba – 1 – betonování, kurz stavební výroba – 2 – zdění a omítání, kurz ručního zpracování dřeva, kurz malířských prací, kurz natěračských prací, kurz výroby elektrických rozvaděčů, kurz elektroinstalačních prací, kurz strojírenských prací, kurz prací ve stravování, kurz keramický, kurz reprografický, kurz práce s PC – grafický editor Zoner, kurz práce s PC – MS PowerPoint, kurz práce s PC – tabulkový procesor MS Excel, kurz práce s PC – textový editor MS Word, kurz práce s PC – základy ovládání.

Mezi další pracovníky věznice, kteří mohou poskytovat a poskytují sociální oporu, můžeme zařadit mistry na jednotlivých pracovištích, kam jsou odsouzení zařazováni.

Tato sociální opora oproti předchozí sociální opoře není oporou odbornou, ale naopak oporou, kterou poskytuje laik, neoborník. Jde o oporu, kdy si odsouzený může

popovídat o svých problémech s člověkem, který není odborník, a na problémy nahlíží ze stejného pohledu, zpravidla jde o oporu z praktického hlediska.

Samozřejmě nemůžeme opomenout ani oporu prostřednictvím zaměstnání, kdy odsouzený vidí, že je schopen si vydělat finanční prostředky, které použije na splácení pohledávek, na náklady spojené s výkonem trestu, nebo při ukončení výkonu trestu opouští věznici s větším finančním obnosem, než když do výkonu trestu nastupoval.

V neposlední řadě musíme zmínit činnost duchovní služby v rámci výkonu trestu odnětí svobody, protože součástí náplně duchovní služby je samozřejmě také sociální opora. „Evangelium Ježíše Krista vybízí a vede křesťany k službě všem lidem, kteří jsou v jakékoli nouzi. K nim patří i vězňové, i když nesou sami odpovědnost za porušení zákonů. Vedeni milosrdenstvím sloužíme jim jako lidem obzvláště potřebným. Stojíme vedle nich jako stejní viníci před Bohem, kteří vědí o skutečnosti Božího odpuštění. V této víře je vedeme k uznání vlastní viny, jejich břemeno jim pomáháme nést a přinášíme zvěst o Boží milosti a možnosti nového začátku“ (<http://www.vdpcr.eu/kdo-je-kdo.html>).

Vězeňská duchovní péče (dále jen VDP) je dobrovolným sdružením křesťanů - duchovních i laiků, kteří byli vedením svých církví pověřeni duchovenskou službou ve věznicích a vazebních věznicích Vězeňské služby České republiky a v obdobných zařízeních, pečujících o adaptaci vězňů a propuštěných nebo se jiným vhodným způsobem podílejí na činnosti vězeňské duchovenské péče v souladu s cílem a zásadami VDP.

VDP sdružuje zejména ty, kteří jako pověřené osoby ve smyslu zákonných norem České republiky, konají křesťanskou službu vězňům, jejich rodinám, vězeňskému personálu, bývalým vězňům i obětem trestné činnosti (<http://www.vdpcr.eu>).

V zákoně o výkonu trestu odnětí svobody je činnost duchovní služby definována jako poskytování sociální opory v rámci konání duchovních bohoslužeb, individuálními rozhovory s odsouzenými, pastoračními návštěvami, vedením studijních hodin k výkladu náboženských textů, pořádáním přednášek a besed, zejména s etickou tematikou, popřípadě pořádáním koncertů hudebních skupin a jednotlivců. Duchovní služba přispívá také k přípravě odsouzeného k jeho propuštění.

Jako poslední příklad osob, které mohou poskytovat a poskytují sociální oporu uvnitř věznice, jsou dozorcí na jednotlivých odděleních, kde jsou odsouzení ubytováni.

Samozřejmě, že povinností příslušníka VS ČR není poskytování sociální opory, ale vzhledem k tomu, že s odsouzenými tráví dostatek času, mohou a také poskytují informace, které odsouzený pro život a přizpůsobení se životu ve věznici potřebuje znát. Většinou jde spíše o praktickou než emocionální pomoc.

Poslední sociální oporou nebo spíše motivací je udělování odměn odsouzeným (zákon 169/1999, vyhláška 345/1999).

Jedná se o kázeňské odměny, které může odsouzený obdržet, jestliže svým chováním, jednáním nebo příkladným činem projevuje odpovědný přístup k plnění stanovených povinností a spolupracuje při naplňování účelu výkonu trestu. Jedná se o tyto typy odměn:

- Pochvala, které se vysloví odsouzenému ústně a to buď individuálně, nebo před skupinou odsouzených – tímto získá odměněný před ostatními odsouzenými respekt
- Návštěva v mimořádně zvýšené době, může být povolena jak osobám blízkým, tak i jiným osobám – doba trvání návštěvy je až 5 hodin – v tomto případě je odsouzenému poskytnuta mimořádná návštěva, kdy dochází ke kontaktu s blízkými osobami, které odsouzenému poskytují sociální oporu právě svou návštěvou
- V souvislosti s návštěvou může ředitel věznice povolit vězni opuštění věznice na dobu až 24 hodin
- Další kázeňskou odměnou, kterou může udělit ředitel věznice je přerušování trestu, v podstatě jde o nejvyšší možnou kázeňskou odměnu, kterou lze uložit, jestliže odsouzený svým chováním a jednáním nebo příkladným činem projevuje odpovědný přístup k plnění stanovených povinností a spolupracuje při naplňování účelu výkonu trestu. Při udělení takové odměny odsouzenému je Vězeňskou službou umožněna dlouhodobější návštěva rodiny, která upevňuje sociální oporu jak odsouzeného, tak rodinných příslušníků.
- Peněžitou odměnu – tuto odměnu může odsouzený využít pro svoji potřebu, nebo může požádat o odeslání finanční částky osobě, kterou si určí.

Pro zajímavost uvádím, že bychom neměli opomenout ani sociální oporu, která překročí hranice povinností pracovníků a příslušníků Vězeňské služby ČR. V podstatě jde

již o nedovolený kontakt s vězněm. Vzhledem k tomu, že ve Vězeňské službě ČR působím již několik let, setkala jsem se i s několika případy, které končily propuštěním zaměstnance či příslušníka VS ČR. Jako příklad mohu uvést nedovolený styk, ke kterému došlo mezi sociální pracovníci a odsouzeným, který byl začleněn do její pracovní skupiny. Po zjištění nedovoleného styku začala sociální pracovnice držet hladovku, dokonce padělala doklad k povolení návštěvy. Dalším příkladem je nedovolený styk mezi pracovníci proviantní služby a odsouzeným, jako pomocným personálem na kuchyni. Jako poslední příklad mohu uvést případ nedovoleného styku mezi příslušnicí a odsouzeným, který byl také zařazen jako pomocný personál na vývařovně pro odsouzené. Následkem všech těchto nedovolených styků byl s pracovníci či příslušnicí ukončen pracovní či služební poměr.

3.2 Zdroje sociální opory pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody mimo věznici

Co se týká sociální opory, která je odsouzeným poskytována mimo věznici, jedná se hlavně o sociální oporu, kterou odsouzenému poskytují nejbližší, tedy rodina. Samozřejmě je poskytování sociální opory omezené a určitě není sociální opora poskytována v takové míře, jakou by člověk, který byl vytržen z kruhu rodiny, svých blízkých a přátel potřeboval.

Právě proto jsou odsouzenému tak vzácné návštěvy blízkých, které probíhají během jednoho měsíce po dobu celkem třech hodin. Návštěvy probíhají zpravidla ve dnech pracovního volna nebo pracovního klidu. Tento kontakt je asi jedním z nejintenzivnějších, protože dochází k fyzickému kontaktu mezi navštěvovanými.

Dalším poskytováním sociální opory nebo spíše kontaktem, který k sociální opoře přispívá, je korespondence. Odsouzený má právo přijímat a na své náklady odesílat písemná sdělení bez omezení. Vězeňská služba je oprávněna provádět kontrolu korespondence, přitom je oprávněna seznámit se s obsahem zasílaných písemností, samozřejmě se toto ustanovení netýká korespondence, která je zasílána advokátovi, státním orgánům nebo konzulárním úřadům. Odsouzenému, který neumí nebo nemůže číst anebo psát, Vězeňská služba zajistí, aby mu byla došlá korespondence přečtena, nebo mu poskytne písarskou pomoc při sepisování žádostí, podání a stížností orgánům a mezinárodním organizacím a při dopisování s advokátem (zákon 169/1999, vyhláška 345/1999).

V neposlední řadě musíme zmínit možnost užívání telefonu. Odsouzený má právo použít telefonu ke kontaktu s osobou blízkou, v zájmu nápravy odsouzeného nebo z jiného závažného důvodu může odsouzený použít telefonu i ke kontaktu s jinou osobou než blízkou. Náklady s používáním telefonu hradí odsouzený. Využití telefonního kontaktu s osobou blízkou není nijak omezeno, takže pokud má odsouzený dostatek finančních prostředků, může telefonovat každý den. Tento kontakt s osobou blízkou má důležitý význam, protože odsouzený může být v telefonním kontaktu s blízkými osobami v podstatě každý den, takže je s chodem rodiny, jejím životem seznamován průběžně a v aktuálním čase. Může se podílet na řešení každodenních problémů. (zákon 169/1999, vyhláška 345/1999)

Další a neméně významnou sociální oporou je sociální opora, kterou poskytují SOS centra. Jedním z konkrétních center je Diakonie Českobratrské církve evangelické, která se snaží za pomoci dobrovolníků vyplnit samotu odsouzených a provázet je nelehkým životním obdobím, tuto činnost realizuje od roku 2004. Dobrovolníci nabízejí pravidelný kontakt s člověkem, který umí naslouchat, je ochotný k diskusi a ke sdílení vlastních názorů, může doprovázet při obtížných situacích a také může přispět k orientaci ve vlastní situaci. Poskytne podporu při plánování budoucnosti a při práci na zlepšování sebe sama. Snaží se zajišťovat komplexní péči o klienta, která nespočívá pouze v pomoci u osob ve výkonu trestu odnětí svobody, ale i v přípravě na propuštění a dále pomáhají propuštěným odsouzeným při prvních krocích na svobodě. Práce dobrovolníků s odsouzenými, kteří jsou ve věznicích, můžeme rozdělit do dvou rovin. Prvním kontaktem je kontakt písemný. Odsouzený hledá zpravidla nějakou spřízněnou duši, se kterou by si mohl upřímně popovídat o svých problémech, pocitech, někoho komu by mohl svěřit své myšlenky, své radostné i smutné zprávy. Dobrovolníci výše zmíněného SOS centra si dopisují s vězni skoro v polovině věznic. Zájem o tuto službu se rozšiřuje nejen díky propagaci přímo ve věznicích, ale také předáváním kontaktů mezi odsouzenými, kteří si již s dobrovolníky dopisují.

Druhým typem kontaktu je pomoc při propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, kdy Diakonie nabízí možnost podpory při návratu do civilního života formou osobní spolupráce s pracovníky SOS centra. Po opuštění věznice pomáhají odsouzeným v oblasti sociálního, právního a psychologického poradenství, při řešení krizových situací, při

hledání ubytování, při hledání práce (<http://www.soscentrum.cz/nase-sluzby/Vezenska-pece-v-sos-centrum>).

Dobrovolnická činnost má velký význam pro odsouzené, kteří prožívají nelehkou životní situaci, cítí samotu, nemají si s kým psát, chtějí poznat nového člověka nebo jsou zvědaví na život za zdí.

Tato zkušenost má samozřejmě přínos v první řadě pro odsouzené, ale nesmíme opomenout zmínit ani přínos pro dobrovolníky, kteří získají jedinečnou možnost nahlédnout do světa vězeňství.

Samostatnou kapitolou sociální opory pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody jsou jejich vlastní děti.

Uvěznění matky či otce má vliv na dítě, většinou negativní. U těchto dětí byl pozorován zhoršený emoční stav, chování i zdraví. Každé dítě reaguje jinak, jeho potřeby jsou individuální, často se liší i od potřeb jeho sourozence. Z tohoto důvodu je nutné veškeré podpůrné aktivity konzultovat s dítětem, aby byl podpořen jeho nejlepší zájem. Většina dětí (i rodičů) pociťuje ztrátu a chce zůstat se svým blízkým v kontaktu. Děti se často cítí poznamenané chováním svého okolí a jeho reakcemi na skutečnost rodiče ve výkonu trestu, pociťují izolaci.

Děti vězněných rodičů jsou často označovány jako skryté či zapomenuté oběti trestu odnětí svobody jejich rodiče. Pokud je matka či otec odsouzen k tomuto typu trestu, hluboce se to dotýká jejich dětí, a to většinou v negativním slova smyslu. Vliv trestu na dítě je jen zřídka brán během trestního řízení v potaz, většinou se pozornost obrací výhradně k stanovení míry viny či nevinny a následnému určení trestu narušiteli zákona. Opomenutím zvážení či konzultování dopadu rozhodnutí soudu na děti odsouzeného rodiče během všech fází trestního řízení – od zatčení po propuštění vězně zpátky do společnosti – může vést k přehlížení práv dítětem a narušení jeho nejlepšího zájmu. Snaha kompenzovat tyto nedostatky vychází spíše z individuálních či lokálních snah než změny v úředních postupech a strukturách, které staví zájem dítěte narušený uvězněním rodiče do středu pozornosti.

Dalším společenstvím, které poskytuje sociální oporu, je Mezinárodní vězeňské společenství (dále jen MVS) (<http://prisonfellowship.cz/>), které vedle dlouhodobě působící Vězeňské duchovenské péče u nás vzniklo před více než dvěma lety. Je to křesťanské ekumenické sdružení, která má za cíl pomáhat nejen uvězněným, propuštěným, obětem trestních činů. Společenství je zastřešeno největší světovou dobrovolnickou organizací

v oblasti vězeňství Prison Fellowship International. Ta sdružuje na 120 zemí, včetně Slovenska, a dalších našich nejbližších sousedů.

Toto společenství se zaměřuje na děti odsouzených, které jsou nazývány neviditelnými oběťmi zločinu, protože jsou často stigmatizovány a zároveň prožívají velký sociální propad rodiny při absenci jednoho z rodičů. Pro tyto děti může být život těžký, osamocený nebo depresivní zejména v době Vánoc, rodinných oslav, o prázdninách. Děti ale nesmí být trestány za své rodiče, proto MVS pořádalo již druhým rokem program nazvaný Andělský strom. Program Andělský strom je úspěšný, protože během obtížného období osamocení, nabízí pochopení a pomoc a to nejen dítěti, ale celé rodině. Péče a dárky jsou cennou příležitostí, jak znovu spojovat děti s rodiči nejen o Vánocích, ale během celého roku.

Program Andělský strom nabízí příležitost, jak prakticky vyjádřit lásku a soucit k dětem a rodinám v jejich potřebách, pomáhá obnovit vztahy mezi rodičem a dítětem, poškozené uvězněním a odloučením. Dopad vynucené a bolestné separace od rodiče, kombinovaný s finančním nedostatkem je pro dítě emočně zničující. Program pomáhá přemostit propast ve vztahu mezi rodičem a dítětem, způsobenou uvězněním, uspokojit základní fyzické a emoční potřeby, posílit vzájemný vztah. Program, který se zaměřuje na dítě, se ukázal jako efektivní prevencí kriminality s pozitivními účinky pro společnost, církve a jednotu rodin.

Rodič ve výkonu trestu, který nemá peníze ani žádnou možnost, jak zabezpečit potřeby dítěte je často frustrovaný, zklamaný a bezmocný. I on v projektu dostává naději a jeho kredit se v rodině zvyšuje. Dítě vidí jeho lásku přímo hmatatelně v zaslaném dárku a také v jeho slovech, která vloží do doprovodného dopisu. Okamžitá pomoc, díky které může nastat uzdravování vztahu mezi uvězněným rodičem a jeho dítětem je primárním smyslem programu.

Jedná se o posílání vánočních dáreků dětem, které mají rodiče ve výkonu trestu. Dárek se posílá jménem rodiče spolu s jeho osobním dopisem. Ve spolupráci s věznicemi se dárky posílají do nejpotřebnějších rodin. Tento program pomáhá nejen k udržení soudržnosti rodin, ale je dobrou prevencí kriminality.

Andělský strom je partnerstvím mezi vězeňským společenstvím, vedeními věznic, sociálními pracovníky, vězeňskými kaplany, církví a společností. Následné kroky jak začít, by měly být vodítkem.

Do programu jsou zapojeni jak odsouzení, kteří jsou vybráni sociálním pracovníkem, tak jeho dítě ve věku do 15 let. Odsouzený rodič požádá vedení věznice o přihlášku do programu a vyplní ji. Dítěti napíše osobní dopis a vánoční přání, které bude do dárku vloženo. Sociální pracovník přihlášku spolu s dopisem odešle vězeňskému společenství. Žádost se předává církvi nebo jiným dobrovolníkům. Vězeňské společenství nebo církve zatelefonuje nebo napíše těm, kdo se o dítě starají a zjistí vánoční přání dítěte. Někdy může toto přání sdělit i rodič ve výkonu trestu. Domácnosti a děti, které bojují s ekonomickými obtížemi, mohou uvítat školní potřeby (tašky, sportovní oblečení) nebo jiné základní věci. Pokud se přání nedá zjistit, dobrovolník koupí dárek podle svého uvážení, přiměřený věku dítěte a v cenové relaci podle doporučení MVS (250,-- - 450,-- Kč dle věku dítěte).

Církev nebo dobrovolníci a jejich koordinátoři napíší přání dítěte na andělskou oznamovací nálepku. Nálepky se umísťují buď v kostele, nebo se zveřejňují jinou formou tak, aby se našel vhodný dárek.

Členové církve nebo jiní dobrovolníci, ochotní podpořit program, si vyberou andělskou nálepku a koupí dárek.

Pro předání dárků je několik cest a je na kreativitu farnosti, či sboru, jakou cestu zvolí. Dobrovolníci z církve donesou dárek přímo do rodiny, pokud bydlí v blízkosti. Dárek je možné poslat poštou na uvedenou adresu, zejména, žije-li dítě příliš daleko, v jiném městě. Některá církevní společenství mohou uspořádat vánoční besídku Andělského stromu a společně s členy církve, vězeňskými dobrovolníky a rodinami. Besídka může být uvnitř věznice za účasti rodičů, pokud to vedení věznice povolí nebo v církvi, za účasti těch, kdo se o děti starají. Předání při individuální návštěvě ve vězení, kde je rodič umístěn a pokud má povolení návštěvy. Je samozřejmě nejlepší, když rodič předá dítěti dárek přímo sám. (<http://www.ea.cz/>)

Obr. č. 2 – dětský koutek v návštěvní místnosti

Dalším, kdo pomáhá při odloučení dítěte od rodiče umístěného do výkonu trestu, je Český helsinský výbor, který pořádá asistované návštěvy. Ty představují setkání odsouzeného rodiče spolu se svými dětmi, které jsou bohužel z důvodu jejich výkonu trestu umístěny v ústavních zařízeních anebo o ně pečují další osoby z řad rodinných příslušníků. Jednotlivé věznice se snaží navodit příjemnou atmosféru návštěv i zřizováním dětských koutků v místnostech pro návštěvy.

Hlavním cílem je optimalizace rodinných vazeb dětí a jejich rodičů, kteří vykonávají trest odnětí svobody, zlepšení jejich sociálního zázemí a podpora jejich úspěšnější sociální reintegrace. Český helsinský výbor kontaktoval rodiny, ústavní zařízení, kde byli pomocí sociálních pracovníků vybráni adepti pro asistovanou návštěvu. Jednou z podmínek realizace setkání bylo dobrovolné rozhodnutí dítěte setkat se s rodičem ve výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzení jsou na asistovanou návštěvu připravováni lektory a psychology ČHV v rámci skupinových besed, právního, komunikačního, psychologického bloku i individuálních konzultací - již několik měsíců v předstihu. Přesto prožívali určité emoční napětí a obavy – nejprve z toho, že nakonec jejich děti nebudou

chtít za nimi přijet, poté rovněž ze setkání nejen se svými dětmi, ale i s pečujícími osobami. Bez služby této organizace by se ve většině případů po dobu výkonu trestu přímý osobní kontakt odsouzených s dětmi zcela přerušil (<http://www.helcom.cz/>).

Dalším typem sociální opory spíše pro příbuzné osob ve vězení je občanské sdružení Za branou, které zastřešuje nově vzniklou Svěpomocnou skupinu. Skupina se skládá z rodinných příslušníků, rodičů a blízkých lidí, kteří mají někoho ze svých blízkých ve vězení nebo se s touto zkušeností setkali v minulosti.

Členové svěpomocné skupiny posilují jeden druhého navzájem, pomáhají si prakticky, překonají svou sociální izolovanost, strach, neinformovanost a připravují se na setkání s blízkým za mřížemi a zejména po jejich propuštění, předají si praktické informace za účelem efektivnějšího jednání s věznicemi a orgány státní, případně obecní samosprávy, mohou rozvíjet společnou iniciativu, lépe se orientují v problémech osob ve výkonu trestu odnětí svobody, pochopí lépe, jak funguje vězeňství. S pomocí Za branou a přizvaných hostů zvýší členové svou informovanost o pomoci lidem po propuštění z vězení, o problematice vězeňství (<http://www.zabranou.cz/svepomocna-skupina>).

Speciální sociální oporou je věznice, kde jsou umístěné matky s dětmi. Jedná se o Specializované oddělení (dále jen SpO) Věznice Světlá nad Sázavou (<http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/vykon-vezenstvi-462/vykon-trestu-1052/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi-5925>).

Specializované oddělení pro výkon trestu odnětí svobody matek nezletilých dětí bylo otevřeno 1. 10. 2002. Po rekonstrukci věznice je celková kapacita pro 15 odsouzených matek s celkovým počtem 20 dětí. Jedná se o první a nejmodernější oddělení otevřené ve vězeňství ČR, ve kterém je matce umožněno pečovat při výkonu trestu o své nezletilé dítě.

Obsah a forma zacházení s odsouzenými matkami je v souladu se Zákonem č.169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, s vyhláškou č. 345/1999 Sb. - řádem výkonu trestu odnětí svobody, vychází z potřeb dítěte a přihlíží k psychickým a fyziologickým zvláštnostem matek i dětí. Program výchovy a vzdělávání je zaměřen na všestranný rozvoj osobnosti dítěte a soustředí se na zachování citových vazeb mezi matkou a dítětem.

Cílem programu na SpO je pro každou matku zvládnutí péče o dítě a formování jeho osobnosti. Program na SpO připravují odborní zaměstnanci VS s ohledem na zajištění

potřeb dětí. Oddělení je vybaveno rehabilitačními a didaktickými pomůckami a hračkami pro děti.

Denní režim na oddělení začíná v 7.00 hodin a probíhá dle časového rozvrhu dne. Ranní hygiena, příprava snídaně, úklid, dopolední program, příprava stravy a společný oběd matek a dětí, spánek dětí, vycházky, odpolední program, pracovní povinnosti vyplývající z péče o dítě, večeře, večerní hygiena, noční klid.

Dětské výchovné aktivity probíhají na kulturní místnosti či vycházkovém dvoře. Práce s dětmi má charakter skupinový i individuální a je přizpůsoben věku dětí.

Zdravotní péče je zajištěna pediatrem, zdravotní stav dětí je pravidelně sledován dětskou sestrou.

Stravu pro děti připravují odsouzené matky podle jídelníčku vypracovaného dietní sestrou ve vězeňské kuchyni pod dohledem odborných zaměstnanců.

Pokud odsouzené matky dobře zvládají stanovený program zacházení týkající se celodenní péče o dítě, mají možnost navštěvovat zájmové či vzdělávací aktivity, (arteterapie, vyšívání, pletení, aranžování, výtvarná výchova, sportovní aktivity, zahradnický kroužek, keramický kroužek, anglický jazyk, německý jazyk, práce na PC), které probíhají rovněž pod odborným vedením zaměstnanců VS ČR.

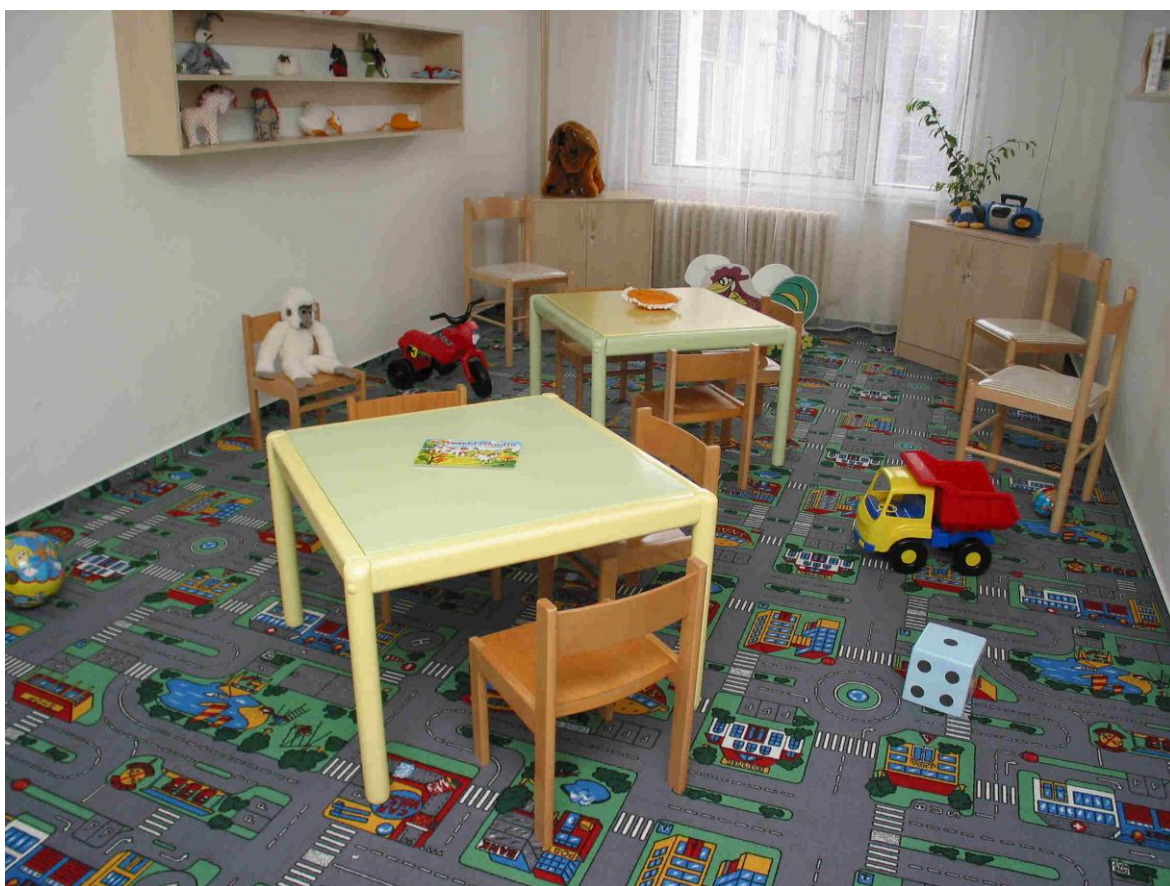
V souvislosti s péčí o děti a v zájmu jejich potřeb jsou organizovány akce mimo věznici, spojené s aktivním pohybem a hrou, rozvíjením vnímání a pozorování. V zájmu zachování citových vazeb jsou ředitelem věznice v době dovolených, školních prázdnin nebo vánočních svátků povolovány pobyty dětí v jejich rodinách.

Činnost oddělení je vedle dosažení účelu výkonu trestu zaměřena ještě na další cíle jako zabránění odloučení matky od dítěte umístěním v jiném zařízení, stimulování postojů a dovedností, jež pomohou odsouzeným matkám navrátit se do společnosti, vytváření pevného vztahu vedoucího k rodičovské odpovědnosti, posilování a rozvíjení kladné citové vazby mezi matkou a dítětem.

Pro přijetí na SpO musí odsouzené matky splňovat daná kritéria:

- žena před výkonem trestu odnětí svobody nebyla omezena v rodičovské odpovědnosti
- trest odsouzené matce skončí zpravidla do dovršení 3 let věku dítěte
- délka trestu matky je delší než 6 měsíců

- žena o dítě před výkonem trestu řádně pečovala a po propuštění z VT bude mít možnost se o dítě starat
  - zdravotní a psychický stav musí umožňovat ženě o dítě pečovat
  - kladné stanovisko dětského psychologa umístění dítěte na SpO
  - prokazatelné finanční zajištění nákladů, které vzniknou při uspokojování potřeb dítěte v případě přijetí na oddělení
  - kladné stanovisko Orgánu sociálně právní ochrany dětí
- a další kritéria, která jsou zohledňována při výběru odsouzených matek.

Obrázek č. 3- vybavení denní místnosti pro matky s dětmi ve Věznici Světlá nad Sázavou

Obrázek č. 4 – 5 ložnice pro matky s dětmi ve Věznici Světlá nad Sázavou

Obrázek č. 6 – kuchyňka matek ve Věznici Světlá nad Sázavou

Obrázek č. 7 – hřiště před ubytovnou ve Věznici Světlá nad Sázavou

3.3 Jak vnímají sociální oporu osoby umístěné ve výkonu trestu s krátkým trestem a dlouhým trestem

Nástup jedince do výkonu trestu odnětí svobody ovlivní vztahy, které měl odsouzený venku, ať už dojde k jejich ochabnutí či posílení. Nová podoba vztahu je ovlivněna i tím, jaký vztah udržoval odsouzený před nástupem do výkonu trestu. Pevnější jsou zpravidla vztahy mezi odsouzeným a rodičem než mezi odsouzeným a družkou, manželkou. To jaké se budou vyvíjet vztahy uvnitř věznice, je dáno potřebou každého jednoho vězně, jeho osobností, ale také atmosférou věznice. Někdo kontakt vyhledává jiný je samotář, dalším faktorem, který ovlivňuje vývoj vztahů je složení odsouzených na cele, ložnici.

Dlouhý a krátký trest ve vztahu k sociální opoře můžeme posuzovat z několika rovin. Samozřejmě vždy je sociální opora pro osoby ve výkonu trestu důležitá, ale ne každý jde do nástupu trestu odnětí svobody z úplné rodiny, a proto i odloučení od rodiny

nepocit'uje tak silně, jako člověk, kterého odloučení od rodiny, kde byl v jejím středu, čeká. Dalším aspektem je i ten fakt, zda se jedná o první nástup do výkonu trestu odnětí svobody nebo jde o recidivistu, který je na odloučení zvyklý a život a režim ve vězení zná. V neposlední řadě ovlivňuje nástup do výkonu trestu odnětí i to, zda prvotrestaný nastupuje do výkonu trestu z „volné nohy“ nebo z výkonu vazby. Pokud nastupuje z výkonu vazby, je již s režimem ve věznici seznámen a přizpůsobení se řádu mu netrvá tak dlouho.

Osoby ve výkonu trestu vnímají čas úplně jinak než osoby mimo věznici. Pokud například odsouzený čeká na dopis je pro něj týden dlouhá doba, ale pro osoby mimo věznici není týden žádný dlouhý čas, protože řeší spoustu jiných problémů a nepovažují za podstatné, jestli dopis napíše během týdne nebo čtrnácti dnů.

U krátkého trestu, pokud se jedná o osobu ve výkonu trestu prvotrestanou a mladšího věku, je důležitá opora rodiny, kontakt s rodinou, ať už v písemné, telefonické podobě nebo v podobě návštěv.

Samozřejmě se v praxi setkáváme i s takovým stanoviskem odsouzeného, že pokud jde o krátký trest, nepřeje si žádné návštěvy ani kontakt s rodinou a to z jednoho prostého důvodu, aby se nikdo nedozvěděl o tom, že je ve výkonu trestu odnětí svobody. Co se týče diagnostiky odsouzených s krátkým trestem, probíhá spíše v rovině základní a i programy zacházení jsou nastavovány spíše na přípravu po propuštění z výkonu trestu. Odborní zaměstnanci výkonu trestu se zajímají o jeho sociální zázemí, o to, zda bude mít po propuštění kde bydlet, kde pracovat. Problém nastane ve chvíli, kdy je mu trest odnětí svobody prodloužen například z důvodu prokázání další trestné činnosti.

Osoby ve výkonu trestu odnětí svobody s dlouhým trestem

Délka trestu je vždy zkouškou toho, zda vztahy s osobami venku po dobu výkonu trestu vydrží nebo nevydrží, zda se upevní nebo ochabnou. Tyto vztahy jsou postupem času plošší v emoční oblasti, odsouzený zpravidla přehodnotí hierarchii vztahů.

U osob ve výkonu trestu, které mají dlouhý trest, je důležité, zda se jedná o osoby, které jsou ve výkonu trestu již po několikáté nebo se jedná o osobu, které je ve výkonu trestu poprvé a hned je odsouzena k odpykání dlouhého trestu odnětí svobody.

Dalším faktorem, který ovlivňuje vnímání sociální opory u dlouhých trestů u osob vícekrát trestaných je fakt, zda je po celou dobu výkonu trestu umístěn v jedné věznici

nebo si výkon trestu odpykává ve více věznicích. Pak mu samozřejmě vždy delší dobu trvá, než naváže nové kontakty s ostatními odsouzenými, tak se zaměstnanci věznice.

Odsouzený recidivista ve výkonu trestu odnětí svobody vnímá prostředí věznice jako prostředí jemu známé a rychle se s ním sžije. Při nástupu do výkonu trestu se zpravidla umísťuje do věznice, ve které již byl, a to z důvodu známého prostředí i osob. Zná režim věznice, vnitřní řád věznice a dokonce jsou mezi odsouzenými i tací, kteří jsou raději ve věznici než na svobodě.

Úplně samostatnou kapitolou jsou odsouzení muži ve vyšším věku. Nezáleží na tom, zda jim byl soudem udělen dlouhý nebo krátký trest. Zpravidla se jedná o osoby, které jsou citově vyprahlé, nepracují, na svobodě nemají žádné zázemí. Jednotliví pracovníci výkonu trestu s nimi pracují nepřetržitě.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

Obsahem praktické části bude společenskovední výzkumné šetření, kterému lze na základě naplnění přiřadit několik přívlastků. Půjde o šetření empirické. Z hlediska jeho realizace se bude jednat o výzkum terénní, protože proběhne ve Vazební věznici Praha – Pankrác na oddělení výkonu trestu odnětí svobody. V rámci empirického šetření bude využita dotazníková metoda, dotazník sociální opory Social Support Survey – MOS autorské dvojice Sherbournová a Stewardová. Cílem empirického šetření bude zjistit úroveň vnímání sociální opory u odsouzených, která je jim poskytována a rozbor odpovědí dle jednotlivých dimenzí sociální opory (emocionální a informační, hmotná opora, afektivní opora a pozitivní sociální interakce).

4.1 Cíl empirického šetření

Cílem diplomové práce bude analyzovat vnímanou sociální oporu u osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Jedním z cílů empirické části je ověřit, jak k sociální opoře přistupují osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, zda je pro ně přínosem při vyrovnání se s životní situací. Dalším cílem bude analýza jednotlivých dimenzí sociální opory.

Díličními cíli diplomové práce bude ověřit, zda je odlišný přístup k vnímané sociální opoře u odsouzených z řad prvotrestaných, mladistvých odsouzených a odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody již poněkolkáté. Dále si toto šetření bude klást za cíl zmapovat přístup odsouzených k nabízeným sociálním oporám.

4.2 Formulace hypotéz

K této problematice jsem si stanovila následující hypotézy:

Hypotéza č. 1: Výše vnímané sociální opory je u prvotrestaného vyšší než u vícekrát trestaného odsouzeného.

Hypotéza č. 2: Stupeň vnímané sociální opory je u mladistvých odsouzených vyšší než u recidivistů.

Hypotéza č. 3: Mladiství odsouzení vnímají vyšší sociální opory stejně jako prvotrestaní odsouzení.

4.3 Použitá metoda

Při zpracování praktické části diplomové práce jsem použila metodu **kvantitativního výzkumu**.

Pro sběr dat byl v tomto případě použit dotazník Social Support Survey – MOS autorské dvojice Sherbournová a Stewardová, který obsahuje čtyři dimenze, které jsou zahrnuty v 19 položkách, kde vždy je odpověď uzavřená s nabídkou pěti bodové škály a to: **nikdy, málokdy, někdy, většinou a vždy**.

Kvantitativní výzkum je metoda standardizovaného vědeckého výzkumu, který popisuje jevy pomocí proměnných, které popisují určité vlastnosti. Kvantitativní výzkum se využívá pro zpracování statistik. Slouží pro kvantifikaci některých jevů, slouží jako podklad pro hypotézy. Jak píše blog survio.cz principem kvantitativního výzkumu je získání informací od velkého počtu respondentů v relativně krátkém časovém období, slouží ke zjištění stanovisek, postojů a pocitů. Kvantitativní výzkum oproti kvalitativnímu vyžaduje větší soubor dat a respondentů, výsledky jsou více reprezentativní, jde o lépe ověřitelné a méně ovlivnitelné výsledky. Podkladem pro kvantitativní výzkum je vytvořený dotazník, který se předloží přiměřenému počtu respondentů. Na jejich počtu, výběru, ale i na návratnosti dotazníků závisí reprezentativnost vzorku i možnost jemnější kategorizace výsledků.

Mnou zvolený dotazník obsahuje 19 uzavřených otázek s možností volby z pěti nabízených odpovědí.

4.4 Výběr a charakteristika zkoumaného vzorku

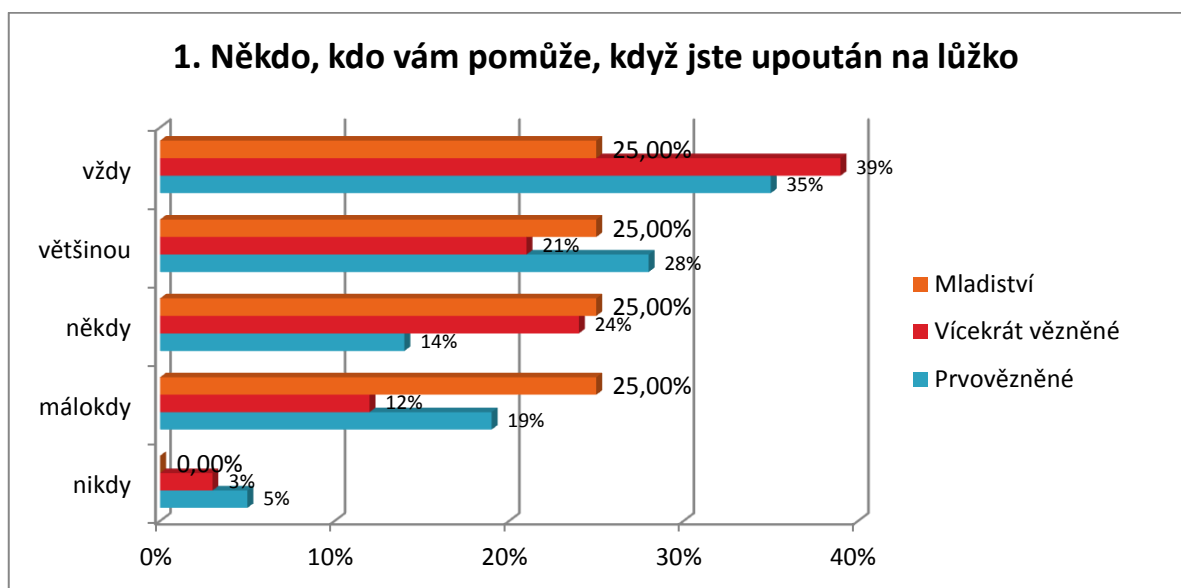
Analytickou jednotkou byli odsouzení umístění ve výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici Praha - Pankrác. Výzkumný vzorek byl tvořen 80 respondenty. Tento vzorek byl vybrán z dostupného výběru na základě stanovení 3 skupin odsouzených tak, aby byly zastoupeny následující kategorie a to odsouzení mladiství, prvotrestaní a vícekrát trestaní odsouzení.

Dotazník byl odsouzeným distribuován osobně mnou, byl administrován skupinově na kulturních místnostech. Respondentům byl vysvětlen účel výzkumu, byli ujištěni o anonymitě vyplněných dotazníků.

4.5 Analýza dat

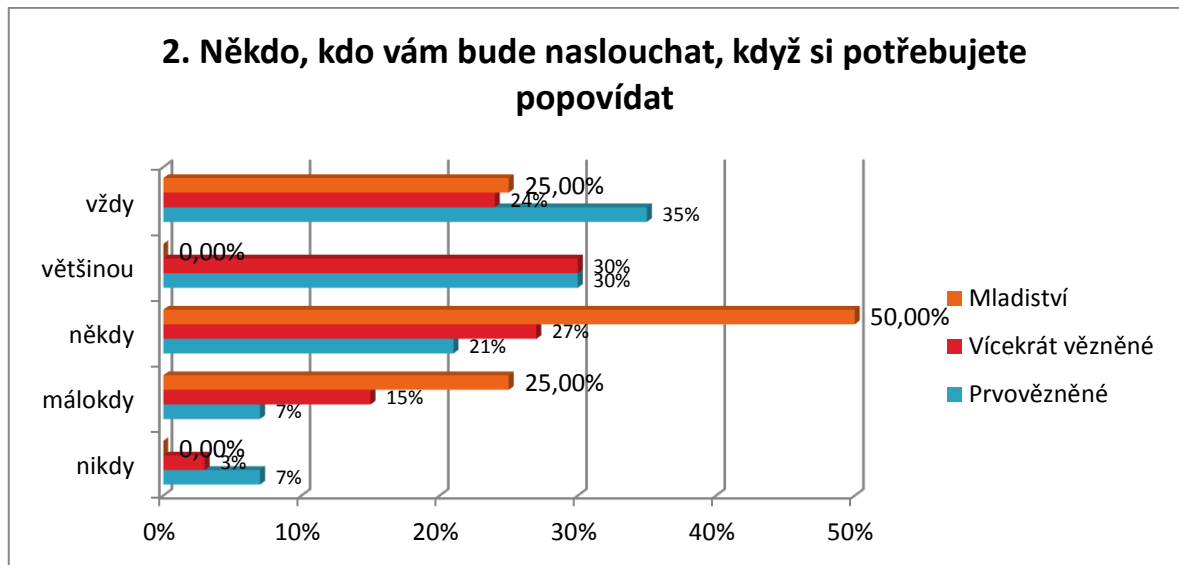
Graf č. 1:

Z grafu č. 1 vyplývá, že ať se jedná o odsouzené z řad mladistvých, prvotrestaných či recidivisty, pro většinu z nich je v jejich okolí někdo, kdo se o ně v době nemoci postará, což je pro mě překvapivá odpověď. Předpokládala jsem, že hlavně u recidivistů se budou odpovědi přibližovat spíše k tomu, že nemají nikoho, kdo by se o ně v případě upoutání na lůžko postaral.

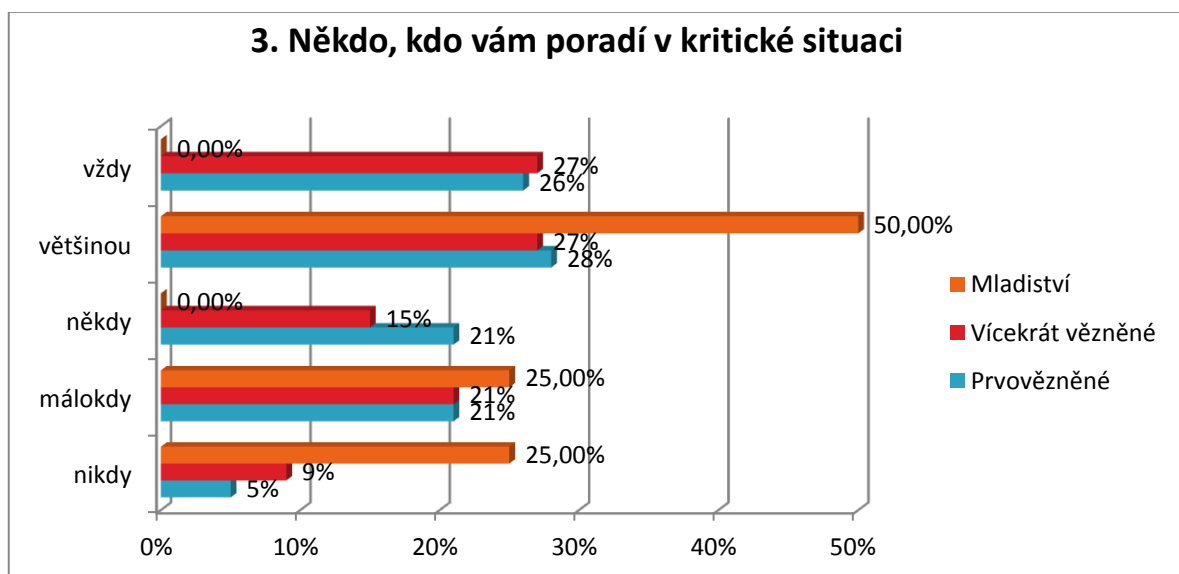
Graf č. 2:

Z grafu č. 2 vyplývá, že většina oslovených odsouzených má vždy u sebe někoho, kdo mu bude naslouchat, když si potřebuje popovídat. Za povšimnutí stojí v tomto případě odpovědi mladistvých, kde 50% z oslovených odpovědělo, že jen někdy mají někoho, kdo by jim naslouchal.

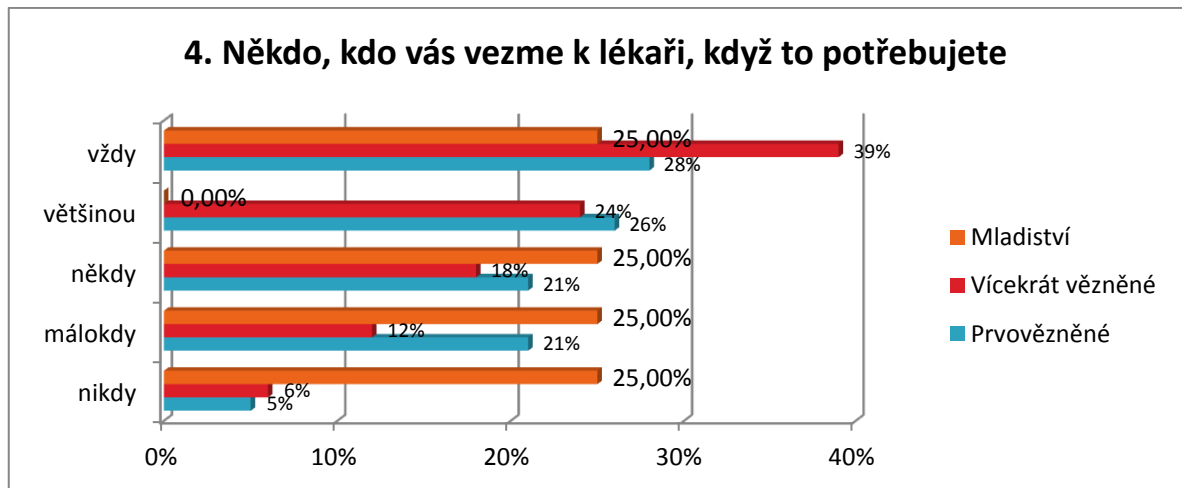
Graf č. 3:

Graf č. 3 vypovídá o informačním typu sociální opory. Z grafu vyplývá, že vícekrát trestaní odsouzení a prvotrestaní se ve svých odpovědích k sobě přiblížili, takže většinou mají vedle sebe někoho, kdo jim v kritické situaci poradí. Na druhou stranu mladiství odsouzení se u této otázky rozdělují v podstatě do dvou skupin, buď mají většinou někoho, kdo jim poradí nebo jim poradí málokdo nebo nikdo. Přitom právě mladistvým je ve věznici věnováno z řad zaměstnanců hodně času, takže se můžeme domnívat, že v odborné pracovníky věznice nemají mladiství důvěru.

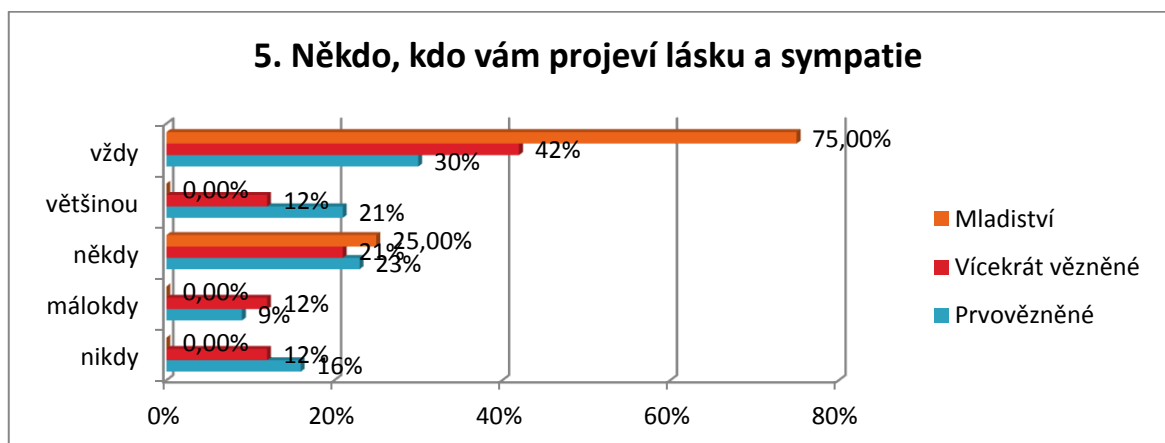
Graf č. 4:

Graf č. 4 vypovídá o poskytování hmotné opory. Z grafu vyplývá, že většina odsouzených recidivistů má někoho, kdo je vezme k lékaři, naopak mladiství odsouzení v 75% nemají nikoho, kdo by je k lékaři doprovodil. Tento výsledek mě překvapil, protože bych spíše předpokládala výsledek opačný.

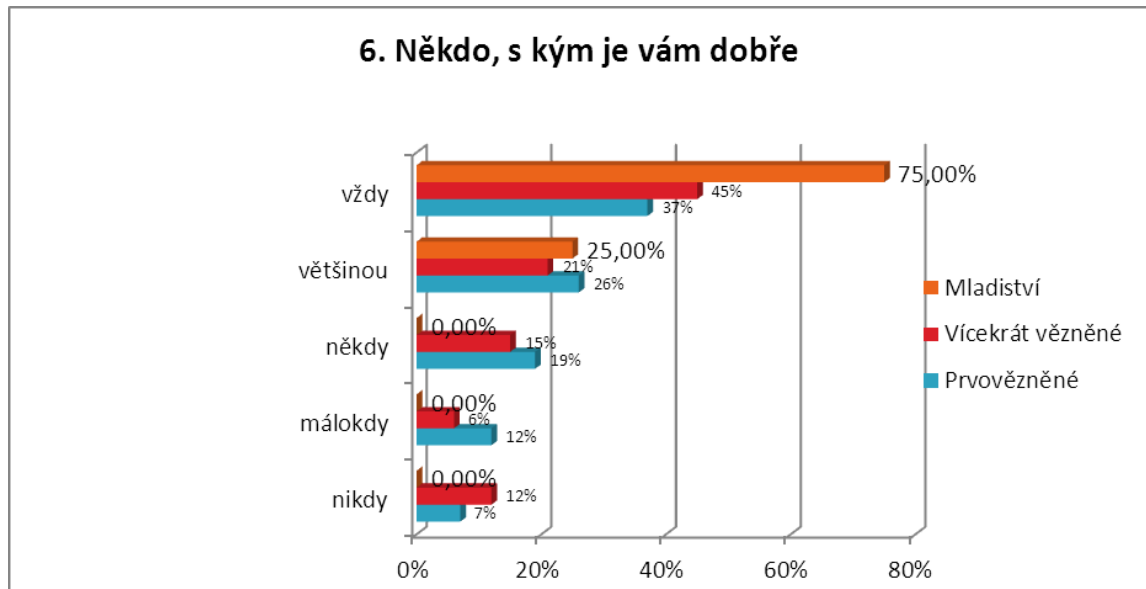
Graf č. 5:

Tento graf č. 5 jednoznačně vypovídá o tom, že většina mladistvých má vždy někoho emočně blízkého. Překvapivé je i to, že i recidivisté mají z 42% někoho emočně blízkého, tento fakt bych spíše předpokládala u prvotrestaných odsouzených. Dalším pozitivním prvkem u této otázky je poznatek, že většina odsouzených má někoho kdo mu projevuje lásku a sympatie.

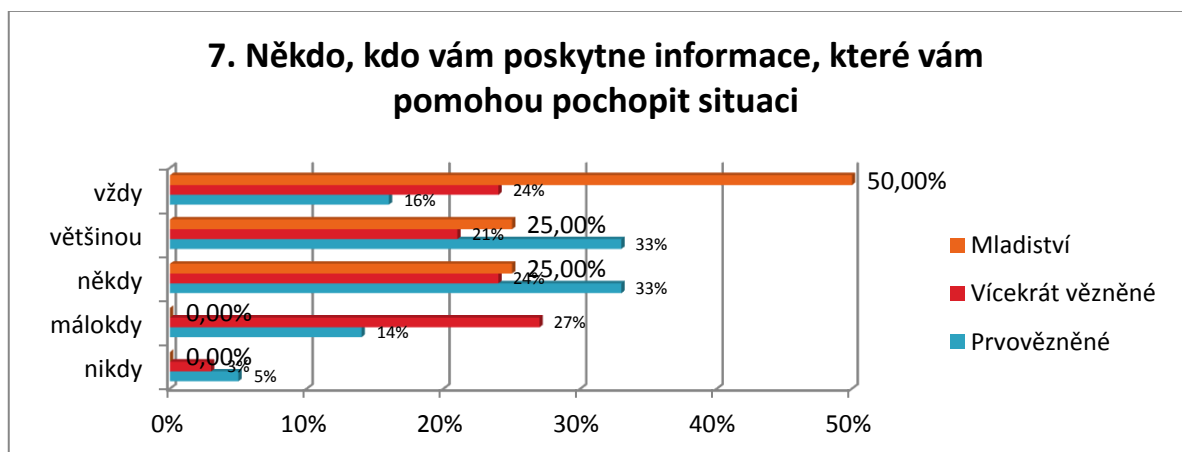
Graf č. 6:

Graf číslo 6 vypovídá o pozitivní sociální interakci. Zde je patrné odstupňování jednotlivých oslovených skupin odsouzených. Současně můžeme konstatovat, že většina odsouzených ze všech tří skupin má většinou nebo vždy někoho s kým je mu dobře.

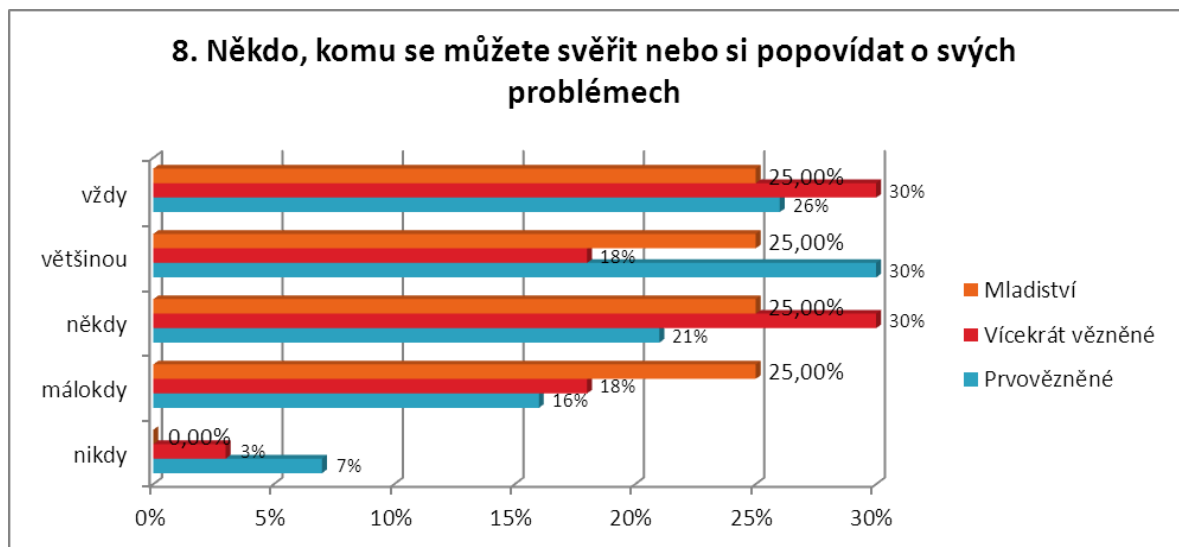
Graf č. 7:

Graf č. 7 je zaměřen na zjištění, zda mají odsouzení vždy v blízkosti někoho, kdo jim poskytne informace, jedná se tedy o sociální oporu informační. Zde bych ráda upozornila na fakt, že většina mladistvých přesně 50% má dostatek informací. Do popředí se zde dostávají poprvé i prvotrestaní, kde uvádějí, že buď většinou nebo někdy tyto informace získají. Trošku v pozadí jsou zde recidivisté, kde je možné předpokládat, že informace mají z minulosti a proto již informace neshánějí. Můžu se i domnívat, že jsou jedni z těch, kteří naopak informace předávají.

Graf č. 8:

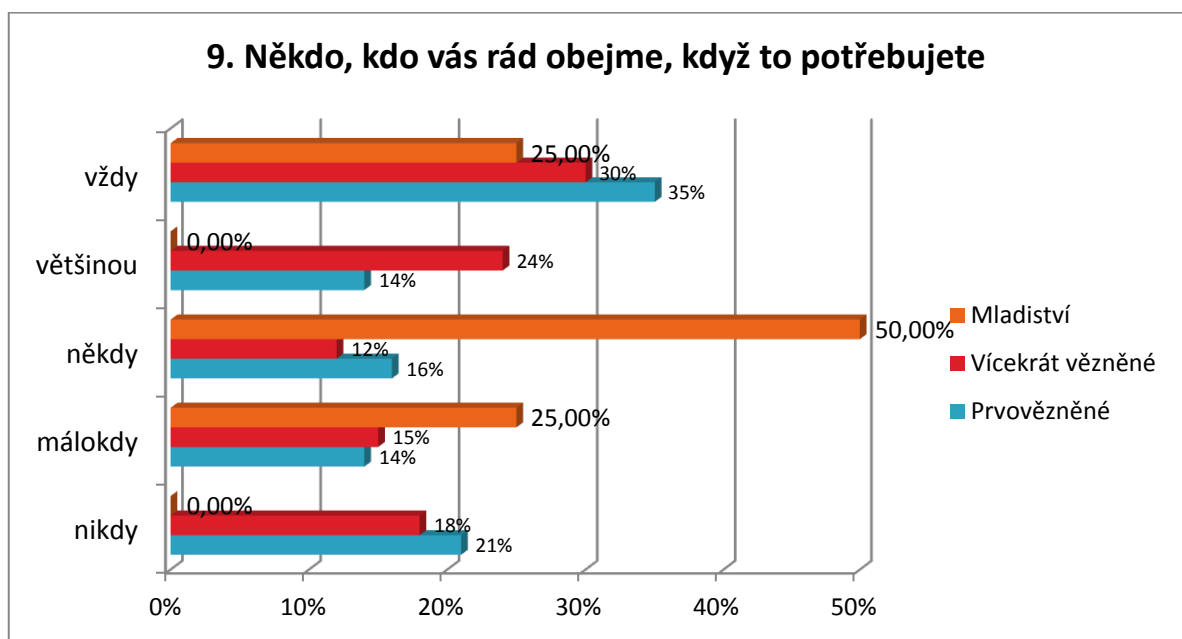
Obsahem grafu č. 8 je opět emocionální opora. Co se týká mladistvých, jsou jejich stanoviska rozdělena do prvních čtyř nabídnutých odpovědí, možná je to dáno tím, že mladiství, kteří byli osloveni, nejsou ve stejné skupině lidí delší dobu, takže si například nevytvořili pouto s jiným vězněm, nemají v někoho dostatečnou důvěru. Naopak recidivisté, tvrdí, že z 30% oslovených má vždy někoho s kým si může popovídat o svých problémech. Předpokládám, že tento fakt je dán tím, že recidivista se zpravidla vrací do věznice, kterou zná z předchozího výkonu trestu, může se setkat s bývalými spoluvězni, setkává se i se zaměstnanci Vězeňské služby, které již zná z minulosti. I prvotrestaní vypovídají, že vždy ve 26% nebo většinou ve 30% mají někoho, komu se mohou svěřit se svými problémy.

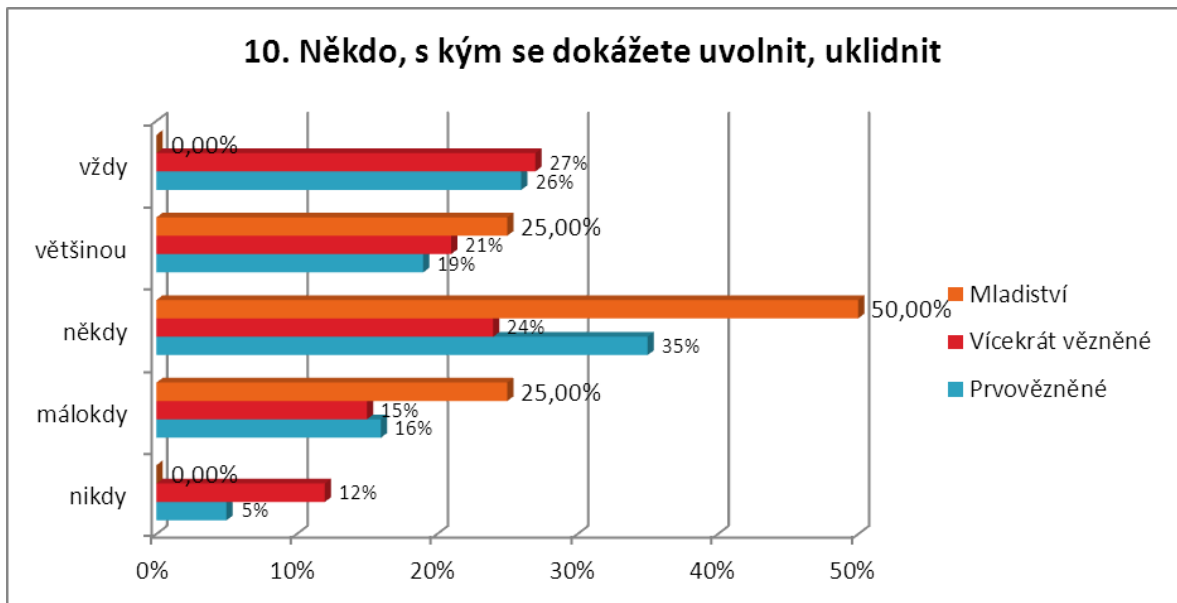

Graf č. 9:

Graf č. 9 vypovídá o afektivní opoře, konkrétně o tom, zda má respondent někoho, kdo ho obejmě, pokud to potřebuje. Zde se úplně do popředí s 35% dostávají prvotrestaní, těsně za nimi jsou vícekrát trestaní. Překvapuje mě to, protože při sestavování hypotéz jsem si myslela, že odpovědi u těchto dvou skupin budou spíše záporné. Co se týká mladistvých, nejvíce oslovených odpovědělo, že někoho kdo je rád obejmě, když to potřebují, mají jen někdy.

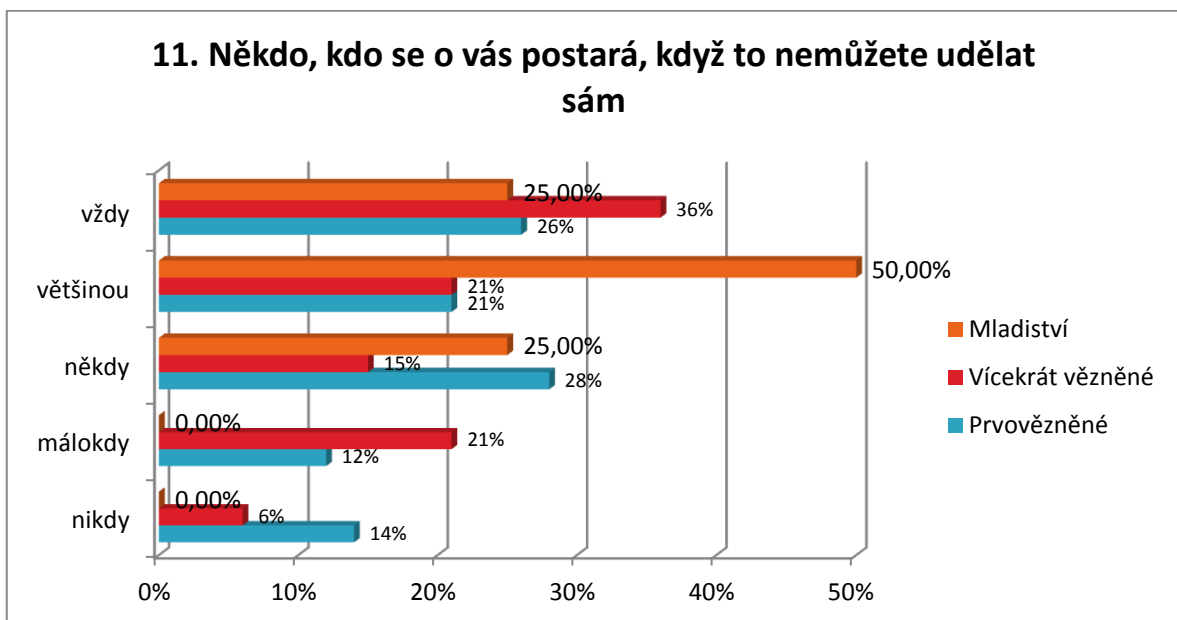
Graf č. 10:

Graf č. 10 mě opět překvapil, u prvních dvou z nabízených odpovědí jsou v těsné blízkosti za sebou prvotrestané a vícekrát trestané osoby, které svými odpověďmi prezentují, že mají vždy nebo většinou někoho, s kým se dokáží uvolnit, uklidnit. U recidivistů je to zřejmě dáno tím, že se již s prostředím vězení sžili, znají poměry v něm, dá se říci, že jsou tam „jako doma“. Co se týká prvotrestaných, nemůžu říci, čím byla jejich odpověď ovlivněna. Naopak mladiství odpověděli z 50%, že pouze někdy mají někoho, s kým se dokáží uvolnit, uklidnit.

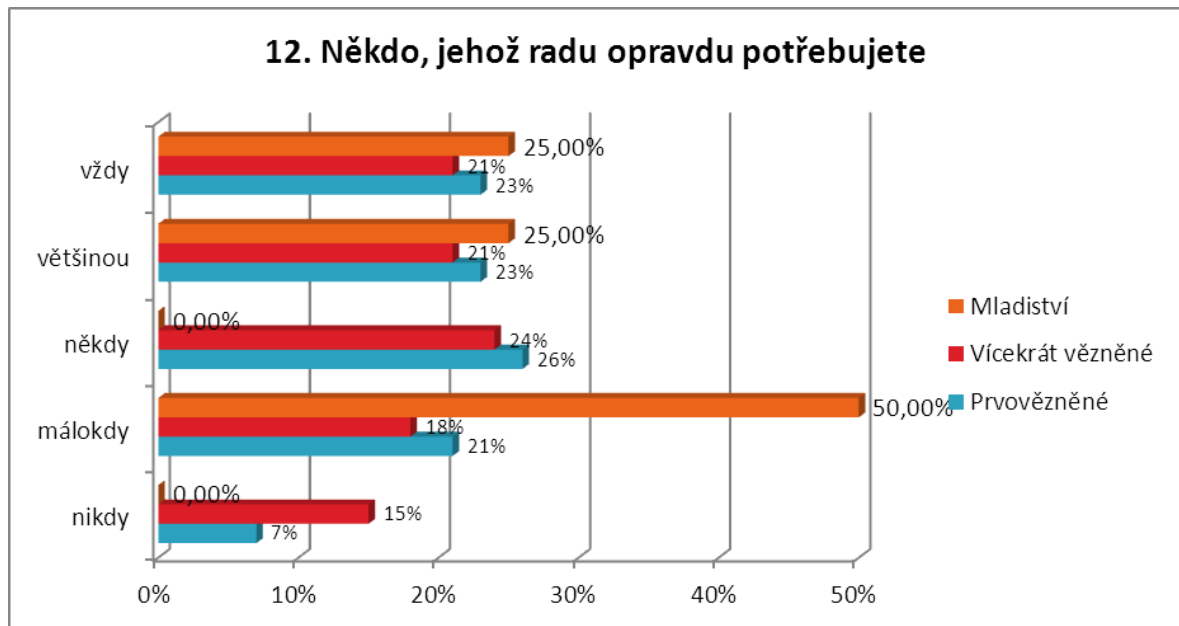
Graf č. 11:

Graf č. 11 vypovídá o hmotné sociální opoře, kde se do úplného popředí dostali vícekrát trestaní odsouzení, kteří ve 36% uvedli, že vždy mají někoho kdo se o ně postará, na druhém místě se umístili prvověžnění s 26% a co se týká mladistvých odsouzených vždy se o ně někdo postará z 25%, dále se o mladistvé někdo z 50% většinou postará.

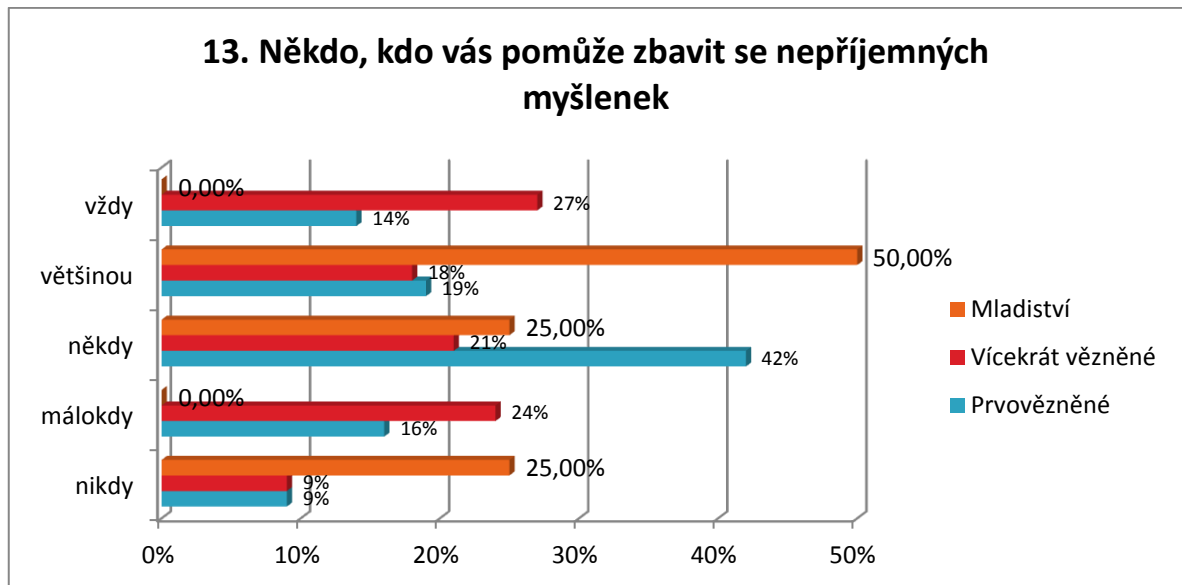

Graf č. 12:

U grafu č. 12 jde o sociální oporu informační. U odpovědi na otázku zda je v jejich blízkosti někdo, jehož radu opravdu potřebují, se shodly všechny tři skupiny respondentů u dvou odpovědí vždy a většinou a to v rozpětí 21-25%. K velkému výkyvu došlo při odpovědi mladistvých, kdy 50% dotazovaných odpovědělo, že taková osoba se v jejich blízkosti vyskytuje málokdy.

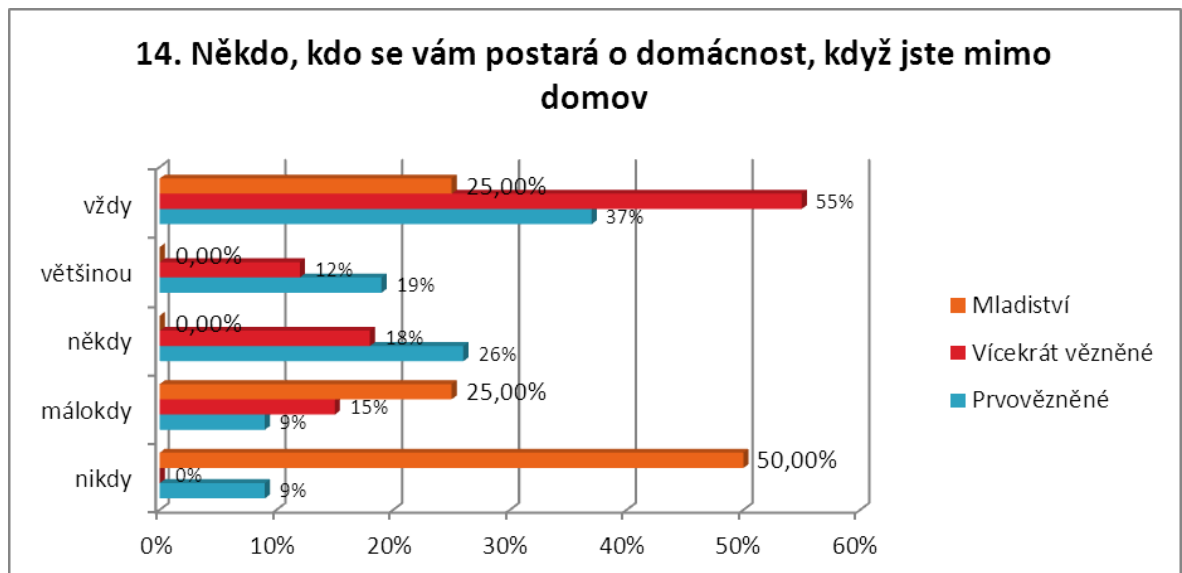
Graf č. 13:

Graf č. 13 vypovídá o pozitivní sociální interakci. Pokud se budeme věnovat mladistvým odsouzeným, můžeme říci, že jsou rozděleni do tří skupin, kdy 50% z oslovených uvádí, že většinou takovou osobu u sebe mají, z 25% uvádějí, že takovou osobu mají někdy a dokonce 25% z nich uvádí, že takovou osobu nemají vůbec. Prvověznění jsou na tom o něco lépe, protože 14% z nich má takovou osobu vždy, 19% většinou, 42% někdy, ale žádnou takovou osobu nemá pouze 9% z oslovených. Recidivisté mají vždy takovou osobu z 27%, 18% většinou, 21% někdy a 24% málokdy, žádnou takovou osobu nemá pouze 9% s oslovených, což je stejný počet jako u prvotrestaných.

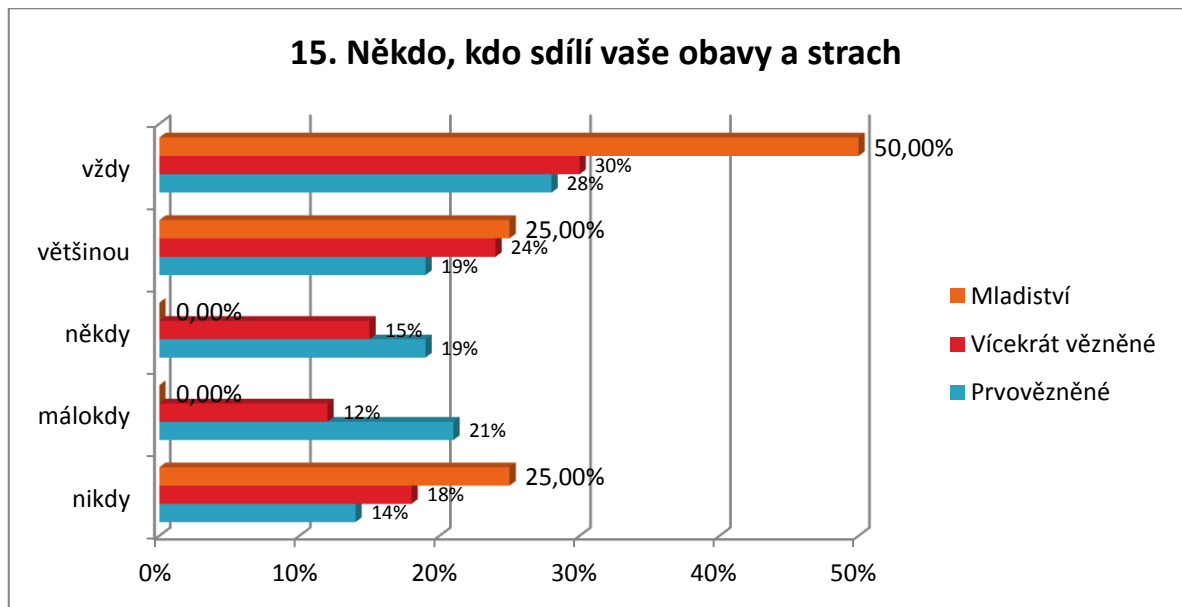
Graf č. 14:

Graf č. 14 se zabývá otázkou, zda má odsouzený někoho, kdo se mu postará o domácnost, když je mimo domov. Z odpovědí vyplývá, že 55% oslovených recidivistů má takovou osobu, kdežto 50% mladistvých takovou osobu nemá, což je překvapující zjištění. Z prvotrestaných respondentů odpovědělo 37% tak, že vždy mají někoho, kdo se jim o domov postará, nejhůře v této otázce tedy dopadli mladiství, kdy pouze 25 % odpovědělo, že vždy mají někoho, kdo se jim o domov postará.

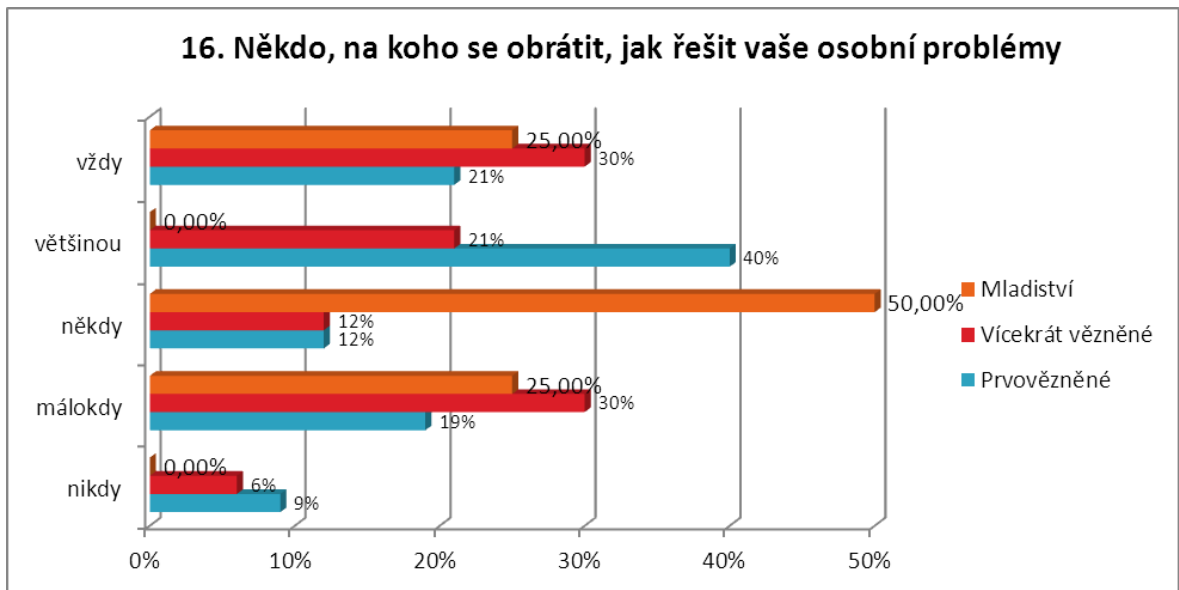

Graf č. 15:

U grafu č. 15 můžeme říci, že odpovědi recidivistů a prvotrestaných jsou přibližně ve stejném procentuálním zastoupení u všech odpovědí. Mladiství ve svých odpovědích uváděli, že z 50% mají vždy někoho, kdo s nimi sdílí jejich obavy a strach, tyto odpovědi jsou dány zřejmě tím, že kontakt a vazba s rodinou je mnohem větší, silnější než u ostatních dvou skupin. To potvrzuje mou domněnku, že vazba mezi dítětem a rodičem je vždy silnější než vazba mezi manželi, druhy.

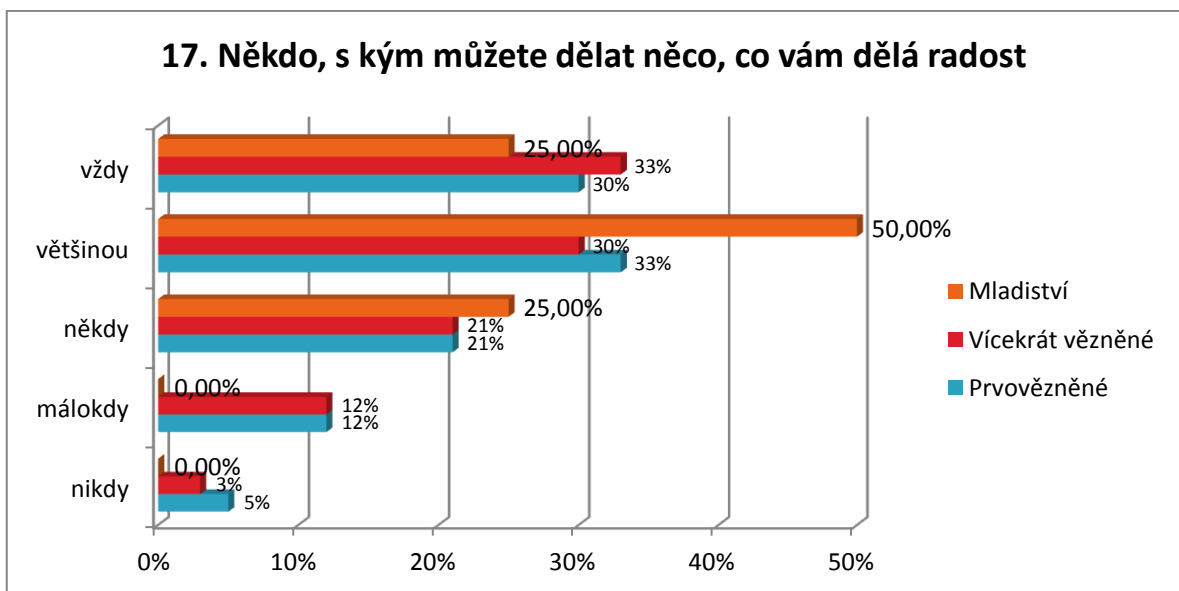
Graf č. 16:

U grafu č. 16 se u otázky, zda se oslovení mají na koho obrátit, jak řešit osobní problémy, u odpovědi vždy dosáhly vyrovnaného výsledku v rozmezí 21 - 30 %. U dalších nabídnutých odpovědí se dotazující rozcházejí a to hlavně mladiství, kteří z 50% odpovídají, že pouze někdy mají takovou osobu ve své blízkosti. Dále prvověznění uvedli ve velké převaze 40% odpovědí, že většinou takovou osobu ve své blízkosti mají.

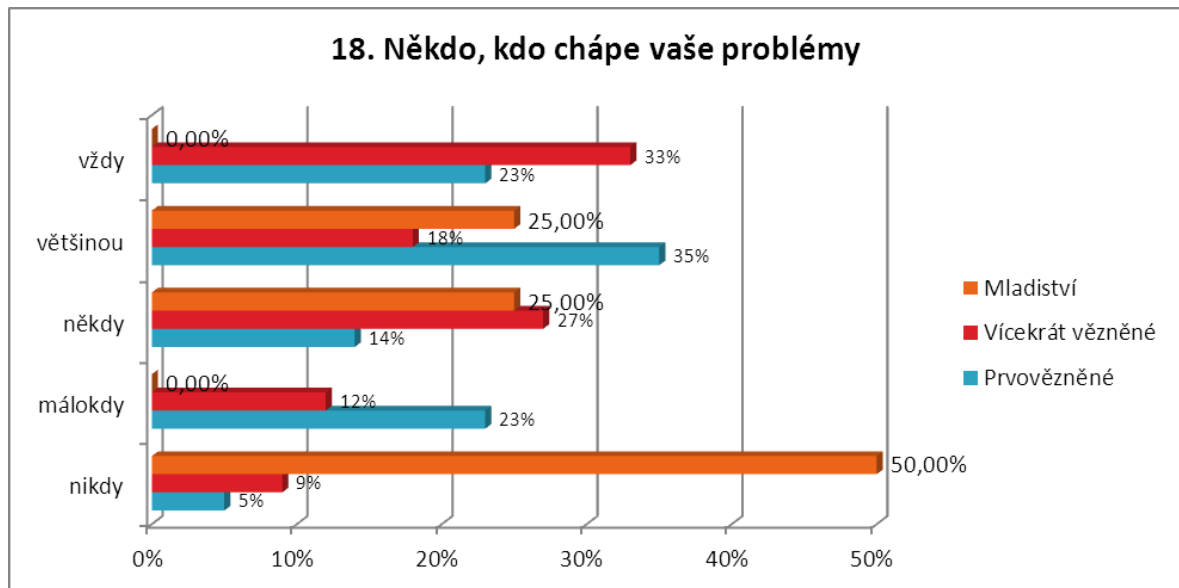
Graf č. 17:

Graf č. 17, kde jde opět o sociální oporu pozitivní sociální interakce, respondenti odpovídají poměrně vyrovnaně u všech nabízených variant. Většina z nich se přiklání k odpovědím, že vždy, většinou, nebo někdy mají osobu, se kterou mohou dělat něco, co jim dělá radost. Pouze malé procento oslovených odpovědělo, že takovou osobu mají málokdy nebo nikdy.

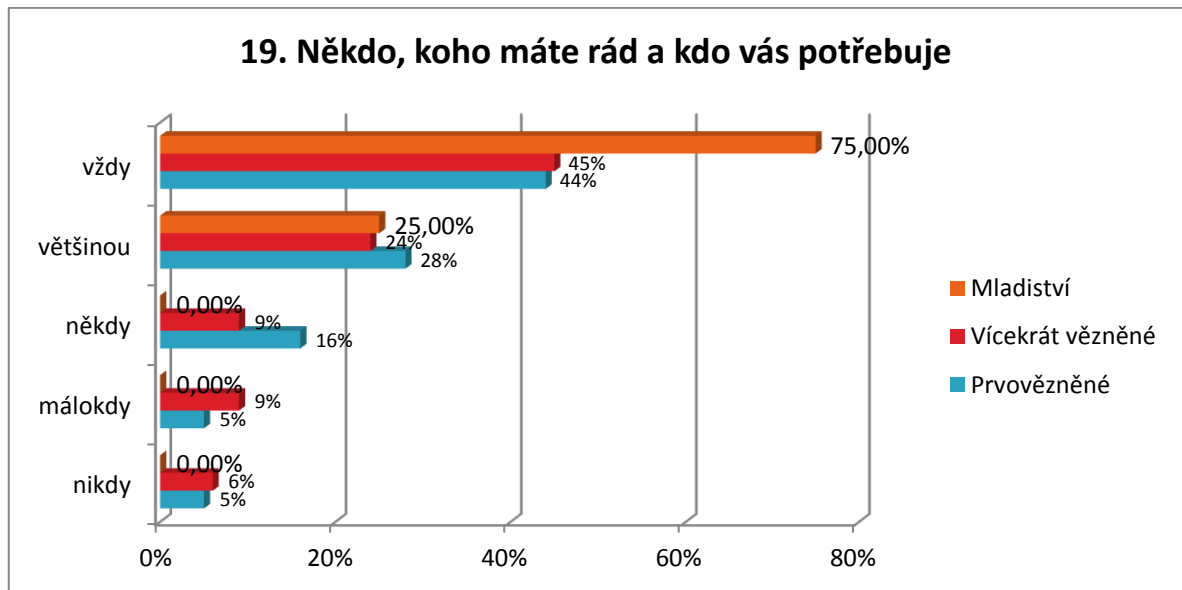

Graf č. 18:

Pro zadání grafu č. 18 je znění otázky následující: Někdo, kdo chápe vaše problémy. 50% oslovených mladistvých se vyjádřilo, že takovou osobu nemá. Oproti tomu vícekrát trestaní odpovídali ve většině případů, že buď vždy, většinou nebo někdy mají takovou osobu u sebe. Co se týká prvotrestaných, nejvíce z dotazovaných odpovědělo v 35%, že většinou takovou osobu mají.

Graf č. 19:

U poslední otázky č. 19 se většina s oslovených respondentů shodla na tom, že mají ve své blízkosti někoho, kdo je má rád, kdo je potřebuje. Tato otázka je zaměřena na afektivní oporu, z odpovědí vyplývá, že hlavně u mladistvých se taková osoba vyskytuje. Poměrně hodně respondentů se k této otázce také vyjádřilo kladně i u zbývajících dvou skupin, a to 44% u prvotrestaných a 45% u vícekrát trestaných odsouzených.

Jak jsem uvedla výše, ve své praktické části jsem použila dotazník, který vytvořila autorská dvojice Sherbournová a Stewardová (Sherbourne a Steward, 1991). Dotazník obsahuje 19 otázek a zachycuje čtyři dimenze a to: emocionální a informační oporu, hmotnou oporu, afektivní oporu a pozitivní sociální interakci. V této části práce bych chtěla rozebrat postoje jednotlivých skupin respondentů v návaznosti na tyto typy sociální opory.

Hmotná sociální opora se v použitém dotazníku zabývá otázkami, zda se o respondentu má kdo postarat v době nemoci, jestli je někdo, kdo ho může vzít k lékaři, jestli se o něj má kdo postarat, když to nemůže udělat sám nebo jestli se mu někdo postará o domácnost. Překvapivě v otázkách, které se vztahují k tomuto typu sociální opory, se vždy v nejvyšší míře, že takovou oporu mají, vyslovili vícekrát trestaní odsouzení. Předpokládala bych, že recidivisté nemají v takové míře zajištěnou hmotnou oporu, protože nejsou ve vězení poprvé a z toho důvodu nemají dobré rodinné zázemí. Můj předpoklad směřoval k tomu, že v nejvyšší míře se vysloví mladiství, ale ti v oblasti hmotné sociální opory zůstali na posledním místě.

Afektivní sociální opora byla v dotazníku zastoupena třemi otázkami, kterými jsem se dotazovala na emocionální blízkost, lásku. V této oblasti mají s velkým procentuálním nárůstem převahu mladiství. Výsledky vyhodnocení recidivistů a prvovězněných jsou v podstatě shodné.

Emocionální a informační opora - dotazník se této opoře věnuje celkem v osmi otázkách, které jsem se z důvodu výsledků rozhodla rozdělit a popsat samostatně.

Emocionální oporu mají ze strany svých blízkých více zajištěnou recidivisté a prvověznění než mladiství odsouzení. Tato skutečnost nás upozorňuje na rozdíl mezi afektivní sociální oporou a emocionální oporou.

Předpokládala bych, že informační oporu budou nejvíce vyhledávat mladiství a prvověznění, protože recidivisté ve vztahu k vězení již většinu informací mají. Mladiství odpovídali, že většinou nebo někdy tento typ opory mají. Odpovědi prvovězněných se přiklánění k tomu, že vždy nebo většinou je jim informační sociální oporu poskytována. Recidivisté odpovídají převážně, že vždy, většinou nebo někdy takovou oporu mají a to zpravidla ve stejném procentuálním zastoupení.

K pozitivní sociální interakci se mladiství u tří otázek vyjadřují, že vždy nebo většinou takovou chápající osobu mají, pouze u jedné otázky se v 50-ti % procentech vyjádřili, že tuto osobu mají pouze někdy, a to u otázky „Zda mají někoho, s kým se dokáží uvolnit, uklidnit“. Zřejmě je to dáno tím, že mladiství odsouzení se buď navzájem neznají nebo v sebe nemají důvěru. Co se týká prvovězněných odsouzených, řekla bych, že vzájemná nedůvěra, obava otevřít se druhým je nutí k samotě, protože většinou odpovídají, že pouze někdy takovou osobu mají.

4.6 Vyhodnocení hypotéz

Jak jsem uvedla již dříve, použila jsem dotazník sociální opory Social Support Survey – MOS autorem Sherbournové a Stewardové. Tento dotazník je rozdělen do čtyř dimenzí sociální opory a to na sociální oporu emocionální a informační, hmotnou, afektivní oporu a pozitivní sociální interakci. Uvedené typy sociální opory použiji pro níže uvedené hypotézy, kde vždy bude rozpracovaná uvedená hypotéza ve vztahu k jednotlivým dimenzím sociální opory.

Hypotéza č. 1: Výše vnímané sociální opory je u prvotrestaného vyšší než u vícekrát trestaného odsouzeného.

1. Pokud porovnáme emocionální a informační sociální oporu u prvotrestaných a vícekrát trestaných osob, tento typ sociální opory více vnímají prvotrestaní a to 3,47 oproti 3,42 u recidivistů.

Hypotézu v této dimenzi sociální opory můžeme potvrdit.

2. Hmotnou sociální oporu vnímají prvotrestaní ve skóre 3,52 a recidivisté 3,82. Toto skóre mě překvapilo, protože jsem si myslela, že hmotnou sociální oporu budou mít a vnímat ji spíše prvotrestaní, protože hlavně u nich jsem předpokládala, že jdou do výkonu trestu z úplné rodiny a tuto podporu budou mít zajištěnu.

Hypotéza v této dimenzi sociální opory nebyla potvrzena.

3. Afektivní oporu vnímají prvotrestaní v hodnotě 3,52 a vícekrát trestaní 3,56. Z těchto výsledků vyplývá, že někoho blízkého mají více recidivisté než prvotrestaní, což je pro mě překvapivé zjištění, protože někoho blízkého, kdo projevuje lásku, sympatie, kdo osloveného má rád, kdo ho potřebuje, bych spíše čekala u prvotrestaných než u vícekrát trestaných.

Hypotéza v souvislosti s touto dimenzí sociální opory nebyla potvrzena.

4. Pozitivní sociální interakce je poslední dimenzí sociální opory kde výsledky jsou následující:

Odpovědi prvotrestaných jsou v hodnotě 3,5 a recidivistů v hodnotě 3,57. Zde jsou výsledky těsné, nicméně opět tato úroveň sociální opory je u recidivistů vyšší než u prvotrestaných.

Hypotézu v souvislosti na pozitivní sociální interakci nemůžeme potvrdit.

Závěrem mohu konstatovat, že ve třech ze čtyř dimenzí sociální opory nebyla hypotéza potvrzena. Což mě překvapilo, protože bych očekávala, a i proto byla hypotéza tak postavena, že prvotrestaní vnímají úroveň sociální opory vyšší než vícekrát trestaní odsouzení.

Hypotéza č. 2: Stupeň vnímané sociální opory je u mladistvých odsouzených vyšší než u recidivistů.

1. Výše emocionální a informační sociální opory u mladistvých je vzhledem k výsledku 2,84 zřetelně nižší než u recidivistů, kde byl výsledek 3,42. Tento výsledek je zneklidňující, protože bych předpokládala, že mladiství budou vyhledávat informace, aby věděli jak žít ve věznici, co očekávat od nového prostředí. Naproti tomu recidivisté vědí, do čeho jdou, znají prostředí, umí se v něm pohybovat, a proto mě výsledky opět překvapily.

Hypotéza v souvislosti s emocionální a informační sociální oporou nebyla potvrzena.

2. Vyšší úroveň hmotné sociální opory mají opět recidivisté a to ve výši 3,82 oproti mladistvým, u kterých je úroveň hmotné sociální opory vyčíslena pouze na 3,06. Hypotéza byla postavena tak, že úroveň sociální opory je vyšší u mladistvých než u recidivistů, protože jsem předpokládala, že mladiství, mají zázemí, někoho, kdo se o ně stará, kdo jim poskytuje pomoc.

Hypotéza v souvislosti s hmotnou sociální oporou nebyla potvrzena.

3. Úroveň afektivní sociální opory vnímají mladiství více než recidivisté a to ve výši 4,5 oproti 3,56. Z odpovědí je patrné, že mladiství mají někoho, kdo jim projevuje lásku, sympatie, kdo je má rád, kdo je potřebuje a kdo je obejmě.

Z odpovědí je patrné, že můžeme hypotézu potvrdit.

4. U pozitivní sociální interakce jsou výsledky následující: u mladistvých je její úroveň vyčíslena v hodnotě 3,69 a u recidivistů je její úroveň vyčíslena hodnotou 3,57. Z výsledků vyplývá, že mladiství mají více jak recidivisté někoho, s kým je mu dobře, s kým se dokáže uklidnit, uvolnit, kdo mu pomůže zbavit se nepříjemných myšlenek.

Hypotéza je v závislosti na pozitivní sociální interakci potvrzena.

Mohu konstatovat, že celkově byla hypotéza ve dvou případech potvrzena a ve dvou případech vyvrácena. Konkrétně se jednalo o potvrzenou hypotézu v souvislosti s vnímanou sociální oporou afektivní a pozitivní sociální interakcí. U emocionální a informační sociální opory a u hmotné opory nebyla hypotéza potvrzena.

Hypotéza č. 3: Mladiství odsouzení vnímají vyšší sociální oporu stejně jako prvotrestaní odsouzení.

1. Emocionální a informační sociální oporu a její úroveň vnímají mladiství méně než prvotrestaní a to v hodnotách 2,84 : 3,47. Z výsledků vyplývá, že prvotrestaní vnímají emocionální a informační sociální oporu více než mladiství.

Hypotéza zde u emocionální a informační sociální opory nebyla potvrzena.

2. U hmotné sociální opory se výsledky přibližují. Mladiství vnímají poskytovanou sociální oporu ve výši 3,06, oproti tomu prvotrestaní vnímají hmotnou sociální oporu ve výši 3,52, takže ani zde nebyla hypotéza potvrzena.

Hypotéza nebyla u hmotné sociální opory potvrzena.

3. Mladiství v souvislosti s afektivní sociální oporou vnímají její úroveň hodnotou 4,5 kdežto prvotrestaní hodnotou 3,52. Zde je poprvé výše této dimenze sociální opory vyšší u mladistvých než u prvotrestaných v předchozích dvou dimenzích. Rozdíl je značný.

Hypotéza nebyla potvrzena.

4. Pozitivní sociální interakce je poslední dimenzí sociální opory kde výsledky jsou následující: Mladiství 3,69 : 3,5 prvotrestaných. Zde není rozdíl tak velký jako u pozitivní sociální interakce, nebo u ostatních typů sociální opory, nicméně u tohoto typu sociální opory ji vnímají mladiství více než prvotrestaní.

Hypotéza u pozitivní sociální interakce nebyla potvrzena.

Mohu konstatovat, že hypotéza, ve které jsem předpokládala stejnou výši sociální opory v jednotlivých dimenzích u mladistvých a prvotrestaných odsouzených se nepotvrdila, pouze u pozitivní sociální interakce se výsledky obou skupin značně přiblížily.

SHRNUTÍ

Empirická část diplomové práce ověřovala pomocí dotazníků míru vnímané sociální opory u osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Pro tento výzkum byla použita kvantitativní metoda formou dotazníku, který obsahoval 19 otázek. Tento dotazník byl distribuován odsouzeným ve Vazební věznici Praha – Pankrác. Mezi odsouzenými byli jak mladiství, prvotrestaní, tak vícekrát trestaní. Celkem bylo osloveno 80 respondentů.

Vybraní odsouzení byli seznámeni s účelem dotazníkového šetření, dotazník vyplňovali dobrovolně a anonymně. Návratnost dotazníků byla 100%.

Průzkum mezi dotazovanými odsouzenými vcelku jednoznačně prokazuje, že vnímaná sociální opora napříč jednotlivými oslovenými skupinami odsouzených je poskytována všem skupinám oslovených ve velké míře. Tato skutečnost svědčí jak o tom, že odsouzeným je poskytována sociální opora jak vně, tak uvnitř věznice.

5 ZÁVĚR

Trest odnětí svobody zastává významné místo v systému trestně právních sankcí.

Vězeňská služba České republiky, respektive české vězeňství prošlo za poslední dobu zásadními změnami, které spočívaly od roku 1989 převážně v humanizaci vězeňství a v přizpůsobení se evropským vězeňským pravidlům. Změna života ve věznicích má zajistit lidskou důstojnost, dále by měla zajišťovat rozvoj kladných stránek obviněných a odsouzených. Je zde kladem důraz na nápravu a převýchovu odsouzených osob, tak na přípravu odsouzených po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. K tomu má napomáhat jak diferenciací, tak vnitřní diferenciací věznic, podle které jsou vězni rozděleny dle závažnosti trestné činnosti, tak podle výše trestu.

Faktorem, který významně ovlivňuje život osob ve výkonu trestu odnětí svobody je sociální opora, jak ji odsouzení vnímají a v jaké míře je jim sociální opora poskytována.

Sociální opora je vězňům poskytována jak uvnitř věznice, tak vně věznice.

Uvnitř věznice je sociální opora poskytována odsouzeným ze strany odborných zaměstnanců jako je psycholog, pedagog, sociální pracovník, tak ze strany ostatních zaměstnanců, se kterými odsouzení přicházejí do styku. Zde se jedná zejména o dozorce, mistry na pracovištích, kam jsou odsouzení zařazováni na práci. Dalším pozitivním zdrojem sociální opory jsou střední odborná učiliště, která vězňům zajišťují vzdělání. Musíme zmínit i programy zacházení, kde jsou obsahem pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciálně výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů. Mezi sociální oporu řadíme i odměny, které jsou poskytovány dle zákona a vyhlášky o výkonu trestu odnětí svobody (např. pochvala, mimořádné zvýšení doby návštěvy, povolení jednorázového nákupu, zvýšení kapesného, povolení opustit věznici až na 24 hodin v souvislosti s návštěvou), povolení návštěv a v neposlední řadě musím zmínit péči duchovních pracovníků.

Vně věznice je odsouzeným poskytována sociální opora hlavně ze strany rodiny a blízkých osob. Jde o sociální oporu poskytovanou při návštěvách, kde mají účastníci nejbližší kontakt, dále při telefonování a samozřejmě při korespondenci.

Dalším zdrojem, který poskytuje sociální oporu nejen vězňům, ale i jejich blízkým jsou různé charitativní organizace. První charitativní společností, o které jsem psala v diplomové práci je Diakonie Českobratrské církve evangelické. Jejich pomoc spočívá

v tom, že se snaží za pomoci dobrovolníků vyplnit samotu odsouzených a provázet je nelehkým životním obdobím. Dobrovolníci nabízejí pravidelný kontakt s člověkem, který umí naslouchat, je ochotný k diskusi a ke sdílení vlastních názorů, může doprovázet při obtížných situacích a také může přispět k orientaci ve vlastní situaci. Poskytne podporu při plánování budoucnosti a při práci na zlepšování sebe sama. Tento kontakt je zajištěn prostřednictvím dopisování.

Úplně samostatným typem sociální opory je sociální opora, která se věnuje dětem odsouzených osob. Děti vězněných rodičů jsou často označovány jako skryté či zapomenuté oběti trestu odnětí svobody jejich rodičů. Dětem se věnuje například Mezinárodní vězeňské společenství, které druhým rokem zajišťuje akci Andělský strom, jedná se o posílání vánočních dárků dětem, které mají rodiče ve výkonu trestu odnětí svobody. Dalším, kdo pomáhá při odloučení dítěte od rodiče umístěného do výkonu trestu, je Český helsinský výbor, který pořádá asistované návštěvy. Speciální sociální oporou je věznice, kde jsou umístěné matky s dětmi. Jedná se o Specializované oddělení Věznice Světla nad Sázavou.

Posledním typem sociální opory spíše pro příbuzné osob ve vězení je občanské sdružení Za branou, které zastřešuje nově vzniklou Svépomocnou skupinu. Skupina se skládá z rodinných příslušníků, rodičů a blízkých lidí, kteří mají někoho ze svých blízkých ve vězení nebo se s touto zkušeností setkali v minulosti. Členové svépomocné skupiny posilují jeden druhého navzájem, pomáhají si prakticky, překonají svou sociální izolovanost, strach, neinformovanost a připravují se na setkání s blízkým za mřížemi a zejména po jejich propuštění.

V poslední části diplomové práce jsem se věnovala výzkumnému šetření, které bylo provedeno metodou kvantifikovaného výzkumu, kde jsem použila dotazník, kterým jsem oslovila 80 respondentů. Dotazník byl distribuován odsouzeným ve Vazební věznici Praha – Pankrác. Dotazník obsahoval 19 otázek zaměřených na sociální oporu. Stanovila jsem si 3 hypotézy, které byly zaměřené na rozdíly ve vnímání sociální opory mezi mladistvými, prvotrestanými a vícekrát trestanými odsouzenými. Tyto hypotézy byly dále rozpracovány dle jednotlivých dimenzí sociální opory, tak jak je rozpracovaly autorky dotazníku.

Již ze stanovených hypotéz a hlavně z jejich výsledků je patrné, že jsem předpokládala zcela jiné výsledky. Výzkumné šetření ukázalo, že sociální opora je u vícekrát trestaných odsouzených silnější než u prvotrestaných nebo mladistvých

odsouzených. Zřejmě je to dáno tím, že mladiství a prvotrestaní odsouzení si drží od ostatních odsouzených, ale s největší pravděpodobností i od zaměstnanců věznice odstup, jsou uzavřeni sami do sebe, dlouho jim trvá, než se sžijí s prostředím.

Pro odborné pracovníky Vězeňské služby České republiky z toho vyplývá jasný úkol, a to více se věnovat právě těmto dvěma skupinám, tedy prvotrestaným a mladistvým odsouzeným, více jim pomáhat, seznamovat je s životem ve věznici v oblasti sociální opory.

Práce může sloužit jako informační materiál v oblasti vězeňství.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Bakošová Z., Sociální pedagogika jako životná pomoc, Bratislava, Univerzita Komenského, 2008, ISBN: 978-80-969944-0-3
2. Baratta A., Sociologie trestního práva, Brno: Masarykova univerzita, 1995, ISBN 80-2101-227-7
3. Czapów C., Jedlewski S., Resocializační pedagogika, Praha, ISBN neuvedeno
4. Černíková V., Makariusová V., Úvod do penologie, Most, ISBN neuvedeno
5. Doňková O., Aplikovaná psychometrika, Brno: IMS, 2009
6. Doňková O., Novotný J.S., Vývojová psychologie pro sociální pedagogy, Brno: IMS, 2010
7. Hála J., Teorie a praxe vězeňství I, České Budějovice: ZSF JU, 1997, ISBN 80-7040-235-0
8. Hála J., Teorie a praxe vězeňství II, České Budějovice: ZSF JU, 1997, ISBN 80-7040-376-4
8. Jůzl M., Penitenciární pedagogika, Sborník učebních textů pro IV VS ČR, Brno: IV VA ČR, 1994, ISBN neuvedeno
10. Kebza V., Komunikace a stres, Praha: Státní zdravotní ústav, 2004, ISBN 80-7071-246-5
11. Kebza V., Psychosociální determinanty zdraví, Praha: Academia, 2005, ISBN 80-200-1307-5
12. Kebza V., Zvládání stresu, Praha: Státní zdravotní ústav, 1997, ISBN 80-7071-042-X
13. Kohoutek R., Pedagogická psychologie, Brno: IMS, 2006
14. Kraus B., Sociální aspekty výchovy, Hradec Králové: Gaudeamus, 1998, ISBN 80-7041-841-9
- Kraus B., Poláčková V., et al. Člověk - prostředí - výchova, Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2
15. Mareš J., Sociální opora u dětí a dospívajících II, Hradec Králové: Nucleus, 2001, ISBN 80-86225-19-4

16. Mühlpachr P., a kol. Sociální pedagogika II, Brno: IMS, 2011
17. Procházka M., Sociální pedagogika, Praha: Grada Publishing a.s. 2011,
ISBN 978-80-247-3470-5
18. Radvan E., Vavřík M., Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách, Brno: IMS, 2009
19. Sociální pedagogika ve střední Evropě – inovace a nové trendy: Brno, IMS, 2010,
ISBN: 978-80-87182-15-4
20. Sochůrek J., Vybraná témata z forezní psychologie pro pracovníky vězeňství, Brno: IV
VS ČR, 2003, ISBN neuvedeno
21. Šťastný R, Matulík B., Diesel II, Příbram: PBtisk, 2010, ISBN: 978-80-7255-239-9
22. Vízdal F., Sociální pedagogika, Brno: IMS, 2010,
23. Elektronická učebnice pedagogického výzkumu, <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk>

1. Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, Praha: VS ČR, 2005
2. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci ČR, Sbírka zákonů ČR, 1992
3. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, Sbírka zákonů ČR, 2009
4. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, Sbírka zákonů ČR, 1999
5. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, Sbírka zákonů ČR, 2006
6. Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, Sbírka
zákonů, 1999
7. Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 15/2011 o organizaci
duchovní služby ve VS ČR, č.j.: VS 27/16/2011-50/Všeob
8. Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 21/2010, kterým se
stanoví úkoly zaměstnanců a příslušníků VS ČR při zabezpečování výkonu trestu odnětí
svobody, výkonu vazby a výkonu zabezpečovací detence, č.j.: VS 27/27/2010-50/Všeob
9. Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 61/2006, o potupu při
přerušení odnětí svobody, opuštění věznice v souvislosti s návštěvou nebo programem za-

cházení a povolování účasti odsouzených na akcích konaných mimo věznici, č.j.: 291/2006-50/033

10. Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu a hlavního kaplana č. 6/2007, kterým se stanovují evidenční a dokumentační náležitosti aktivit programů zacházení u odsouzených a preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů u obviněných a pravidla manipulace s dokumentací související s vězněnými osobami ve věznicích a vazebních věznicích a její zabezpečení ze dne 15. 2. 2007 pod č.j.: 15/455/2006-50/301

11. Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 11/2007, kterým se stanoví zásady při realizaci vnitřní diferenciaci odsouzených ve věznicích a vazebních věznicích VS ČR, č.j.: 15/169/2007-50/333

12. Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 23/2007, o činnosti výstupních odděleních ze dne 8. 8. 2007 pod č.j.: 15/375/2007-50/333

13. Vnitřní řád Vazební věznice Praha – Pankrác pro odsouzené muže zařazené na výkonu trestu do věznice typu s dohledem, dozorem a ostrahou a odsouzené ženy v příjmovém oddělení ze dne 31. 8. 2010, pod č.j.: 170/2007-02/všeob/350

14. České vězeňství, Praha: VS ČR ISSN 1213-9297

1. <http://vscr.cz/stredni-odborne-uciliste/informacni-servis-1657/vzdelavaci-aktivity>

2. <http://www.vdpcr.eu/kdo-je-kdo.html>

3. <http://www.vdpcr.eu>

4. <http://www.soscentrum.cz/nase-sluzby/Vezenska-pece-v-sos-centrum>

5. <http://prisonfellowship.cz/>

6. <http://www.ea.cz>

7. <http://www.helcom.cz/>

8. <http://www.zabranou.cz/svepomocna-skupina>

9. <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/o-nas-1628/vykon-vezenstvi-462/vykon-trestu-1052/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi-5925>

10. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

1. VS ČR – Vězeňská služba České republiky
2. SpO – specializované oddělení
3. SOU – Střední odborné učiliště
4. MVS – Mezinárodní vězeňské společenství
5. PSVD – Prostupné skupiny vnitřní diferenciacce
6. VV – vazební věznice

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 – mapa vazebních věznic a věznic na území České republiky

Obrázek č. 2 – dětský koutek v návštěvní místnosti

Obrázek č. 3 – vybavení denní místnosti pro matky s dětmi ve Věznici Světlá nad Sázavou

Obrázek č. 4 a 5 – ložnice pro matky s dětmi ve Věznici Světlá nad Sázavou

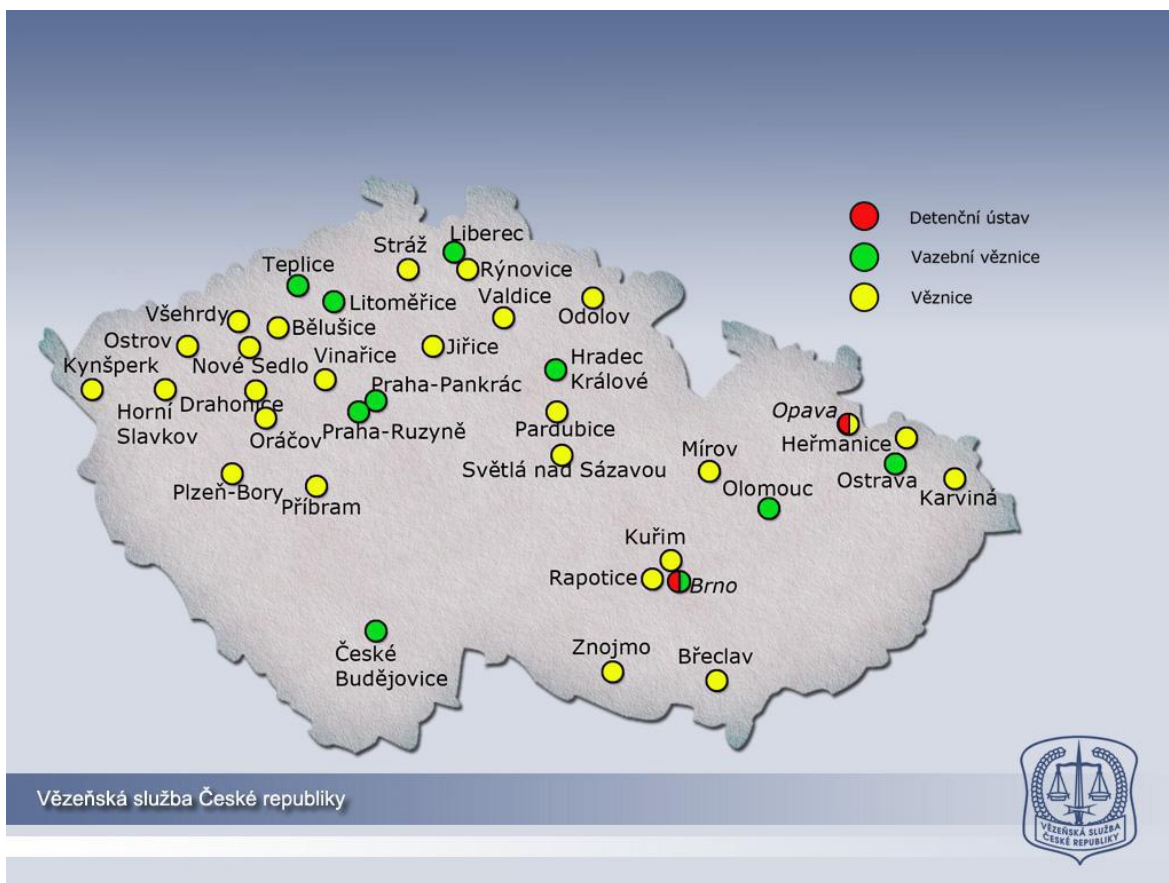
Obrázek č. 6 – kuchyňka matek ve Věznici Světlá nad Sázavou

Obrázek č. 7 – hřiště před ubytovnou ve Věznici Světlá nad Sázavou

SEZNAM PŘÍLOH

1. Mapa věznic a vazebních věznic
2. Dotazník
3. Statistika vězňů leden 2013

PŘÍLOHA P I: MAPA VĚZNIC A VAZEBNÍCH VĚZNIC

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK

MOS

Jméno:

Dne:

Mladiství

prvotrestaný

vícekrát trestaný

Prosím zaškrtněte jedno z políček

Většina z nás má občas potřebu vyhledat společnost, pomoc nebo jinou podporu u ostatních.

Přečtěte si prosím následující možnosti a odhadněte prosím, jak často by byl někdo k dispozici, kdyby taková situace nastala. Zakroužkujte prosím příslušnou číslici.

Posuzovací stupnice:

Osoba k dispozici: **1.... nikdy** **2....málokdy** **3....někdy** **4....většinou** **5....vždy**

1. Někdo, kdo Vám pomůže když jste upoután na lůžko.	1..2..3..4..5
2. Někdo, kdo vám bude naslouchat, když si potřebujete popovídat.	1..2..3..4..5
3. Někdo, kdo vám poradí v kritické situaci.	1..2..3..4..5
4. Někdo, kdo vás vezme k lékaři, když to potřebujete.	1..2..3..4..5
5. Někdo, kdo vám projeví lásku a sympatie.	1..2..3..4..5
6. Někdo, s kým je vám dobře.	1..2..3..4..5
7. Někdo, kdo vám poskytne informace, které vám pomohou pochopit situaci.	1..2..3..4..5
8. Někdo, komu se můžete svěřit nebo si popovídat o svých problémech.	1..2..3..4..5
9. Někdo, kdo vás rád obejmě, když to potřebujete.	1..2..3..4..5
10. Někdo, s kým se dokážete uvolnit, uklidnit.	1..2..3..4..5
11. Někdo, kdo se o vás postará, když to nemůžete udělat sám.	1..2..3..4..5
12. Někdo, jehož radu opravdu potřebujete.	1..2..3..4..5
13. Někdo, kdo vám pomůže zbavit se nepříjemných myšlenek.	1..2..3..4..5
14. Někdo, kdo se vám postará o domácnost, když jste mimo domov.	1..2..3..4..5
15. Někdo, kdo sdílí vaše obavy a strach.	1..2..3..4..5
16. Někdo, na koho se obrátit, jak řešit vaše osobní problémy.	1..2..3..4..5
17. Někdo, s kým můžete dělat něco, co vám dělá radost.	1..2..3..4..5
18. Někdo, kdo chápe vaše problémy.	1..2..3..4..5
19. Někdo, koho máte rád a kdo vás potřebuje.	1..2..3..4..5

Příloha P III: statistika vězňů leden 2013

Stavy odsouzených vězňů ve vazebních věznicích a vězeních Vězeňské služby ČR 31.01.2013

Vazební věznice a věznice													Celkem odsouzení	
	S dohledem		S dozorem		S ostrahou		Se zvýše- nou ostrahou		mladiství		Úhrnem odsouzení			
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž		
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bělušice	0	0	14	0	541	0	0	0	0	0	555	0	555	
Brno	0	0	81	3	74	3	7	0	1	0	163	6	169	
Břeclav	40	0	1	0	74	0	0	0	0	0	115	0	115	
Č.Budějovice	0	0	50	4	14	0	1	0	0	0	65	4	69	
Drahonice	64	0	117	0	0	0	0	0	0	0	181	0	181	
Heřmanice	0	0	99	0	632	0	0	0	0	0	731	0	731	
Horní Slavkov	0	0	0	0	702	0	0	0	0	0	702	0	702	
Hradec Králové	63	0	9	1	29	2	1	0	0	0	102	3	105	
Jiřice	0	0	105	0	417	0	0	0	0	0	522	0	522	
Karviná	0	0	27	0	41	0	68	0	0	0	136	0	136	
Kuřim	0	0	113	0	394	0	0	0	0	0	507	0	507	
Kynšperk nad Ohří	0	0	509	0	0	0	0	0	0	0	509	0	509	
Liberec	0	1	78	0	62	0	0	0	0	0	140	1	141	
Litoměřice	1	0	38	3	35	2	0	0	2	0	76	5	81	
Mírov	0	0	10	0	47	0	360	0	0	0	417	0	417	
Nové Sedlo	0	0	228	0	0	0	0	0	0	0	228	0	228	
Odolov	0	0	186	0	0	0	0	0	0	0	186	0	186	
Olomouc	1	0	50	1	14	0	1	0	0	0	66	1	67	
Opava	0	9	115	69	0	52	0	26	0	0	115	156	271	
Oráčov	0	0	19	0	429	0	0	0	0	0	448	0	448	
Ostrava	0	0	76	13	41	3	0	0	2	0	119	16	135	
Ostrov nad Ohří	0	0	568	1	10	0	0	0	0	0	578	1	579	
Pardubice	0	0	261	0	190	0	0	0	10	0	461	0	461	
Plzeň	0	0	4	0	1003	0	18	0	9	0	1034	0	1034	
Praha - Pankrác	24	0	174	6	275	10	7	0	0	0	480	16	496	
Praha - Ruzyně	0	9	165	40	70	2	0	0	0	0	235	51	286	
Příbram	16	0	40	0	623	0	0	0	0	0	679	0	679	
Rapotice	95	0	333	0	0	0	0	0	0	0	428	0	428	
Rýnovice	0	0	75	0	362	0	0	0	0	0	437	0	437	
Stráž pod Ralskem	0	0	269	0	208	0	0	0	0	0	477	0	477	
Světlá nad Sázavou	0	6	0	203	0	235	0	1	0	3	0	448	448	
Teplice	0	0	33	0	10	8	0	0	1	0	44	8	52	
Valdice	0	0	14	0	420	0	623	0	0	0	1057	0	1057	
Vinařice	0	0	44	0	829	0	0	0	0	0	873	0	873	
Všehrady	47	0	204	0	0	0	0	0	38	0	289	0	289	
Znojmo	0	0	87	0	48	0	0	0	0	0	135	0	135	
Úhrnem	351	25	4196	344	7594	317	1086	27	63	3	13290	716	14006	
Celkem	376		4540		7911		1113		66		14006		14006	

